SALA DE LECTURĂ

ANUL XXXI
37
(1 374)
Simbătă
10 septembrie
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

ORA ȘCOLII

Mijlocul de septembrie are o zi cu semnificație aparte. 15 septembrie, ziua cînd se deschide anul de învățămînt, un An Nou, de fiecare dată un An Nou al școlii, ora cînd această instituție fundamentală din viața națiunii noastre îi cheamă sub cupola ei, făurită din vis și muncă, din permanentă sete de cunoaștere pe toți cei care îi aparțin, de la copiii care ating cu infinită emoție fila abecedarului, pînă la studenții ultimului an, aceia care, peste foarte puțin timp, vor purta marea răspundere a unei profesii. Ora școlii care nu înseamnă, nu poate să însemne un început sub semnul absolutului, ci o continuare firească, la treaptă superioară, a unui proces permanent, complex, așezat sub semnul formării multilaterale. În România contemporană care trăiește o epocă a celor mai mărețe împliniri din istoria sa multimilenară, școala ca factor de educație națională, tînăra generație definită prin însuși Programul Partidului Comunist Român drept „viitorul însuși al națiunii noastre socialiste", se bucură de condiții minunate, rod al unei politici consecvente de esență profund umanistă al cărei ctitor și arhitect, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, acordă învățămîntului un rol de prim ordin. Un adevăr probat cu strălucire de dezvoltarea și diversificarea învățămîntului românesc de toate gradele, de miile de edificii noi, modern utilate, de legarea strînsă a școlii de viață, școlii conferindu-i-se statutul de nucleu viu, aflat în permanență în intimitatea procesului de făurire a patriei prezentului și viitorului. În îndrumarea directă a acestui domeniu, strîns legat de acelea ale științei și culturii, se remarcă cu deosebită pregnanță activitatea de înaltă competență și dăruire revoluționară a tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, a cărei contribuție esențială se concretizează prin elaborarea și desfășurarea practică a unor programe complexe care fac învățămîntul românesc deplin competitiv pe plan mondial.

Septembrie, ora școlii. Adică, un prag ce se cere trecut de fiecare copil, de fiecare tînăr cu sentimentul curat al iubirii pentru patria ce așteaptă de la fiii săi împliniri pe măsura speranțelor investite în ei. Pentru că, astăzi, școala nu înseamnă nici pe departe [illegible] mecanică a [illegible] cunoștințe, pregătirea [illegible] din perspectiva unui scop îngust al „ceușitei" pe scara socială. Ea trebuie înainte de orice să formeze conștiințe, să stimuleze formarea unui orizont cultural larg, capabil să dea tînărului puterea de a înțelege sensurile majore ale lumii în care trăiește.

Sublinia cu deosebită limpezime tovarășul **Nicolae Ceaușescu în Expunerea la Consfătuirea de lucru cu activul și cadrele de bază din domeniile muncii organizatorice de partid și politico-ideologice: „Un om cu o slabă cultură, ignorant și inapoiat, va fi întotdeauna dominat de bigotism, de misticism, de tot felul de prejudecăți. Un asemenea om va fi întotdeauna prada influențelor retrograde, șovinismului, naționalismului, rasismului și altor influențe reacționare și va putea ușor să devină un instrument al celor mai reacționare cercuri imperialiste, mergind citeodată pînă la însăși trădarea poporului său. Un asemenea om, fără îndoială, nu poate înțelege sensul evenimentelor, al schimbărilor, nu poate ține pasul cu mersul revoluționar înainte al maselor, al popoarelor ! Și un asemenea om nu poate fi niciodată cu adevărat liber !**

Orizont cultural și libertate, iată, așadar, o relație formulată cu extraordinară limpezime și forță de sugestie de secretarul general al partidului nostru, cu imediată trimitere la rostul școlii, la impactul pe care cultura adevărată, hrănită din marile tradiții ale poporului român, asumîndu-și deopotrivă noile valori ale prezentului, trebuie să-l aibă în conștiința tinerei generații a patriei.

Pasiunea cunoașterii, stimularea spiritului creator, așezarea tuturor convingerilor și calităților ce definesc personalitatea omului nou sub semnul supremului sentiment al iubirii de patrie — acestea sînt coordonatele acțiunii formative a școlii, dar și liniile de conduită individuală pentru fiecare dintre cei care învață și muncesc în amfiteatrele țării.

Septembrie, intrare în anotimpul rodirii. Al rodirii de acum, dar și al celei viitoare. Ora școlii, clipă de răspundere gravă, dar și lumină înaltă izvorîtă din pagina cărților. An Nou al școlii românești, cînd gîndul nostru, al tuturor, toate urările de succes și împlinire se îndreaptă către elevii și studenții patriei, către dascălii lor ! Cu veșnica devită a Almei Mater : Citius, altius, fortius !

Luceafărul

ÎNALTA SOLIE

Săptămina aceasta, cronica internațională a României socialiste a înregistrat un nou eveniment care pune în lumină marele prestigiu de care se bucură în întreaga lume politica de pace și colaborare a patriei noastre, strălucita personalitate a președintelui Nicolae Ceaușescu. Înalta solie purtată pe pămîntul Africii de către tovarășul Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, oferă o nouă și elocventă imagine a demersului românesc pentru edificarea unei lumi în care încrederea în pace și cooperare, respectul reciproc, recunoașterea dreptului sacru al fiecărui popor de a-și făuri în independență și suveranitate destinul propriu, să înlocuiască pentru totdeauna dreptul forței, nimicitoarea cursă a înarmărilor, inechitățile de ordin economic sau politic. Vizita oficială de prietenie în Republica Kenya, precum și aceea în Republica Unită Tanzania constituie din acest punct de vedere momente hotărîtoare pentru amplificarea conlucrării dintre România și țările vizitate, în plan politic, economic, tehnico-științific, cultural și în alte sectoare de interes comun, o contribuție concretă la cauza păcii, înțelegerii și cooperării dintre națiuni.

ÎN SPIRITUL TEZELOR PENTRU PLENARA C.C. AL P.C.R.

Accesibilitatea creației

A spune despre un text că este accesibil (sau inaccesibil) echivalează — în lipsa unor informații sau presupoziții — cu a spune despre o localitate că este aproape (sau departe). Ca și distanța, accesibilitatea nu se poate aprecia decît în cadrul unui sistem de referință. Astăzi, cînd omul dispune de tot mai puțin timp în raport cu tot mai numeroasele solicitări informaționale, **problema eficienței comunicării se pune mai acut ca oricînd**. În spiritul ideilor și orientărilor expuse în Tezele pentru Plenara C.C. al P.C.R., rolul cărții, al presei și al celorlalte mijloace de largă difuzare a informației trebuie privit în strînsă legătură cu posibilitățile efective de optimizare a procesului comunicațional.

Ne interesează aici, așadar, accesibilitatea textelor. Definită ca „raport între operă și receptor, respectiv între nivelul de codificare al operei și nivelului de educație și formare estetică al contemplatorului" (V. E. Mașek) sau ca „putința crescîndă a receptorilor de a străbate distanța mereu mai mare dintre semnificantul și semnificația comunicate de emițători" (H. Wald), accesibilitatea este analizată cu precădere în contextul comunicării artistice. Sînt formulate uneori și critici privitoare la inaccesibilitatea unor texte non-beletristice, critici exprimate prin formule ca : „logoree inintelligibilă", „anarhie semantică", „limbaj bombastic, de neînțeles", etc. Ne întrebăm de unde provine „ceața", mai mult sau mai puțin densă, a incomunicabilității, preluind, oarecum abuziv, metafora prin care unii analiști occidentali marchează pragul dintre lizibilitate și ilizibilitate, „indicele de ceață" („fog index", „index de brouillard"). Nici lizibilitatea (calculabila prin formulele lui Flesch sau Gunning, după lungimea frazelor și a cuvintelor, uneori și după un coeficient de „interes uman"), nici gramaticalitatea nu garantează însă accesibilitatea eficientă sau optimă a unui mesaj de la sursă la destinatar, vom observa că nici preci-

Mihai Niculescu

Continuare în pag. a 7-a

În pagina a 3-a

SCRIITORII VORBESC DESPRE PATRIE

EROII CĂRȚILOR CE VIN
reportaj de Irimia Gotu

Drag de toamnă

Mi-e drag de toamnă, nespusa sfiiciune a pașei de răcoare seamănă cu sufletul meu. Miroase a pere, a mere, a prune brumate, miroase a vie și-a drum de țară, miroase a frunză de plop, miroase a emoție de școală. A var proaspăt, a ceară de parchet, a cerneală tipografică. Uniforma e gata. Caietele, echerul. Cutia cu acuarelele care sînt abia niște vopsele înșirate cuminți, încă nu s-au diluat în apă, încă nu s-au împrăștiat pe foaia cea albă, încă nu s-au îndrăgostit. Totul își așteaptă liniștit clipa începutului. Acel 15 septembrie. Și cărțile, și fereastra pe care-o să cadă frunza gălbuie și melancolică pînă și titlul primei compuneri, totul așteaptă. Vine școala.

Mi-e drag de toamnă fiindcă aduce cu sine mereu același simbol simplu, la îndemînă, nespus de fericit. Copiii noștri mai fac un pas pe drumul acesta, al devenirii: copiii noștri îl învață pe a mic și pe A mare, pe unu și cu unu fac doi, copiii noștri îl citesc pe Creangă, rezolvă exerciții de algebră și problemele cu eternele trenuri care pleacă din punctul A spre punctul B cu celebra viteză v mic, amintindu-ne iremediabil pe emoționanta Alice, și ea călătoare în țara Minunilor. Copiii noștri intră la [illegible], copiii copiilor noștri merg la [illegible], copiii țării emoționați, [illegible], [illegible], [illegible] de frumoși se îndreaptă spre școală.

Cămașa albă, cravata roșie cu tricolor, insignele [illegible], tresele, drapelul fluturind în vînt, se ridică pe catarg, sus, sus, totul e numai emoție bucurată. Stau cu ochii ațintiți în această sărbătoare a sufletului nostru veșnic îndrăgostit, copiii cîntă o emoție mereu împrospătată. Doi ghiozdănei strălucitori, mătăsoși, ca două ghinde dintr-o poveste fermecată tra[illegible] imperceptibil: sînt și ei emoție; răscolesc amintirea acelor ghiozdănei din romanele copilăriei, pierduți, căutați, subiect de emoție, oferiți drept semn al iubirii?

Mi-e drag de toamnă și de-nceput de școală altfel și mereu la fel, mi-e drag drumul fiecărui copil spre învățătură așa cum mă emoționează și azi cei șase kilometri pe care-i făcea mama mea, copilă fiind, din satul ei, pînă la școală. Drum de țară drum de oraș, ghiozdan ticsit cu vise și melancolie, tașcă de adolescentă cu plete fluturate-n vînt, servietă de student la engleză cu ochii ca iarba, iarăși și iarăși, din nou, totul se repetă stropit cu emoția tinereții fără bătrînețe și-a vieții fără de moarte.

Mi-e drag de toamnă, nespusa sfiiciune a acestui septembrie seamănă cu sufletul meu îndrăgostit, mîna mea tremură pe hîrtie un cuvînt de dragoste: să vă fie cu noroc și acest an școlar, voi, dragilor, toți cei care acum vă îndreptați către școală să învățați, să-i învățați, și spirala de minte și inimă a acestei patrii depline să fie, să fie mereu... Luminoasă întruchipare.

Cleopatra Lorințiu

Și pe umeri luceferi...

Te văd venind, nu știu de unde și-ți simt în depărtare pașii, îi aud, ce ciudat, ca într-o imensă, reverberată amforă. O amforă a tristeților, a nostalgiilor, a unui dor pe care l-aș amina dar care mă învăluie și mă îngenunche. Simțindu-te în apropiere, mireasma ta mă pătrunde și sînt amețit ca de o femeie și carnea mea surîde odată cu văzduhul care, și el, te simte și te adulmecă. Chiar dacă marea mă mai cheamă ancestral. Intrînd acum în grădină, luînd acest măr, rotund și copt, gustînd din prunele înrourate, te simt prezentă, fruct rotund ca o lacrimă.

Via cu strugurii ei plini de lumină, de viitoare lumini lichide, ești tot tu, deși nu ești încă aici, lîngă mine. Pădurea ruginie și liniștită îmi șoptește că în curînd vei sosi.

Te presimt în zborul nostalgic al cocorilor, în răsăritul și apusul lunii. Stele se întunecă ușor cînd îți văd de acolo, de sus, brațele dezgolite. Așteptîndu-te am și trimis calul pe care-l știi să aducă din văi, din sate și munți dragostea ca să ți-o pot dărui într-o amforă care să-ți semene. Și-ți voi mai dărui, ca în vechile noastre icoane, soarele în piept, luna în spate și pe umeri îți voi așeza luceferi. Te simt în preajmă și-ți aud răsuflarea. Și te aștept sălbăticiune albastră, Toamnă !

Vasile Rebreanu

Maturitatea literaturii

Despre un mare scriitor se poate scrie oricînd. Valoarea lui **tranzitivă** dobîndește un fel de a fi deschis : își adaugă noi înțelesuri istorice, imediate sau ulterioare. Cealaltă valoare, ecou interior al comunicării personale, să-i zicem **reflexivă**, înclină mereu balanța spre un ansamblu de notații chemat să răsfrîngă aderența la frumos.

În pofida părerii că această valoare devine la nivel individual oarecum totalitară (mergînd pînă la o comuniune afectivă sau în sens opus pînă la o criză de comunicare) nu am senzația că ar exista bariere între motivarea tranzitivă și limbajul reflexiv.

Cel puțin în cazul lui Liviu Rebreanu, ca semn al exemplarității realismului său, cele două demersuri au un obiect comun : aportul unei opere construită din elemente unificatoare : pămîntul, vîrtejul iscat de interese contrarii, erosul vinovat, dezordinea obscură a descătușării ambițiilor.

Rebreanu nu este un autor comod, un autor care în lupta cu ordinea trebuincioasă creației admite să se înstrăineze de sine. **Jurnalul** său îl descoperă drept un spirit dăruit total universului cu care se identifică. Dăruit pînă la suferință, pînă la sacrificiu. Aș zice un spirit „geometric" : de o parte universul său minuitor de cuvinte, de partea cealaltă universul extern în care se integrează, umanizîndu-l prin dislocare.

☆

„Îngroparea" lui Rebreanu în lumea romanelor lui antologice **Ion**, **Pădurea spînzuraților**, **Răscoala** are un substrat limpede.

Scriitorul recurge, ca să edifice discursul, la un umanism răsturnat. Este atroce în tratarea subiectelor pentru că el investește realismul cu acel comandament esențial al neîntîmplării. O neîntîmplare convergentă cu statutul creației scormonit în demonia realului. Ideea-forță la Rebreanu constă în pecetluirea destinelor potrivit cu un număr de situații motrice, situații capitale. Gestul lui Ion de a săruta pămîntul nu este accidental. El conjură o dorință personală să intre în țesătura evenimentelor verosimile. Aparent uimitor, acel gest vădește conformarea datelor personajului cu setea lui de a se înfățișa în postura celui care are de-acum încolo un rost, pe care pămîntul îl instăpînește între oamenii înstăriți din sat. Nu este un fapt poetic acest sărut al brazdei. Mai degrabă este un gest de slăbiciune. La săvîrșirea lui participă o înțelegere funestă a omenescului, cu rădăcini într-un mod de viață ce silnicește psihologia ingenuă, o transformă în ceva impur, traumatizant.

Semnalul se cuvine perceput și altfel : Rebreanu fuge de definiții metafizice. Ion se propune cititorului ca produsul prin excelență al țăranului alterat chiar de simbolul cu care se identifică. La nivelul lui de comportament frust nu mai poți să fii pur, dacă ai intrat în contact cu ispita avuției. A ceda la acest capitol compromite criteriile temperate de propria radicalitate a pasiunii. Rămîne un ins posesiv, încrîncenat. O altă reacție nu ar mai corespunde cu strategia existenței ce se revendică din acte violente. Se vede că tot ce revendică Ion, demnitate socială, bogăție, etc. nu se obține decît umilind femeia ce îi devine soție, secătuind fondul său drept de orice urmă de moralitate.

Realismul lui Liviu Rebreanu nu se declară ostil idealismului sterp. Rezonanța ce degajă adevărul atroce al viziunii romanești înscrie revolta sărăciei printre stările de șoc. Rolul lor coagulant reapare atît în **Pădurea spînzuraților** cît și în **Răscoala**. Caracterul repetitiv prin care se aprofundează existențial transcende agresivitatea în sine. Întoarcerea la ipostaze violent-simbolice devine astfel expresia credinței într-un realism naturalistic, mediere între suma observațiilor minuțioase și concluzia eminamente inconfortabilă — spre care conduc observațiile antilirice, imposibil de escamotat.

Intenționalitatea fiind critică, obiectivitatea domină restul. Avem întru totul acel acord între materialitatea artistică și unealta explicativă. Naturalismul structural se vede modelat de un realism originar, axat pe resentiment. Cine ar percepe doar o experiență abisală în înclinația lui Ion de a se autodistruge ar greși. Căci

Henri Zalis

Continuare în pag. a 7-a

CONTEMPORANII NOȘTRI

PLEDOARIE PENTRU RE-UNIVERSALIZAREA OMULUI...

Prezența publică a profesorului Edgar Papu a fost totdeauna discretă. Totdeauna însă grație paginii tipărite, omul cărții care este Edgar Papu a [illegible], făcîndu-se remarcat ca prezență spirituală — o prezență editorială ritmică, [illegible] douăzeci de volume, [illegible] numeroase fragmente rămase în periodice, prefețe și traduceri masive. O [illegible] (de germanist și [illegible]), dublată de o la fel de serioasă pregătire filosofică, ordine și rigoare de om de catedră, deschidere [illegible] spre domenii existențiale revelatoare — iată particularități și [illegible] de profil ale celui angajat în descifrarea condiției omului prin intermediul literaturii și artelor. După studii la Viena și la universități italiene, un doctorat susținut în 1944 („Contribuții la estetica [illegible]") anunța parcă un program vizînd degajarea liniilor de forță, dialectica fenomenului creator de la cei vechi pînă la contemporaneitate. De timpuriu tentat de sensurile de adîncime ascunse sub aparențe clare, hermeneutul operează cu instrumentele unui comparatist avizat, sprijinit pe strategii complexe — cu urcușuri și coborîri — iscodind cuvintele uitate, dezarticulînd conotațiile obosite, urmărind sistematic arhetipurile, originea și migrațiunea impulsurilor iradiante. Fenomenul renascentist îl preocupă, așadar, ca expresie amplificată a umanismului antic — în cadre sociale, psihice și culturale noi, cu o nouă viziune a monumentalului. Scriind deci despre „Giordano Bruno (Viața și opera)" — cercetătorul dialoga, totodată, cu Platon și Democrit, cu Heraclit și ceilalți. La douăzeci și opt de ani, un alt volum, „Răspîntii — forme de viață și cultură", anticipa orientarea spre forme, structuri și stiluri ca întruchipări ale unui mobilism etern, care-și acordă, ciclic, momente de cristalizare. Poziția observatorului din „Călătoriile Renașterii și noi structuri literare" (1967) repunea în chestiune mai vechile constatări ale unui Jacob Burckhardt din „Ci-

Constantin Ciopraga

Continuare în pag. a 6-a

PROFIL

Critică și poezie

Teoretician, critic literar și poetă, Irina Mavrodin a ajuns într-un punct de unde poate socoti că a elaborat principiile unui sistem de lectură și interpretare cu evidente note originale și de asemenea un discurs liric propriu. Anvergura și profunzimea întreg spațiului literar constituie însă o problemă deschisă, cu atît mai mult cu cît este în „facere", în împlinire și complinire.

În ipostaza de critic, mai bine spus și pentru a fi în spiritul demersului său, de poetician și poietician, Irina Mavrodin este autoarea unui considerabil număr de studii și eseuri (**Spațiul continuu**, 1972, **Romanul poetic**, 1977, **Poussin. Praxis și metodă**, 1981, **Modernii, precursori ai clasicilor**, 1981, **Poietică și poetică**, 1982, **Stendhal — Scriitură și cunoaștere**, 1985, **Punctul central**, 1986) în care se regăsesc peste tot intuiții și formulări remarcabile, dar numai în ultimele trei volume ele s-au cristalizat și au luat aspect sistemic. Altfel zis, principiile teoretice nu au însemnat o grilă prin care să fie trecute operele literare, ci au crescut și au reieșit dintr-o îndelungată și calificată — să nu ne speriem de cuvînt — practică a lecturii. Este, cred, și principalul motiv al rezistenței și, deopotrivă, supleței și adaptării sale în raport cu formele literare. Conceptele axiomatice de care se servește autoarea și în jurul cărora gravitează întreaga construcție, sînt **poietica, poetica** și așa-zisul

Paul Dugneanu

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

ION D. SÎRBU: «Dansul ursului»

Care este tradiția scriitorilor români în materie de literatură animalieră? Enumerarea ar trebui să înceapă foarte probabil cu nunta gizelor din **Călin — fiie de poveste.** Codrul, cu viața lui secretă, este foarte important în universul eminescian. Idealul său de organizare socială se raporta la modelul roiului. La distanță numărăm apoi **Din lumea celor care nu cuvintă** de Emil Girleanu, operă insolită în epocă cu pagini de o rezistență indiscutabilă între cele scrise de autorul **Nucului lui Odobac.** Pentru un popor trăit în natură și legat de ea, iubitor al codrului, după cum reiese din poezia populară, literatura cultă românească s-a apropiat surprinzător de incet de această lume. Au venit după Emil Girleanu povestirile de vinătoare. Dar ele nu-s totdeauna o descoperire a lumii animale, cit bucuria de a trăi în natură. După 1900 însă, firul literaturii cu tematică animalieră se poate desprinde și urmări cu oarecare continuitate. **În pădurea Petrișorului** de Mihail Sadoveanu, care descrie moartea unei căprioare, este una din capodoperele scriitorului. Există în literatura română chiar un motiv al ursului și de el ne amintește „romanul pentru copii și bunici" **Dansul ursului** de Ion D. Sîrbu. Este o carte în care ni se vorbește despre urși, dar în care ursul este personaj, adică o ființă care are conduită romanescă. Autorul îndrăgește desigur simpaticele fiare pentru purtarea lor individualistă atit de asemănătoare omului. Cartea este o lungă și plăcută dizertație despre urși, prilejuită desigur de cîteva întîmplări pe care le trăiesc personajele sale animaliere. Romanul are deci o epică, iar în centrul ei se află urșii. Romanul începe cu o întîlnire cu urși. Un silvicultor român, invitat de confrații săi elvețieni la o întîlnire profesională, asistă la spectacolul uimitor pe care-l dau cei doi urși ai locului, extrem de familiarizați cu societatea. Sînt doi urși mari carpatini aduși pentru prăsilă în Alpi, dar care contrazic toate datele cunoscute despre urși. Mai intîi că nu s-au retras în pădure. Apoi că n-au evitat oamenii. Dimpotrivă, cuplul de uriași bruni s-au apropiat de cabana pădurarului, s-au deplasat la sanatoriul apropiat, și-au permis să mănince din cupele cu dulciuri ale internaților așezați la masă, răspîndind groaza, dar și o curiozitate transformată pînă la urmă în simpatie. Ei devin mascotele locului și sînt arătați și pădurarului din Carpați ca un miracol care trebuie să aibă totuși o explicație. Ea există și întîlnirea pădurarului carpatin cu urșii de aceeași origine prilejuiește dezlegarea ei. Oaspetele pare a recunoaște în acești urși atît de sociabili o pereche de tineri urși îmblînziți în România, care au fost exportați mai demult. Prima parte a cărții este dedicată isprăvilor acestor urși, care urmează să fie incununate de o manifestație ultimă în cadrul unei sărbători locale terminată, din păcate, tragic. **Dansul ursului** cuprinde practic două istorisiri cu urși. Prima este aceea a urșilor elvețianizați. A doua este declanșată de prima. Oaspetele român își amintește melancolic o poveste de copilărie și adolescență cu un urs crescut pe lîngă casă. Acesta este de fapt „romanul pentru copii și bunici" **Dansul ursului.** Ne aflăm în timpul celui de al doilea război mondial. Eroii noștri trăiesc în natură, loc prielnic aducerii unor copii orfani de război, care sînt adoptați și crescuți de o familie care și-a pierdut copiii. Aici va fi adoptat și un urs. Mai înaintea lui însă copiii se joacă cu un măgar numit Gary, care are facultatea de a judeca filozofic oamenii și imprejurările. Numai că nu poate vorbi. Copiii îl înțeleg însă, iar romancierul ca orice romancier ne poate mijloci drumul către gîndurile lui. Întîmplările nu sînt multe și se învîrtesc în jurul singularului urs, numit Buru, pe care copiii îl răsfață. Ca în romanele lui Jules Verne, care aduce în scenă personaje erudite, ni se spune cum sînt urșii din America, cei din Asia, ce fac cu ei populațiile Aino sau cele din Siberia. Din aceste voci care se întretaie sub cerul nopții se încheagă un portret al ursului caracterizat printr-o anumită asemănare și familiarizare cu omul. Erudiția membrilor șezătorii este indiscutabilă. Mai puțin afirmația că literatura română nu s-ar fi interesat așa cum se interesează cele din nord de figura ursului. Fără a fi copleșitor, ursul este un motiv literar statornic al literaturii române. În orice caz el nu este puternic concurat ca personaj literar nici măcar de lup, deși acesta este mai stăruitor invocat sau înfățișat de mai mulți scriitori. El nu apare însă ca figură centrală, așa cum apare ursul, în cîteva opere memorabile ale literaturii române, care înșirate arată o preocupare și o continuitate. Cea mai lesnicioasă trimitere este **Fram, ursul polar,** roman de care **Dansul ursului** se apropie ca formulă și scop. Dar alături de acesta putem cita puternica nuvelă **Ochi de urs** a lui Mihail Sadoveanu întemeiată tocmai pe fascinația și misterioara putere a ursului din pădure. Ion Heliade Rădulescu îl introduce în poezie cu scopuri satirice, pentru ca același motiv să capete o înfățișare dramatică la Mihai Beniuc, „Dansează ursul românesc !", trecînd și în proza parabolică a lui Geo Bogza care ne arată cum Moș Martin a fost pus pe jar și a jucat cum i s-a cîntat de nevoie. Motivul este persistent și are radiație semnificativă, fiind un vizibil transfer în literatura cultă dintr-un univers folcloric. La Vasile Voiculescu urșii din munți fură femei ca în povestirile populare. Motivul nu este marginal, poate fi găsit și la alți autori, reminiscență a unei probabil foarte vechi reprezentări mitice animaliere, dovedind capacitatea de a radia semnificativ și astăzi. Literatura română este prea puțin productivă în genere în această direcție, lucru inexplicabil, dat fiind substratul ei folcloric, așa că este prea devreme a trage o concluzie, așa cum face personajul lui Ion D. Sîrbu. Un studiu al motivului în literatura populară și cultă ne-ar rezerva probabil surpriza unei contraziceri mai adînci. Dar cu aceasta ne-am strecurat printre personajele romanului **Dansul ursului,** ceea ce nu credem că l-ar displace autorului atît de încîntat să se vorbească despre simpaticul său personaj. **Dansul ursului** nu este un roman propriu-zis, ci un „pseudokineghetikos", un prilej de a vorbi despre urși. Numeroase ocoluri ne duc către fratii din păduri ai lui Buru pentru a ne întoarce la el. Cititorul descoperă imediat convenția și o acceptă. Digresiunea este legea romanului animalier, dacă este să stabilim marele model în **Moby Dick.** Ion D. Sîrbu nu și-a ales însă asemenea masive repere ci grațioasele arabescuri ale lui Alexandru Odobescu, cel mult. Dar Ion D. Sîrbu are o regulă : el pleacă de la urși și revine la ei. Desigur, **Dansul ursului** are și un fir epic. Romancierul nu-și înșeală cititorul. Ursul e captiv, copiii îl iubesc și vor să-l elibereze. Cartea se termină cu un dans al ursului. Eliberat cu emoții și spaime, dus în codru, Buru ca un alt Fram se întoarce și, drept omagiu pentru prietenii lui, el, în cușca unde s-a dus de bună voie, dansează ! Este dansul ursului despre care se vorbește atît în legendele cu urși.

„Roman pentru copii și bunici", **Dansul ursului** este și o carte pentru criticii interesați de motivele caracteristice literaturii române. Grațioasă, inteligentă, competentă, cartea **Dansul ursului** se citește cu plăcere.

M. Ungheanu

VIAȚA CĂRȚILOR

EDIȚII

«COLOANA INFINITĂ»

Dimensiunea sapiențială la români e înfățișată, într-un ciclu de cîteva volume cu titlul simbolic de „Coloana infinită" (unde se invocă, de bună seamă, opera sculptorului Brâncuși) de Alexandru Stănciulescu-Birda, istoric*). Acestea nu-s propriu-zis studii ci culegeri alcătuite cu efort și cu o tenacitate rară, niște florilegii de uz larg de unde oricine, pînă la specialistul în domenii de sferă restrînsă, poate să ia ce îl interesează. Ceva din vechile „Mărgăritare", din „Floare di virtu", a rămas în concepția acestui edificiu care e, deopotrivă, antologie și „carte de învățătură" și evocă o întreagă tradiție, cu începuturi la Dionysius Exiguus și cu adaosuri la nenumărați anonimi ai Evului Mediu, apoi la Varlaam și Antim Ivireanu. „Adagiolog" emerit, Alexandru Stănciulescu-Birda, care ne-a lăsat și cîteva cercetări de istorie locale și regionale foarte bine venite, impresionează aci mai întîi de toate prin metodă. Sapiențial nu-i, pentru el, doar apoftegmatic și nu-s doar cuvintele organizate în maximă voită, în cugetarea exprimată cu intenție în afară de orice îndoieli. Nu acestea doar se rețin aici și alegerea este, aceasta trebuie notat, cu totul remarcabilă. Literatura de înțelepciune la români se alcătuiește mai cu seamă din acele fraze fundamentale unde se concentrează un mod propriu de a gîndi și mai cu seamă un fel colectiv de a înțelege lumea, prezent într-un proces viu de gîndire și contribuind la o elaborație care nu-i, de cele mai multe ori, formulă profundă dar solitară. Inteligența tradusă într-o literatură de cugetări apare mai rar aici și chiar dacă Blaga în „Pietre pentru templul meu" și Iorga, în „Cugetări" ajung la asemenea concluzii, tipologia nu e reprezentată în fapt de aceștia. Eminescu, G. Călinescu, Hașdeu, Bălcescu nu compun în chip neapărat „adagii" însă, arătîndu-se în acest fel, formulările lor sapențiale constituie părți din întreg și ascultă de principii de construcție foarte exacte.

O literatură crescînd pe trunchiul folkloric, (unde paremiologicul desemnează o filosofie și un fel de a fi în lume constituind, dar, un depozit de atitudini unde orice reacție posibilă există într-o concluzie simplă și la nevoie activă) nu putea să se exercite, din unghi adagiologic, în gol, ea are funcțiune practică și de edificare. Ea nici nu este propriu-zis doar „literatură" și, fiind posibile gîndurile despre creație, scriitorul nu se oprește nicidecum la ele. Cele mai multe sînt cugetări cu aplicări de indiscutabilă extensie și este tulburător a vedea că scriitorul propune concluzii posibile în chestiuni atingătoare de etică și istorie, de viață socială, de obiceiuri, justiție, lux, minciună, sinceritate, cuvînt, suveranitate, talent. Nimic din ce privește pe români (și, prin aceasta, o realitate aparținînd umanității însă tradusă istoric și local) nu-i e străin acestui literat care, fiind Barițiu ori Mehedinți, Bolintineanu ori G. Panu consimte a-și expune opinia și o face într-un chip înțelept. Scriitorul e, întîi de toate, cetățean și abia apoi potrivitor de cuvinte. Căci, în definitiv, aci se cuprind, prin întîlnire fericită, componente ale unei formule de etnogeneză. Spiritul latin de cetate și tradiția juridică a lui, care fac din individul responsabil un „cives" cu drept egal de a participa la soarta comunității se adaugă unui simț autohton getic și cu probabilitate oral, propunînd o idee de armonie naturală, depusă în straturi populare și cu măsuri care atestă de la sine o continuitate nu doar demografică însă confirmată, prin acesta mai însemnată poate, de natură spirituală. Fuziunea e veche și nu a fost nevoie de exaltarea romanității, la Șincai și Maior, la „Școala Ardeleană", mai ales, spre a se deștepta îndemnuri către justiție și un mod juridic de a gîndi. Cele dintîi pravile, „Sintagma lui Matei Vlastares" și nu doar aceea, au origini bizantine dar, întemeindu-se pe „Novellae", reproduc, prin intermediul lui Justinian, o gîndire romană. „Bizanț" însemnează la noi romanitate, „popular" însemnează pecetea autohtonilor geți.

Însă acestea se unesc, în deplină înțelegere, înainte chiar de cele dintîi momente de istorie culturală cunoscută, din Evul Mediu, propunînd un mod românesc de a fi în lume pe care alte epoci, recente, nu vor face decît să-l exprime și uneori să-l definească printr-o introspecție, de la un punct incolo, necesară. Meritul lui Alexandru Stănciulescu-Birda este, înainte de toate, acela de a ne prezenta planul cult al acestei înțelepciuni constitutive.

Artur Silvestri

*) **„Coloana infinită. Din gîndirea română modernă", antologie de Al. Stănciulescu-Birda, Editura „Albatros", București, 1988.**

STUDII

O VATRĂ DE CULTURĂ

Printre numeroasele „țări" medievale în cuprinsul cărora s-a plămădit poporul român, creindu-și cele mai vechi structuri social-politice de viață statală, Țara Hațegului deține fără îndoială un loc de excepție. Înconjurată de masive muntoase și ocupînd o suprafață de aproape 5 000 km² în colțul sud-vestic al Transilvaniei, ea a jucat totodată rolul unei punți de legătură între teritoriile românești intracarpatice pe de o parte, Banatul și Oltenia pe de altă parte. Numeroase izvoare istorice scrise referitoare la trecutul acestei „țări", marele număr al monumentelor medievale din zid păstrate pe meleagurile hațegane, ca și alte informații, printre care se cuvin subliniate cele legate de tradițiile de civilizație populară conservate pînă aproape de zilele noastre, au făcut ca și pînă acum cercetarea din diferitele ramuri ale științelor sociale să se ocupe stăruitor de acest ținut. Sintetizînd cunoștințele mai vechi și adăugîndu-le rezultatele unor investigații personale de istorie și arheologie urmărite pe durata a aproape două decenii, volumul monografic ieșit de curînd de sub teascurile tiparului *) (Radu Popa, **La începuturile evului mediu românesc. Țara Hațegului,** București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1988, 324 pagini cu 52 figuri în text și 41 ilustrații în afara textului) constituie un eveniment editorial de natură să valorifice date de excepțională importanță pentru reconstituirile istorice și să impulsioneze cercetările din acest domeniu.

Credincios unei metodologii aplicate mai demult în cadrul preocupărilor privind Țara Mamureșului, autorul reconstituie pe durata mai multor secole, din primul mileniu al erei noastre și pînă în veacurile XIV—XV, evoluția istorică a unui ținut în care au existat în acea vreme aproape două sute de așezări omenești. Dintre ele, pe temeiul mărturiilor documentare, cam 170 erau sate românești. În depresiunea hațegană și în zonele înconjurătoare, românii au reprezentat pe la anul 1 400 peste 90% din populație, situație ce s-a menținut și în secolele următoare, fiind apoi amănunțit consemnată de cele mai vechi recensăminte austriece.

Dintre meritele majore ale volumului, se cuvine subliniată introducerea în literatura științifică, într-o prezentare de ansamblu, a tezaurului de monumente românești hațegane studiate în ultimii ani de către autor. Cel mai vechi dintre ele este biserica de curte cu hramul Sfîntul Gheorghe de la Streisingeorgiu, datînd, din prima jumătate a secolului al XII-lea și conservînd în interior, pe al doilea strat de tencuieli, un excepțional ansamblu de picturi murale datat la 1313—1314 de o pisanie descoperită în altar. Bisericile de la Strei, Densuș, Ostrov, Riu de Mori, Pețeana sau Nucșoara, se bucură și ele de atenția pe care o merită. Autorul stăruie asupra reședințelor feudale pe care le-a cercetat și în mod deosebit asupra cetăților nobiliare românești din Țara Hațegului, conservate ca ruine la Mălăiești, Răchitova și Riu de Mori — Suseni, datînd de la cumpăna secolelor XIII și XIV și reprezentînd un ansamblu de excepțională valoare pentru reconstituirea începuturilor feudalității românești.

Analiza aprofundată a informațiilor documentare, confruntate cu mărturiile istorice conservate pe teren și cu reconstituirea geografică a moșiilor stăpînite de diferitele familii cneziale, compuse în unele cazuri din 15—20 de sate, prilejuiesc lui Radu Popa progrese notabile în cunoașterea primelor etape de evoluție și organizare ale societății medievale românești. O semnificație aparte o are, în acest sens, reconstituirea celor nouă sau zece cnezate de vale hațegane, foste uniuni de obști sătești evoluate spre structuri de esență feudală, printre care cele care și-au avut în secolele XIII—XIV centrele la Riu Bărbat, Riu Alb, Silvașul de Sus, Densuș sau la Grădiște-Sarmizegetusa situată deasupra ruinelor Sarmizegetusei romane. O lume întreagă de cnezi hațegani, cu important rol militar și social-cultural, din care a descins printre alții și Iancu de Hunedoara, prinde contur în paginile cărții.

Autorul volumului se alătură opiniilor după care înainte de secolul al XIII-lea a ființat un voievodat românesc al Hațegului, din care s-a produs cîndva în jurul anului 1200 o „descălecare" în nordul Olteniei. Acest transfer din interiorul în exteriorul arcului carpatic a unui nucleu de organizare politico-militară constînd dintr-un număr redus de familii cneziale grupate în jurul unei căpetenii, explică stările reflectate de documente la mijlocul secolului al XIII-lea, cînd Țara Hațegului se afla sub autoritatea voievodului Litovoi ce rezida în părțile Gorjului. O „descălecare" asemănătoare s-a produs în secolul al XIV-lea din Maramureș în nordul Moldovei, consemnată de izvoarele scrise și este foarte probabil că asemenea procese s-au mai petrecut și în alte zone, de pildă din Țara Făgărașului în părțile Argeșului.

Pe planul structurilor spirituale și ale vieții bisericești, voievodatul hațegan transformat treptat în comitat după pătrunderea aici a autorității regatului arpadian către sfîrșitul secolului al XIII-lea, pentru a deveni apoi district al Hațegului în cadrul comitatului Hunedoara, a avut drept corespondent un protopopiat. Primul protopop hațegan cunoscut cu numele este un Petru din Ostrovul Mare, atestat la 1360, același rang avîndu-l o jumătate de secol mai tîrziu Dobrotă din Riu Bărbat. Pare foarte probabil, după părerea lui Radu Popa, ca aceste structuri bisericești să fi echivalat în practica vieții spirituale cu eparhiile și ca vîrfurile bisericești din „țările" medievale să fi exercitat prerogative episcopale. Sînt analizate în același timp informațiile privind prezența în Țara Hațegului a unor așezăminte mănăstirești, dintre care aceea de la Prislop este cea mai cunoscută, ajungînd pînă în zilele noastre.

Indiferent de desfășurarea vieții istorice românești de la începuturile evului mediu în cuprinsul unor „țări" cu margini determinate geografic, condiționate de variatul relief al pămîntului românesc, istoria poporului român a fost unitară, iar analogiile și legăturile pot fi reconstituite în toate domeniile, fapt subliniat cu pregnanță în toate cele zece capitole ale cărții la care ne referim, revenind în final ca o încheiere logică de caracter mai general. Nu putem la rîndu-ne încheia aceste cîteva însemnări de pe marginea cărții noi a lui Radu Popa fără a consemna ținuta foarte îngrijită a volumului, numărul și calitatea ilustrației, nivelul remarcabil al tiparului, toate acestea datorate în bună măsură Editurii prezente prin redactorul Popa Marcel și prin tehnoredactoarea Ștefania Mihai. Literatura istorică românească s-a îmbogățit cu o carte de referință, deosebit de utilă sintezelor aflate în pregătire și mai ales valoroasă în perspectiva lărgirii și adîncirii cercetărilor viitoare.

Dan Căpățînă

*) **Radu Popa : „La începuturile evului mediu românesc. Țara Hațegului", Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988.**

ATITUDINI

Despre critica literară

1. Cea mai nobilă opinie pe care o cunosc despre critica literară este transformarea ei în artă. „A zecea muză", cum i s-a mai spus, nostalgic și patetic totdeodată.

De fapt, recuperarea criticii literare ca artă traduce o certă nostalgie a originilor, a vremurilor lui Platon, cînd **kritike** semnifica „arta judecății". **A fi în stare de a judeca frumos :** iată sensul primordial, pe care actul critic nu l-a renegat niciodată. L-a depășit, în spiritul trecerii într-un gest hermeneutic, dar nici nu a putut, nici nu a vrut să-l uite.

De aceea, unicul criteriu moral al criticului literar rămîne Adevărul. Această artă, mereu repudiată, s-a salvat continuu datorită neînfrîntei sale patimi după adevăr. A proclama Adevărul drept Bine, a transforma scopul cunoașterii în fundament al eticii : aceasta reprezintă sublima operație din pricina căreia încă mai există critică literară și încă mai avem nevoie de dînsa.

S-a afirmat de multe ori — și citeodată chiar cu durere — că un critic este omul condamnat la galerele cititului. El nu citește din plăcere, ci din profesiune, trăind permanent sub tirania și amenințarea textului, de care se eliberează, adesea violent, în clipa unică a scrisului. Hermeneutica sa are, deci, un nedezmințit caracter dramatic.

De fapt, atît dramatismul, cît și suficiența activității critice provin doar din relația ei cu adevărul. Aici se află nodul gordian, aici se află justificarea finală. O rațiune de a fi ce devine, simultan, o rațiune de a întreba. Criticul, în opinia mea, nu este în primul rînd un profesionist al cititului, ci mai ales un profesionist al adevărului.

2. Căci numai **a scrie frumos despre** nu înseamnă imediat a face critică literară. Dimpotrivă, lipsind criteriul fundamental al adevărului, actul ajunge ostil și primejdios. Acesta este, în fond, marele pericol care mai bîntuie încă și critica literară românească : cu toate că — sincer mărturisind — speram să nu-l întîlnesc tocmai acolo unde se afișează gestul justițiar.

Povestea începe cu a șaptea reeditare din scrierile lui Felix Aderca : „Contribuții critice", vol. II. Personal vorbind, respect sfîrșitul acestui om și o înțeleg foarte bine pe Margareta Feraru atunci cînd încearcă să îndepărteze unele chestiuni din ediția sa — printre altele, îndelungata polemică dintre Aderca și „Viața românească". Volumele de „Contribuții critice" nu reprezintă o ediție definitivă, ci una subiectivă : de fapt, se urmărește prounerea unei imagini binevoitoare față de autor. Foarte explicabil : o imagine completă a lui Aderca ar fi contrazis clișeul ce se încearcă a ni se impune.

Spectaculos. Însă, într-un articol al lui N. Manolescu („Publicistica lui Aderca", „România literară" nr. 34/88), actul de pietate inițial e preluat, asumat și potențat, maturizîndu-se ca o imprevizibilă mistificare. De data aceasta se denaturează premeditat și (o spun cu adîncă tristețe) imperturbabil fapte de istorie literară. Acțiune hagiografică ? Regretăm, desigur, „tăcerea" autorului **Tapului** după 1947 — totuși semnatar postbelic de romane pentru tineret — **dar mai ales regretăm că Nicolae Manolescu nu ne-a explicat motivele ei.**

3. Prin urmare, Manolescu construiește o vastă conspirație a epocii interbelice („Reducerea lui Aderca la tăcere a luat, așadar, destul timp și n-a fost lucru ușor de înfăptuit"). Ar fi vorba de o tenebroasă mașinațiune a „dreptei literare a deceniului 4" („Adepții sămănătorismului, poporanismului și apoi ai tradiționalismului și ortodoxismului, și în general dreapta literară din deceniul 4, nu l-au cruțat în nici o imprejurare"). Poporanismul introdus printre curentele de dreapta ? Dar ce contează ! În schimb, „spirit polemic neobosit", Felix Aderca „a stat treaz pe barricadele modernității și n-a trecut nimic cu vederea".

Așadar, rațiunea articolului din „România literară" e, realmente, de natură hagiografică. Avem de-a face cu un personaj ultrapozitiv în conflict cu forțele întunecate ale Răului. Încă de la început, demersul autorului este schematizant și maniheic, depășind limitele strictei judecăți literare.

Lucru care îi dăunează, din păcate. Căci, pînă la urmă, nici criticul nu mai știe bine cum este Felix Aderca : un „combatant din prima linie", angajat în aproape toate „bătăliile ideologico-literare" („Atmosfera transeelor este atmosfera lui preferată"), sau — dimpotrivă — „un moderat, situat pe o poziție de bun simț, la egală distanță de extremisme" ? Din această dilemă textul nu poate ieși. Și atunci, bineînțeles, se refugiază în misticism : „îți vine să crezi" — se afirmă în articol — „că Aderca a fost un profet".

De acum încolo, adică de la proclamarea profetului, totul devine posibil. Inclusiv transformarea literaturii române într-un nou hocus-pocus. Căci — nu-i așa ? — mai devreme sau mai tîrziu trebuia să se ajungă și aici.

După același cronicar, Aderca ar fi fost posesorul unei intuiții literare moderne fenomenale, care s-ar fi înșelat de numai maximum cinci ori. Chestiunea e foarte importantă, deoarece tocmai intuiția reprezintă condiția esențială a imoresionismului în critică, metodă suverană pentru perioada interbelică din România. Beneficiar al unei intuiții geniale, Felix Aderca ar ajunge, în viziunea lui N. Manolescu, personalitatea literară de frunte a țării noastre („Mai înainte ca generația de critici emulată de Lovinescu să intre în scenă, mai înainte chiar ca Lovinescu însuși să conteze cu adevărat (...)"). Aceasta e ținta întregii demonstrații.

În sprijinul ideii sale, colaboratorul „României literare" se decide nu numai să uite, dar și să schimbe adevărul.

Iată : „Numărăm pe degetele de la o mînă erorile : cea mai flagrantă, și pentru care s-a disputat cu Lovinescu, este soocotirea ciclului Halippa al Hortensiei Papadat-Bengescu inferior unor scrieri anterioare ale romancierei (...). În rest, intuiția lui Aderca a fost corectă".

Așa zice textul criticului.

Ce s-a petrecut în realitate, e altă poveste : disputa cea mai puternică dintre Lovinescu și Aderca s-a dus în problema specificului național. **Felix Aderca** nu putea concepe ca literatura română să fie specifică. Marea lui intuiție era că nu există specific național (caracterul acesta fiind fără importanță) și că arta, ludic pur, se adresează plăcerilor „unei infime aristocrații". În epocă, Aderca a dus o campanie aprigă, pe unde a putut, împotriva specificității naționale, și dacă este de admirat ceva, atunci admir tocmai reolica promptă și de impresionantă unanimitate (Ion Trivale, „Viața românească", E. Lovinescu) pe care a primit-o de la scriitorii responsabili ai momentului. Nu luptător împotriva „dreptei" a fost, așadar, Felix Aderca — adept al unei literaturi pentru elite — dar luptător împotriva specificității : și nu „dreapta literară" l-a combătut și l-a marginalizat în deceniul 4, ci marile conștiințe literare. Scria Lovinescu, privitor la asemenea „intuiții" ale lui Aderca : „E de prisos să mai arătăm lipsa de fundament a unor astfel de teorii ; valorile, după cum am arătat în **Istoria civilizației române moderne,** circulă, în adevăr, dar ele se naționalizează, prin reducerea la unitatea temperamentală. (...)". De altfel, acțiunea negatoare a lui Aderca a fost pusă, tranșant, de Lovinescu tocmai pe seama condiției lui specifice.

4. Pînă la articolul lui N. Manolescu, Felix Aderca nu era nici subestimat, nici supra-apreciat. Își dobîndise locul în istoria literară, care — cred — nu era un loc rău deloc. Dealtfel, mi se pare inutil a-l transforma acum într-un „caz literar". Din cîte am văzut, cazul real e al criticului care l-a umflat pe conducătorul gazetei „Spre ziuă" ca pe broasca din fabulă. Subtil mod de a-l distruge ? De a-i obliga pe alții să-i scoată în evidență greșelile ?

Parcă mai poți știi ?

Oricum ar fi, însă, denaturarea nonsalantă (și elegantă, nu ?) a adevărului istoriei literare nu poate fi calificată decît într-un singur chip. Tocmai împotriva unor asemenea procedee trebuie afirmată cu tărie încrederea în menirea și în justețea actului critic, adică în eterna triadă care a guvernat dintotdeauna drumul veritabililor oameni : Bine, Adevăr, Frumos.

Radu Comănescu

COMPENDIU

■ **A IV-A EDIȚIE A CONCURSULUI DE DEBUT** pentru poezie a Editurii **Eminescu** are drept rezultat editorial o carte intitulată **13 poeți.** Cei treisprezece cu titlurile lor sînt următorii : Paul Androne — **Scrisori din amiaza unui bărbat,** Diana Barbu — **Deasupra zăpezilor,** Claudiu Bazalt — **Recuvintele,** Octavian Berindei — **Shakespeare în oraș,** Gheorghe Dinică — **Descintec pentru inorog,** Petru Dunca — **Dintele de lup,** Liliana Grădinaru — **Caravane cu flori de cîmp,** Claudiu Iordache — **Insule,** Vasile Morar — **Porumbul rezemat de sat,** Ioana Pîrvulescu — **Lenevind într-un ochi,** Vavila Popovici — **Seri de iarnă,** Theodor Purice — **Deasupra gropilor cu lei,** Ion Rușeț — **Scara adîncurilor.**

Mai mulți din cîștigătorii acestui concurs de debut sînt cunoscuți din presă (unii și din coloanele revistei **Luceafărul**) și constituie promisiuni omologate. Le așteptăm efectul de grup, ca și pe cel al traiectoriei individuale de mai tîrziu.

O nedumerire : strălucitul actor Gheorghe Dinică scrie versuri ? O bună tradiție literară cerea fiecărui debutant, ca la intrarea în republica literelor, dacă numele său se suprapune cu acela al unei personalități constituite și impuse să-și caute un pseudonim. În cazul de față numărăm o confuzie în plus. Gheorghe Dinică nu este cunoscutul interpret al scenei românești și recomandabilă era schimbarea semnăturii noului debutant.

■ **UN ALT DEBUT** este acela postum al Olimpiei Radu, **Pagini de critică.** Colaboratoare a revistei studențești **Echinox** și mare speranță a cercului de tineri din jurul revistei, Olimpia Radu nu a ajuns la împlinirea promisă din pricina unui regretabil accident, care a răpit-o foarte tînără dintre colegii ei. Marian Papahagi îngrijește la Editura **Dacia** o carte de peste două sute de pagini care stringe între coperțile ei articolele din reviste ale tinerei comentatoare, adăugîndu-le și o lucrare studențească de absolvire despre **Surse ale fantasticului în proza românească.** Paginile de critică atestă într-adevăr vocația autoarei și justifică regretul care a dus la întocmirea acestei cărți.

■ **„POEZIE SOVIETICĂ MODERNĂ ȘI CONTEMPORANĂ"** se numește antologia pe care Alexandru Pintescu o face din literaturile popoarelor sovietice, însoțind grupajul său de o prefață și de note bibliografice utile. Este vorba precumpănitor de poezii ale literaturii ruse și ucrainiene, cărora le sînt alăturate și cîteva nume de scriitori din Gruzia și republicile baltice. Vom găsi aici pe Aleksandr Blok, pe Serghei Esenin, pe Valerii Briusov, dar și pe Anna Ahmatova, pe Evghenii Evtușenko, pe Boris Pasternak. Ca act de cunoaștere, culegerea lui Alexandru Pintescu este un gest salutar, o reîmprospătare a memoriei noastre poetice și un prilej de a confrunta traducerile vechi cu cele noi din aceiași autori.

■ **STUDII DE FOLCLOR** de Petru Caraman a ajuns la volumul II, ediția e îngrijită de Viorica Săvulescu și prefațată de Iordan Datcu. Este vorba de cîteva studii de proporții precum : **Une ancienne coutume de mariage** sau **Le reflet de la Mer dans le folklore roumain et la continuité ininterrompue du peuple roumain en Dobroudja depuis sa formation.** Interesante sînt și **Tatuajul la români după creațiile folclorice, Contribuții la caracterizarea doinei, Alegoria morții în poezia populară la poloni și la români, Origina și geneza sorcovei.** Soliditatea științifică a contribuției lui Petru Caraman, acum apărută în volum, este ceea ce vrem să subliniem.

■ **DUPĂ O CARTE DESPRE ZAHARIA STANCU** și o alta despre **Orizontul rustic în literatura română,** Sultana Craia tipărește o carte despre **Fețele orașului** (Editura **Eminescu,** 1988). Cartea se ocupă de proza românească și mai ales de scriitorii consacrați, clasicii literaturii române în primul rînd. Sînt preferați romancierii și romanele lor, mai puțin prozele fără dimensiune romanescă. Din acest punct de vedere **Fețele orașului** merge pe un cîmp tradițional de investigație. **Fețele orașului** ne apare ca pandant al **Orizontului rustic în literatura română,** o incursiune născută din nevoia de completitudine.

■ **TRACII AU FOST ȘI AU RĂMAS O TEMA DE STUDIU** istoric și arheologic mereu interesantă și incitantă. Istoriografia și arheologia de după război a acordat o și mai mare importanță acestui element etnic de o deosebită importanță pentru istoria socială, economică, culturală a sud-estului european. Dacă românii au venit în bibliografia temei mai ales cu studii de arheologie, bulgarii le-au adăugat pe cele privind limba vechilor locuitori ai Balcanilor și Carpaților, ca și cu încercări de sinteză. Acestea se înmulțesc în ultimul timp, ca semn al interesului cultural pe care viața tracilor îl prezintă pentru istoricul european. Ele provin mai ales de la cei care nu-s moștenitorii, de fapt, ai marilor spații tracice, în speță de la scriitorii și specialiștii germani. O asemenea carte intitulată **Tracii, între arcul carpatic și Marea Egee,** a scris Manfred Oppermann, tipărind-o în 1984 la Leipzig-Jena-Berlin. Editura Militară ne-o prezintă într-o traducere bună făcută de Ondine Cristina Dăscălița. Mircea Babeș, prefațatorul, citează și alte cărți despre traci apărute în ultima vreme. Cartea lui Manfred Oppermann a fost preferată pentru că apelează în egală măsură la informația scrisă și la cea arheologică, folosindu-le cu pricepere și obiectivitate. O serie de note, ca și precizările prefeței, completează informațiile autorului german. Acest lucru ne arată că o sinteză asupra tracilor trebuie să vină și de la moștenitorii direcți ai civilizației și culturii lor, mai aproape de fapte și de locul cercetărilor. După cum ar fi binevenite în românește și acele cărți care-și permit un zbor sintetic mai liber decît și-a permis Manfred Oppermann în bilanțul său tracic.

„Anuarul de folclor"

● Reunite într-un singur volum, au apărut de curînd numerele V—VII ale **Anuarului de folclor** al Universității din Cluj-Napoca, Centrului de științe sociale și Sectorului de Etnologie și Sociologie, revistă de studii care continuă prestigioasa serie a „Anuarului Arhivei de Folclor", înființat la Cluj în 1930 de Ion Mușlea.

Cuprinsul acestui volum se remarcă prin valoarea deosebită a materialelor și a tratării, majoritatea studiilor realizînd veritabile (micro) monografii, epuizînd preocupări și teme inedite. Apare aci, pentru prima oară, un studiu amplu asupra „Drăgăicii" (D. Pop), asupra **doinei** ca „poezie a destinului" (N. Bot), asupra unei proceduri stilistice numită „logomachia" (A. Fochi). Se publică date extrem de interesante despre etnomedicină în contemporaneitate (Gh. Pavelescu), sau despre persistența tradiției folclorice în ritualul actual al înmormîntării (I. C. Șter). Se semnalează substratul comun și inrudirea dintre „Miorița" și „Toma Alimoș" (I. Datcu), sau implicațiile magico-mitologice și simbolistice ale torsului în mentalitatea arhaică (S. Ciubotaru). Tot aci se definește și avansează o perspectivă semiologică în vederea clasificării polivalente a instrumentelor muzicale (I. Herțea). Iar proverbiala rigoare și minuție ardeleană se dovedește fecundă în cazul unor preocupări de elaborare a unor sisteme de clasificare și tipologizare (pentru obiceiurile agrare semnează I. Cuceu și M. Cuceu, pentru melodiile vocale, I. Szenic și L. Iștoc, pentru proverbe, G. Vőő). Un bogat documentar de importanță filologică și de istorie literară se dezvăluie cu prilejul centenarului pe care îl împlinește lucrarea lui M. Gaster, „Literatura populară română".

În concluzie, un volum deosebit de dens, foarte divers în conținut și excelent ca valoare, cu studii fundamentale care ating temerar, cu originalitate și cu rigoare, idei și teme nemaicercetate, sau care propun termeni și metode utile unor dezbateri și înaintări serioase.

Marin Marian

IN SPIRITUL TEZELOR PENTRU PLENARA C.C. AL P.C.R.

SCRIITORII VORBESC DESPRE PATRIE

EROII CĂRŢILOR CE VIN

Cei mulți, care construiesc...

Marile frămîntări sociale n-au ocolit niciodată urbea Craioveștilor. Și nu numai că nu au ocolit-o, dar în drumul ascendent de făurire a orașului socialist de astăzi, existența Craiovei s-a zbătut plătind grele jertfe de sînge. În secole de frămîntări, unele rămase scrise, altele intrînd în acea pagină nescrisă ce se cheamă memoria vie a generațiilor. Am apelat și la documente și la această memorie vie a generațiilor.

Craiova, cîndva oraș fără lumină și fără apă, a intrat în istorie prin strălucirea dezarmantă a unei luxurii impusă de marii moșieri și de marii negustori autohtoni sau de aiurea, a intrat în judecata istoriei avînd emblema unui oraș izolat în prejudecăți de castă, prizonier dorințelor și spaimelor proprii îndeletnicirii negustorești. Paradoxal, această luxurie împinsă pînă la fetișism și pînă la falsificarea și ruinarea datelor fundamental existențiale încifrate în obîrșie și opisuri, în demnitatea și omenia răbdării, nu a reușit să domolească lupta celor vitregiți de soartă în viață și semnalați în posteritate ca adevărați făurari ai urbei.

În 1893 o însemnare a condițiilor de viață și trai ale celor mulți este edificatoare : „Atelierele care serveau și de cameră de culcare pentru lucrătorii acestor mici industrii sînt oribile, vîrîte pe sub scări, lipsite aproape cu totul de lumină și de aer, în mare parte fără pardoseală. Cum este cu putință să fie locuite de ființe omenești ?!".

Este adevărat că de două ori, în prima jumătate a secolului al XIX-lea, se cutremură orînduirea fanariotă și moșieresc-feudală. În 1821, Tudor Vladimirescu, acest mare fiu al Olteniei, ridică steagul întru revendicarea socială și națională. De la Padeș, glasul lui Tudor răsună profetic : „Am hotărît din cel dintîi semn de bun patriot într-acest pravoslavnic pămînt românesc întru care am strămoșească naștere și să cîrmuiesc pre toți cei care ce au arme din partea a tot norodului, spre zdrobirea și încetarea oricărui jaf și nedreptate ce ați cercat pînă acum din partea oblăduitorilor domni ce au stătut, care întru desăvîrșită nemilostivire aflîndu-să, au aplecat oricite chipuri de mijloace sau îndeletniciri și v-au supt sîngele aducîndu-vă într-aceasta mare dărăpănare și proasta stare în care vă aflați".

La numai 27 de ani, la Craiova, mulțimea ieși, cuprinsă de mare entuziasm, să asculte Proclamația ce fusese citită la Islaz. Orașul trăi intens febra marilor evenimente simțind în piept viforul aprinselor cuvinte ale lui Bălcescu. În exil, scriind despre marele ban al Craiovei, devenit domn de faimă europeană, Bălcescu insera pentru eternitate soarta celor umili, necăjiți și fără pîine, contemporani cu el : „Ei înșiși se ridicară în numele patriei, pentru dînsa trăiră, munciră, suferiră și muriră".

În 1859 la Craiova, ca și la București și Iași, se încinse Hora Unirii. De-a lungul acestui secol zbuciumat orașul își plătește tribut onest de suferință și sînge. Marile bucurii se plămădesc îndelung, aidoma păsării Phoenix orașul tresaltă fără moarte din jugul unui destin absurd.

Conștiința muncitorească, singura ce avea să dea adevărata strălucire a orașului, începe să se dezvolte în cea de-a doua jumătate a secolului. Preluînd marile idealuri de libertate socială și națională, socialiștii români afirmă, încă din 1889, la Craiova, într-un editorial apărut în „Glasul țăranului", crezul lor, astfel vizualizat : „socialismul este suma tuturor idealurilor frumoase și salutare, pe care se poate clădi fericirea neamului românesc".

Al doilea război mondial adusese cu el foametea, lipsa apei și a curentului electric, lipsa locuințelor, lipsa utilajelor și a brațelor de muncă.

Vijelii cumplite au trecut peste urbea Craiovei. Dar vatra s-a ținut drept și-a ținut piept și-aici a rămas. Ca trestia s-a îndoit sub vînt dar nu s-a rupt.

Lacrimi ?!

Craiova n-a crezut niciodată în lacrimi. Aidoma păsării Phoenix a renăscut mereu și mereu din propria-i cenușă.

Imaginea viitorului

25 iulie 1946. Ne apropiam să sărbătorim anul doi al revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă. Era, acel an, un an de cumplită sărăcie și foame, un an de încordare, de bărbătească încordare, de luptă cu ziua, cu ceasul, încrederea într-o zi mai bună se măsura în secunde, atît de mari erau îndoielile, lipsurile și nevoile...

Și atunci, în acel iulie, atît de fierbinte, în care griul se pîrjolise în lan, mărindu-ne și mai mult spaimele și îndoielile, la un miting, înflăcărat care a făcut ca întreaga suflare a Craiovei și a Olteniei întregi să tresalte, un tînăr de 28 de ani, reprezentant de frunte al Partidului Comunist, a luat cuvîntul : „Noi, comuniștii, dorim ca din Oltenia lui Tudor Vladimirescu sărăcită și înapoiată, pînă acum, datorită jugului moșieresc, să facem o Oltenie bogată, cu o industrie și agricultură puternică. Noi dorim ca din Craiova, cetate a banului și a opresiunii, cum era în trecut, să facem o cetate a muncii, a culturii și științei în Oltenia".

Cel ce semăna aceste cuvinte, acel tînăr și vibrant militant al partidului, pe atunci conducătorul organizației regionale Oltenia a P.C.R., se numea Nicolae Ceaușescu, ctitorul și cîrmuitorul României de azi.

Pe acest tînăr Oltenia plugarilor și muncitorilor îl cunoșteau, îl cunoșteau fiindcă era dintre ai lor, născut și crescut într-o comună, și într-o casă de plugari olteni, așezată nu departe de malurile Oltului, rîu intrat definitiv în conștiința tuturor românilor ca leagăn național, ca simbol al luptei de păstrare și neatîrnare a ființei și a trupului neamului. Era revoluționarul care, la numai 16 ani, la un an după ce fusese cooptat în conducerea Comitetului Național Antifascist Român, venise la Craiova, aducînd cu el protestul muncitorimii bucureștene la procesul înscenat luptătorilor petroliști și ceferiști. Tînărul uimise atunci lumea Craiovei prin curajul său, prin modul cum știuse să catalizeze protestele tuturor celor bătuți de soartă, în sprijinul tovarășilor săi de luptă, aflați pe banca acuzaților.

Era același neclintit luptător care, trei ani mai tîrziu, în 1936, la Brașov, ca principal inculpat, în procesul intentat comuniștilor, avea să facă din cuvîntul său un aspru rechizitoriu opresiunii, prefigurînd prin claviziune și forță vizionară zile mai bune pentru toți românii. Era cel care, ca militant al partidului în conducerea Uniunii Tineretului Comunist, cutreierase marile centre muncitorești, ducînd cu el încredere, limpezind conștiințele, unindu-le, făcînd să renască cu deosebită forță puternicul front de luptă împotriva exploatării, a fascismului, a atentatelor la independența patriei.

Era acela care, înfruntînd teroarea și prigoana, ca organizator de frunte al partidului, în 1939, transformase mitingul de 1 mai al muncitorilor Capitalei, într-o mare manifestare populară, cea mai mare a Europei acelei vremi, împotriva fascizării și a barbariei războiului, a ralierii țării unor interese străine de vrerea ei.

Era acela care, întemnițat în lagărul de la Tg. Jiu, se ilustrase ca și între însîngeratele ziduri ale închisorilor de la Doftana, Jilava, Văcărești și Caransebeș, ca organizator și strălucit comandant al rezistenței, al transformării lagărelor de teroare și represiune, în temeinice bastioane ale luptei revoluționare.

Era acela care, evadînd din încercuire, își dăruise toate energiile pregătirii marelui act politic de la 23 August. Eliberarea aflîndu-l pe baricadele clarviziunii politice, identificîndu-se cu masele, mobilizîndu-le, înălțînd pe steagul partidului și al patriei numele tînăr al națiunii libere ce abia se năștea...

Pe acest tînăr, în acele zile fierbinți din iulie 1946, Craiova îl ascultase, credea în cutezanța visurilor sale.

Și atunci, în inima bătrînei și atît de încercatei urbe a Craiovei a răsunat fierbintele mesaj de îmbărbătare și luptă : „Totul pentru refacere", zile și nopți, luni și luni, vară și iarnă, trecînd peste neajunsuri, uneori insurmontabile, s-au refăcut rețeaua electrică, rețeaua de apă și canalizare, atelierele. Sobrietatea și romantismul — iată acele două dimensiuni pe care urca atunci seva încrederii noastre.

Atelierele C.F.R., au început să își deschidă porțile. La 1 septembrie 1949, se punea piatra de temelie a lui „Electroputere" — uzina care avea să devină în ani cetatea Electrotehnicii românești.

Să ne amintim apoi, cu adîncă emoție, vara fierbinte a unui an de început de eră cînd și-a deschis lucrările Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român.

De la București la Craiova, ca de altfel, către tot cuprinsul țării a răsunat, prin glasul tovarășului Nicolae Ceaușescu, vrerea Patriei românești, consemnînd anul Unu al Renașterii noastre naționale...

Problema deciziei este esențială...

„Problema deciziei este esențială în apropierea destinului nostru, spune inginerul Ion Voiculescu, primarul municipiului. Ne aflăm în fața machetei de sistematizare a Craiovei. Se disting clar magistralele centrului civic, cartierele rezidențiale. Ceea ce văd este în proporție de 80 la sută realizat, finisat, dat în folosință. Aici în aceste blocuri trăiesc oameni, rîd în soare copiii, pe aceste platforme industriale se făuresc bunuri materiale, pe această magistrală care taie orașul, de la un capăt la altul, circulă tramvaiul...

Spuneam, își reia firul gîndurilor primarul, că în epoca noastră atît de complexă, de multilaterală înflorire a personalității umane, problema deciziei este esențială, în devenirea noastră, contribuția întîmplării sau a unui determinism este mai degrabă paleatorie. sigură și revelatoare fiind o voință personală desfășurată pe fondul larg al unei opțiuni de mare respirație.

În destinul Craiovei, destin prefigurat odată cu țara la cel de al IX-lea Congres al partidului se reîntîlnesc în chip armonios și definitoriu, aș spune, dorința acestei străvechi vetre de cultură și civilizație cu luciditatea actului politic atît de strălucit formulat de secretarul general al partidului nostru, privind repartizarea științifică a forțelor de producție și dezvoltarea echilibrată, armonioasă a tuturor zonelor țării.

În anii de glorie ce au urmat Congresului al IX-lea, anii istoricelor Congrese ale devenirii în fapte, Craiova a beneficiat de investiții în valoare de peste 67 miliarde lei, investiții ce au condus la apariția unor ramuri industriale de vîrf și de frontieră. Craiova reprezintă astăzi 2,2 la sută din producția industrială a patriei, sau extrapolînd și nominalizînd pe produse, cele 23 unități industriale republicane realizează 68,9 din producția de locomotive electrice și Diesel electrice, 62,9 din cea de transformatoare și 20,8 din cea de motoare electrice, 26,6 din producția de energie electrică pe bază de cărbune, 15,8 din producția de îngrășăminte chimice, 12,5 uleiuri comestibile, 15,7 din producția de autoturisme... Practic, numai nave maritime și fluviale nu construim la Craiova...

Aș dori să subliniez că orgolioasa competență oltenească semnează prezent și la capitolul produse de vîrf ale tehnicii contemporane. Cum se numesc la Craiova aceste produse de vîrf ? Echipamente energetice pentru centrale nucleo-electrice, întrerupătoare de înaltă tensiune în mediu de hexaclorură de sulf, utilaje tehnologice pentru industria metalurgică, mașini unelte de prelucrat prin așchiere cu comandă numerică care, prin produsele de mari dimensiuni realizate, se constituie în unicate pe plan european și mondial, în fine, și nu epuizînd lunga și fericita enumerare de performanțe tehnice, catalizatori și produse chimice de mare puritate, solicitate pe mai toate meridianele lumii civilizate. Se aplică pe platformele industriale serie de tehnologii de mare eficiență în sensul valorificării superioare a materiilor prime, materialelor și combustibililor, a energiei : detensionarea pieselor turnate și sudate prin vibrații, utilizarea criogeniei la fabricarea rotoarelor electrice, a microprocesoarelor în industria chimică, utilizarea tehnicii vidului pentru ambalarea produselor alimentare...

Va trebui să încercăm să privim dincolo de aceste performanțe sintetizate prin cifre și tehnologii de vîrf care, prin ele însele spun enorm, dar nu spun și totul. Și cred că aici începe măsura devenirii noastre. Fiindcă cifre și tehnologii de vîrf se pot întîlni și se întîlnesc, firesc, oriunde în lumea noastră contemporană, cuprinsă de febra și foamea înnoirilor. Nu oriunde, în această lume, se întîlnește însă calitatea umană care să își apropie, într-un interval istoric atît de scurt, capacitatea de a transa atît de evident și spectaculos cuceririle științei și tehnicii, făcînd din ele arene pașnice ale înfloririi umane multilaterale. Fiindcă dincolo de cifre și tehnologii își face loc întrebarea acută și aș spune, fundamentală : cui folosesc aceste cuceriri ? Unui număr restrîns sau tuturor oamenilor ? !

Ca peste tot cuprinsul patriei socialiste și la Craiova podoaba inimilor noastre este și înflorește, ocrotită de o grijă părintească deosebită, — copiii !

Craiova este, într-adevăr, un oraș al copiilor și al tinerilor. Pentru ei s-au ridicat creșe, grădinițe, școli, licee... Cei mai buni dintre cei mai buni, devenind tineri, îmbrățișează meseriile părinților, își desăvîrșesc studiile într-o frumoasă și primitoare Alma Mater a Craiovei.

Sigur, și aici, la Craiova, se resimte, cu adevărat profund și multilateral, calda și neprecupețita veghe a ilustrului savant de largă recunoaștere internațională, tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu, aceea care și-a legat, cu nestrămutată convingere și aleasă menire numele și întreaga sa viață de înflorirea învățămîntului și științei românești, de propulsare a inteligenței românești în rîndul marilor inteligențe și valori ale lumii contemporane.

Omagiind prin fapte această strălucită personalitate a patriei, învățămîntul craiovean și-a apropiat, în ultimii patru ani consecutiv, un succes rîvnit, aș spune, și care este pe deplin edificator : locul I pe țară în întrecerea socialistă.

Cînd copiii sînt sănătoși și frumoși, și toți copiii lumii sînt cu adevărat frumoși, cînd ei învață să devină și devin sub ochii noștri oameni adevărați, există oare o bucurie mai mare pentru a justifica și încorona o viață de om ? !

Iată de ce cred, și faptele susțin revelator și, aș spune, exemplar acest crez, că vechea vatră de civilizație românească a Craiovei cu o gîndire și experiență particulară se înscrie între marile ctitorii ale Epocii Ceaușescu, cu un statut nou și definitoriu de mare și înfloritor oraș.

La Craiova, ca pretutindeni și peste tot pămîntul românesc, rezolvarea acestei atît de fundamentale probleme nu este de azi, nici de ieri, este dintotdeauna. Și a necesitat secole la rînd de lupte și jertfe. Vatra Craiovei, ca de altfel întreg pămîntul românesc, este păstrătoarea acestor nobile jertfe, înscrise în idealul de libertate socială și națională. Acest inestimabil tezaur a căpătat însă proporții naționale și referință internațională, ca operă de intensă forță civilizatoare, în toți acești ani, anii cei mai frumoși și eroici ai României dintotdeauna, ani care poartă girul marelui nostru conducător, ani în care am ajuns să fim ceea ce sîntem, să privim lumea pătrunși de convingerea nestrămutată că sîntem și rămînem, rămînem români. Și la noi, acasă, români...

Craiova, ca toate marile orașe ale patriei, a cîștigat în calitate umană, în condiții de viață și trai, și-a apropiat datele de puternic centru industrial, de oraș universitar cu o bogată viață culturală și spirituală, demersul său faptic abordînd complex problematica dezvoltării sale socialiste, din miezul viu și repetabil al fenomenelor și proceselor, întîlnita cu oamenii săi, și pentru ei, într-un larg și extraordinar de viu dialog cu țara.

Nu prin ceea ce consumăm, ci prin ceea ce lăsăm, rămînem...

În viața unui mare oraș renovarea urbană este un proces firesc și necesar. În concepția secretarului general, păstrarea vechilor vaduri de civilizație reclamă un complex de măsuri destinate a-i asigura integrarea ca factor activ în contemporaneitate. Concepția este novatoare și de mare interes urbanistic și arhitectural. Ea pornește de la ideea extraordinar de generoasă înscrisă în datele ființei noastre naționale : pentru ce și pentru cine construim ? Aici se implică deopotrivă prezentul, dar, mai ales, viitorul.

O deosebită grijă s-a manifestat din partea edililor și aici, în această direcție esențială a devenirii Craiovei. Conservarea unor zone întregi din oraș, cu implicația restaurărilor, a dotărilor edilitare și a adaptării construcțiilor la noi funcțiuni, a solicitat un sever examen de selectare a unor construcții cu valoare istorică și artistică deosebită, ce urmează să fie elemente de agrementare a unor ansambluri radical deosebite, cu o arhitectură modernă. Monumentele și ansamblurile arhitecturale existente în zestrea edilitară a Craiovei vor avea astfel menirea să se integreze în viața economică și socială a orașului, transformîndu-se în factori activi ai vieții contemporane la cota de ideal a propriilor noastre vederi despre viitor.

Unul dintre cele mai interesante detalii de sistematizare a Craiovei de azi prin care se urmărește a se pune în valoare vechiul vad al Craiovei, este cel cuprins în zona străzilor Maxim Gorki, Matei Basarab, Cîmpia Islaz, Piața Veche, punct de formare a mai vechii vetre, și unde sînt concentrate vestigii importante ale trecutului. Acest detaliu de sistematizare are în vedere integrarea ruinelor Hanului Horez, a Hanului Putureanu, fîntîna Purcarului, Casa Băniei, într-un ansamblu modern cu realizarea unui lapidarium, unde se vor expune elemente de arhitectură recuperată.

Pe planșetele arhitecților, așadar, trecutul, revigorat, integrat în viziunea unitară, complexă a unei schițe de sistematizare, aplombul acestuia fiind reintegrat pe coordonatele constante și esențiale ale receptării moderne a fenomenului urban.

Dar prezentul, viitorul ? ! O simplă cifră de orientare statistică spune că în perioada 1965—1988, Craiova a construit peste 60 000 de apartamente, constituite în mari ansambluri urbanistice, care au făcut ca orașul, celebru cîndva prin mahalalele sale, să devină celebru prin lipsa acestora. Fiindcă, azi, orașul coboară maiestuos prin ansamblurile sale urbanistice direct în natură, într-o altă civilizație, ce-i drept vegetală, și ea ridicată la rang de referință în frumusețea darurilor conferite de natură spațiului românesc.

Calea Unirii, stradă cu rezonanță deosebită în conștiința noastră de neam, era și nu era o stradă de manifestare a mai vechii emulații negustorești a Craiovei. Pe acest fronton urbanistic se succedau într-un ritm accelerat case și de doi metri lățime, unele joase, cu două nivele, altele înalte, orgolioase, în funcție de cinul negustoresc al proprietarilor.

Pe acest fronton respira un fel de atmosferă de Europolis.

Vechea Cale a urcat în amintire. Nimeni nu a suspinat sau să facă act de opunere civică după ea. Șobolanii au părăsit-o și ei ca pe o corabie ce se scufundă. Ce s-a păstrat din ceea ce merita să se păstreze ? Ideea de succesiune, de ritm alert, de intensă participare cu strada, cu timpul, cu Epoca...

Un echilibru în mișcare, cuprins de forță, de o reală expansiune către înălțimi...

Tronsonul deja construit este doar o mică secvență a zonei centrale care va continua cu monumentala și ampla deschidere spre viitor ce o constituie ansamblul „Piața Revoluției" — de aici, spre magistrala în șase benzi, incluzînd și linia de tramvai, — triunghiul Calea București, Bulevardul Republicii, str. A. I. Cuza, un alt mare și impresionant ansamblu arhitectonic — unde, în final, se va amplasa, ferecat în bronz, chipul marelui voievod român — Mihai Viteazul.

Craioveanul își cunoaște bine istoria vetrei care l-a scos în lume. Ceea ce însă cunoaște foarte bine, fiind pus și la inimă și la cuget este faptul că el s-a implicat ca nimeni altul în fierbintele spirit de eroism și de abnegație, de sacrificiu pînă la uitarea de sine, în marea operă de edificare a noului chip al Craiovei.

Și dacă toate glumele din lume se pun în seama și pe seama olteanului, una singură nu mai trezește suspiciune și zîmbet, ci admirație...

Aceea că el și-a făcut casă.

De piatră.

Fiecare arbore — un plămîn în plus

Încă în secolele XIV-XX, colinele orașului erau acoperite cu întinse păduri de arbori. Sădite de mînă de om — mărul și părul, prunul și nucul. Sublimele păduri de salcîm și ulm se întindeau pînă dincolo de Ișalnița. Spre Bucovăț și Mofleni și în centura de est : stejarul și salcia. Un paradis natural, prin care Jiul își tăia albia milenară spre marele fluviu.

O tresărire de orgoliu o au craiovenii în început de secol XX, cînd pădurile se retrăseseră, și cînd municipalitatea Craiovei hotărăște crearea unui parc natural. Unul dintre cele mai mari și mai frumoase parcuri din Europa. Conceput cu arbori seculari și căderi de apă, parcul are, indiscutabil, o vrajă romantică... Unii din craioveni își fac aici weekend-ul și, în curînd, este trecut în Baedeker-ul minunilor europene.

Uitat, în timpul războaielor mondiale și ale marilor crize economice, deseori părăsit, nicicînd ignorat, parcul își recapătă tinerețea și vigoarea abia acum, cînd o mînă viguroasă de edil realizează că această perlă peisagistică este un unicat în Europa.

Reamenajat, renovat pînă la cel mai intim detaliu, parcul reintră în circuitul peisagistic al orașului, adăugindu-i la noua vatră de progres și civilizație o aureolă vegetală de o frumusețe inestimabilă...

Ambiția oltenească este proverbială mai ales atunci cînd își pune mintea la încercare cu alții și cu ea însăși. Aveam să mă întîlnesc cu ea în expresia ei cea mai autentică cu un an sau doi înaintea marelui seism din martie 1977. Se fora în perimetrul celebrei bălți din zona celui mai nou cartier al Craiovei — Craiovița Nouă. Era iarnă, balta fusese secată și dată în grija utecîștilor orașului. Se formase un comandament și tinerii deschiseseră un șantier al tinereții. Se muncea pe brînci. Nimic nu-i mai greu decît să întorci pămîntul dintr-un destin absurd și inexorabil și să îl înscrii într-un destin util și de reală frumusețe : pe locul bălții, tinerii hotărîseră să creeze un parc. Un parc de proporții, cu o mare oglindă de apă și cu o arhitectură comparabilă cu aceea a marelui parc natural — Romanescu.

Era ger. Se lucra cu spor. Lacrimile curgeau pe obrajii tinerilor înfiorați de efort. Dintre ei, unul care se vîrîse în cisme de cauciuc și își trăsese salopeta peste cămașă. Am simțit că mi se taie respirația. „Ce faci ?" l-am întrebat gîtuit de ger și de îngrijorare. „Un parc, mi-a răspuns el. Cartierul va coborî pînă în oglinda de apă a lacului. Cum el va fi un mare cartier muncitoresc al orașului, dorim ca viitorii locatari să își înceapă ziua de muncă respirînd în aer curat și să își umple ochii de frumusețe." „Spune-mi, l-am întrebat, observîndu-i chipul de boboc îmbujorat și cu lacrimi de ger, alunecînd în colțul ochilor, dumneata crezi în lacrimi ? !".

A apucat picamerul de ureche și, înainte de a se reapuca de lucru, mi-a răspuns cu spontană și tinerească jovialitate ; „Craiova are nevoie ca aerul de acest parc, de ce să cred în lacrimi ?!"

Mai vechea lozincă a edililor Craiovei, lansată cu ani în urmă — „fiecare arbore plantat, un plămîn în plus Craiovei", a căpătat în ultimii ani o dimensiune cu adevărat remarcabilă. Marile zone de agrement din jurul orașului, Geormanul, Valea Șarpelui, Hanul Doctorului, Pădurea Cornițoiu, au intrat în circuitul citadin al opțiunilor de vacanță. Aglomerarea urbană privită și resimțită ca stress e pe cale să își găsească la Craiova o rezolvare fericită. Municipiul dispune azi de o zonă verde distribuită în peste 85 unități de folosință, care includ toate programele cunoscute, de la scuar, grădină, parc, grădină botanică, pînă la pădurile și zonele de agrement ce alcătuiesc un veritabil colier verde în jurul orașului.

Anual, se plantează în incinta urbană 50 000 arbori și arbuști, 5 000 rășinoase, 800 000 bucăți gard viu, peste 40 000 trandafiri și sute și sute de mii de flori.

Craiova ultimilor ani este un mare oraș înverzit, unde copiii cresc și își apropie urbea, fixîndu-i un loc fierbinte în marea bătaie a inimii noastre românești.

Luminile orașului

Craioveanul, în ciuda proverbialei lui aplicări practice productive, este un mare visător. Oltenii au dat unele dintre cele mai sclipitoare inteligențe ale neamului și pilde stăruitoare pînă la jertfirea de sine pe cîmpurile de întregire ale neamului românesc. Un Brâncuși, un Titulescu, un Arghezi și, mai aproape de noi și mai intim, un Gogu Constantinescu, Coandă și Țuculescu, ca să nu vorbim de cel mai mare oltean al moldovenilor — Sadoveanu, sînt înainte de toate prezențe nu numai ale neamului, dar conștiințe vizionare ale universalității umane.

Sigur, în această matcă strămoșească am preluat, odată cu viața, datinile și îndatoririle. Sigur, și acea sensibilă receptivitate la învrednicire. Am sorbit din lumina ctitorită de înaintași primele semne de înțelegere tulburătoare, precum cuvintele și, din străluminarea lor, ne-am apropiat convingerea că numai o nepotolită sete de lumină ne direcționează năzuințele și ele pornesc de undeva din începutul firii noastre oltenești, veșnic înfometată de frumos și împlinire. Mai la tot pasul orașul se redescoperă prin noi, într-o tinerețe viguroasă, ca o bătălie cîștigată cinstit cu istoria. O istorie fecundă, deosebit de fecundă, ca această mare filă de epocă, tulburătoare prin deveniri, nicicînd de imaginat la o asemenea amplitudine, firească poate numai pentru noi care am crescut și ne-am hrănit zilele cu clarvăzătoare îndemnuri ale celui mai mare român din marea și frămîntata noastră istorie care și-a legat numele nu numai de Craiova anilor de glorii, dar de întregul neam românesc. Craiova Epocii Ceaușescu, România Epocii Ceaușescu sînt două noțiuni inseparabile. Cum de altfel sînt inseparabile toate așezările gliei românești, care venind din umbra istoriei s-au așezat definitiv și irevocabil în durata istorică...

Vă mai aduceți aminte de acele cuvinte profetice rostite cîndva de un tînăr comunist care, într-un fierbinte iulie 1946, rostea de la o tribună a devenirii noastre : „Noi, comuniștii, dorim ca din Oltenia lui Tudor Vladimirescu sărăcită și înapoiată, pînă acum, datorită jugului moșieresc, să facem o Oltenie bogată, cu o industrie și agricultură puternică. Noi dorim ca din Craiova, cetate a banului și a opresiunii, cum era în trecut, să facem o cetate a muncii, a culturii și științei în Oltenia..."

O singură dimensiune a fost depășită din această profetică profesiune de credință : Craiova este, tot datorită acestei extraordinare profeții și voințe copleșitoare, care nu s-a dezis, nicicum și nicicînd, și în nici o împrejurare, un mare oraș nu numai al Olteniei, ci al marii noastre patrii socialiste ! E frumos spus. Cinstit spus. Românește spus.

Irimia Gotu

george țărnea

Ofrandele grădinilor pe rod

Să tot inoți prin mări de struguri,
Să zbori prin puful de gutui,
Dar pentru spuza de pe cruguri
Să nu-ți rămină pași destui.

Și poticnindu-te sfielnic
În tufele de busuioc
Să-ți afli într-un măr părelnic
Dulci talismane de noroc.

Să duci pe umeri în panere
Tezaurul de cucuruzi
Și călător spre alte sfere
Nimic să nu mai poți s-auzi.

Ci doar culcîndu-ți tîmpla dreaptă
Pe cîlile de fin vetust,
Să crezi că undeva te-așteaptă
O fată c-un ulcior de must.

Cu prune bistrițene-n brațe
Să bați cărare de safir
Pînă va fi să ți se-agațe
Călciiul sting de-un trandafir.

Și-atunci, făcînd din tufănele
La toate visurile nod,
Să-nalți vrăjit – pînă la stele –
Un imn grădinilor pe rod.

Popas în preajma toamnei

Se clatină frunza gălbuie pe ram
Și-mi tremură-n palmele aspre cuvîntul,
Prea străină mi-e vara cînd iubeam și eram
Fericit să mă iau la bătaie cu vîntul.

Priveliște vie și totuși plîngînd,
La marginea toamnei sub stelele coapte
Poposesc obosit fără patimă-n gînd
Înaintea plecării spre ultima noapte.

Deci acesta e prețul pe care-l plătesc
Toți cîrnicii lumii ajunși la strîmtoare
Într-un vast labirint peste care plutesc
Licurici prăbușiți din astrala viltoare.

Nici părere de rău pentru cîte-am pierdut
În iureșul vremii – cu mîna la tîmplă, –
Nici părere de bine că-s eu cel vindut
Și găsit vinovat pentru tot ce se-ntîmplă.

Și mai cred în puterea iubirii dintîi
Care spulberă bruma căzută pe vise
Și mă-ndeamnă prin finul făcut căpătîi
Să primesc iarba nouă cu brațe deschise.

Atlasul lumii cunoscute

Cită alergătură de la o zare la altă zare,
Cită cuprindere, cită vinzare.
Cîte guri de hrănit, cîte frunți înfierate,
Cîte gropi de gunoi, cîte gînduri curate,
Cită orbească uitare și cită cunoaștere,
Cită viață umilă, cită falnică naștere
Cîte coase prea vechi, cită iarbă prea nouă,
Cîți copii de pripas, cîte boabe de rouă,
Cîte biete statui retopite să poarte
Cîtor alți muritori amintiri fără moarte,
Cît pămînt vlăguit, cită miere în faguri,
Cîte uși de lăsat, de trecut cîte praguri,
Cît mister solitar, cîte stoluri de vrăbii,
Cîte ultime căi pentru cîte corăbii,
Cită dragoste-n van, cită ură fecundă,
Cîți poeți care-apun din secundă-n secundă,
Cîte noduri la sfori după dogme și caste,
Cîte strîmte ieșiri din războaie prea vaste,
Cît blestem aruncat din amvonul iertării,
Cîți prieteni uitați și lăsați depărtării,
Cît puțin adevăr la minciuni cît de multe,
Cită vorbă de duh, cîte scopuri oculte,
Cîte case pustii, cîți bolnavi de candoare,
Cîtă liniște-n plîns și cît rîs care doare,
Cîți soldați prăbușiți cu privirea-n țărînă,
Cîte munci de-mplinit pentru somnu-ntr-o rînă,
Cîți copaci condamnați de uscare-n picioare
Cîtă ceață, cîți nori, cîte jocuri, cît soare.

Elegia întrebărilor

Între mîna-ntinsă
Holdei, la cules
Și un pumn războinic,
Ce avem de-ales ?

Ce luăm din toate
Cîte le-am aflat,
Dacă-n lung e plînsul
Și vînzarea-n lat ?

Dacă nici nu credem,
Nici nu noștem prunci,
Între noi și nimeni
Ce lăsăm, atunci ?

Elegia adevărului

De nimic pe lume
N-o să-mi pară rău,
Ca de gustul verii
Din sărutul tău.

Inuman de tineri
Tăvăleam pe-atunci,
Fără nici o lege,
Iarba de prin lunci.

Finul de pe dealuri,
Frunza din păduri,
Contemplînd iubirea
Ireal de puri.

La-nceputul toamnei
S-a-ntîmplat să pleci
Și de-atunci încoace
Stelele sînt reci.

Urmele sînt șterse,
Buzele fierbinți –
Cum puteai rămîne
Fără să nu minți ?

Descîntec

Suflete care-ai fost,
Care ești, care suferi,
Peste numele tău
Cresc o mie de nuferi,
Trec o mie de păsări
Cu trupuri ușoare,
Cad o mie de crini
Printre raze de soare,
Plîng o mie de ploi
Dinspre nopți fără lună,
Vin o mie de miei
Pentru iarbă mai bună,
Tac o mie de pești
De prin mările calme,
Rid o mie de prunci
Cu lumină în palme.

Experiența sărbătorii

...Pieptul ei bucuros tale aerul dospit și picioarele ei zvelte și zgomotoase strivesc tăcerea, foșnind sec, a malului, a plajei aproape pustii în acest început de săptămînă și numai ochii ei strălucesc ascuns, camuflați contra luminii turburătoare : o privește mulțumit, nu-și dă seama că o apreciază precum un altul caroseria noii sale mașini, Lancia Fulvia, superioară turismelor prietenilor, da, ochii ei ascunși poate că sclipesc trădind privirea aceea de un brun andaluz, cum i-a inventat-o el cinova, dar își izbi genunchiul de tufișul bătrîn de trandafiri, țepos și vag ruginiu în peretele malului îmblănit cu iarba crescută ordonat, fasonată ca un gazon englez și străbătută de numeroase pînze de păianjen sticloase în lumina asurzitoare, și se ridică s-o urmeze, s-o ajungă, ea a alunecat deja înlăuntrul valurilor calme, apa i-a ajuns sub bărbie și pare deodată o vietate triumfătoare și bizară, o nimfă înfiptă în gușa albastră-verde a apei și el, de-aproape, descoperă că fruntea ei se descrețește vizibil, e bine, e tare bine, și ea privește atent în jur, ca nimic și nimeni să nu-i turbure mica ei fericire și surîsul ei, ferit de stropii și bulboanele valurilor, n-are acum nimic artificial, nimic politicos, gîndește el, apropiindu-se și mai mult și închipuind-o acoperită cu un voal stropit cu argint aurit și-și scutură de pe ochi pînzele de păianjen culese pe drum sau cristalele somnoroase de păpădie și-i se pare al naibii de ciudat că, de la mică distanță, apa e de un albastru-cenușiu variabil, o nuanță agresivă, parcă taciturnă, parcă hirsută, și valurile se bombează fin, sticloase, lente, ca să se spargă în clipa următoare lovindu-se de trupul lui și cîrceii de soare se destind pe suprafața vag solzoasă, acum verde întunecat, acum albastru-lăptos; și explodează înțepind retina și geamandura țopăie înnegrită de luxura viscoasă de alge (sau ruginită pur și simplu) și pictată de pescărași, are un vîrf luminiscent ca gușa unei păsări exotice. Mda, murmură el. Cine zicea că fiecare om își inventează mai devreme sau mai tîrziu o poveste despre care crede că ar fi viața lui, cine ? N-are importanță, simți deodată nevoia să chicotească ca un efeb inveselit de-un gînd năstrușnic, da, și arșița de brutărie pe care o inspiră amîndoi, cumva mirosind a nămol, insinuată peste valuri, peste mal, peste zidul arbuștilor și gazonului fasonat. Valeriu, nu m-ai înșelat pînă acum, nu-i așa ? îl întreabă, apoi tot ea și tot șoptit. Pentru că, după mine, un bărbat iubește o singură femeie, numai ei i se dedică, nu-i așa ? și el o aude și nu o aude sau nu are ce să-i răspundă sau respirația lui sincopată îl împiedică s-o facă și se lasă lent s-alunece din încleștare și tălpile ei ating cimentul de pe fundul bazinului separat de lac prin cîteva zăplazuri. E îngrozitor să-i străpungi unui om sinceritatea, sonțește, el continuă să nu-i răspundă și, tolănită pe nisipul care se umezi imediat sub ea, părul o înveleste ca un cloșot cu reflexe negru-albăstrii și el o privește dintr-o parte și surîde superior, critic. Loreta i-apare a semăna cu un fel de eroină dintr-un poem epic, adică simte c-o iubește ca pe-o ființă eterată, aeriană, cel mult alcătuită din hîrtie și, bolnav închipuit, nici o vrajă spre mîine nu-l îmbie, viitorul nu-i dă ghes, pare să uite că va coborî seara, noaptea, că vor veni seri și nopți și dimineți alături de ea, de simbolul, de limanul eforturilor lui. Văzduhul e cald ca pielea ta, șopti, îi sărută genunchii, negrăbit, ea nu-i răspunde și el continuă să-i aspire, lacom, globii strălucitori de apă care mai persistă peste pielea ei fierbinte. O să-ți crape, șoptește. Șterge-te cu prosopul, souse tare. De ce ? Unde ? întreabă ea ca trezită din somn, poate chiar a ațipit și el n-a observat...

Ar trebui să remarce că, deși a venit aici mai ales spre a scăpa de atîtea gînduri (probleme !), se redescoperă același bărbat risipit, care abia de-și stăpînește caracterul discordant, fragmentar, toate deficiențele ființei și le poartă cu el, le-a adus aici... Nisipul fierbinte, de grotă vulcanică, sandaua lui Empedocle, asta-i mai tre-

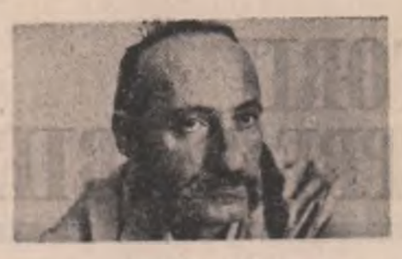

mircea constantinescu

buie, carnea și pielea ei fierbinte, aerul fierbinte, de ce nu-i ajung toate astea spre a nu mai aluneca în digresiuni prăpăstioase, de parcă ar fi buricul universului ? De ce continuă și-aici, acum, să găsească primejdii acolo unde nu sînt ? Și nisipul fierbinte și plaja vastă, carnea și pielea ei fierbinte și aerul străveziu transparent fierbinte și plaja nemaisfîrșindu-se și-aproape lipsită de picior omenesc și dîmbul de un verde cald protector și valurile sclipind negru-albastre ca și pletele ei desfășurate, clopot, acum, peste umeri și sini, și restaurantul elegant, dincolo, în spate, din cărămidă și păpuriș și cerul îndepărtat senin, care promite liniște, visare și vilele din lemn, țuguiate comic și vopsite alandala și aleile răsfirate și veveriițele părăsind brazii și stejarii stufoși întunecați, coborînd și fițîindu-se pe lîngă picioarele lor, curioase, versatile, mustăcind și jucîndu-și globurile ochilor cu o vicienie spăimoasă și bărcile alb-cenușii care acostează legănat la chei, departe de debarcader, aducînd pescari norocoși, care se vor apropia probabil și de ei doi ca să le ofere kilograme de solzoși strălucitori, pleznind de putere și zvîcnind nu fără grație în soarele care țipă în solzii lor, și micile ambarcațiuni roase, nevopsite, încă utile, care taie majestuos apa, în zare, legînd plaja de-aici, plăjile toate, de mănăstire, se vor apropia, poate, și-atunci vor putea face turul lacurilor legate între ele și halatele lor din prosop, acum perfect uscate, în care stau îngropate trupurile lor mulțumite, desfăcute, parcă ațipite și fumul țigării lui aproape nevizibil și tufa de trandafiri prăfuită,

Sculpturi de Ion Mândrescu

cojită, de care-și freacă el cînd și cînd genunchiul și soarele ce parcă s-ar culca spre asfințit într-o elipsă pierdută în zarea de sineală alunecoasă. Ție nu-ți miroase a foame, Baa, cum ! Dar așteptam să te răpună și pe tine, Mă cam pișcă mirosul șaramurii, măcar de-am fi siguri că o fac ca lumea, că au și mămăligă, Hai, atunci, zise, Hai să riscăm, Cînd am venit pe plajă vindeau bere străină, Fii sigur că mai au, Nu te lua după numărul celor de pe mal ! Restaurantul e și pentru automobiliști, pentru săteni, vin și cei de la unitățile învecinate, Cam știi locurile, Cîte nu știu ! se umflă el, echivoc, ridicînd-o de mijloc, Hai, ne așteaptă paradisul cu o mie și una de plăceri frugale și distinse și boierești, am să le reamintesc cum se face saramura după rețeta lui Sadoveanu, și terasa semicirculară îi întîmpină cu dalele ei fierbinți, pe margine, acolo unde pătrunde și se lăfăie soarele păcălind conturul imensei ciuperci din șipci și stuf prăvălită geometric peste ciorchinele meselor, și mîna lui dreaptă peste umerii ei fierbinți, Fii atentă ! Nu știu dacă ne servește numai cu halatele astea pe noi, priviră în jur, numai vreo opt mese ocupate, unii poartă costume și cămăși albe, alții blugi și bluze cadrilate, ele — fuste ușoare, despicate, pe șold și îi transparente, Ei, merge, avem și noi loc, și se lasă amîndoi la o masă lîngă unul din stîlpii brun-lucioși ce susțin ciuperca din stuf-șipci, alături de lada unde printre aisberguri mititele clincheteză sticle de bere, unele etichete plutesc, desprinse, da, este cehă, merge și cehă, probabil un pol sticla, merge și polul, spun ochii lui înroșiți, a privit-o cîteva minute pe Loreta sub apă și pleoapele, dar și orbitele, parcă, i s-au înroșit, Ce doresc, domnii ? auzi, Iată-vă, face, Vrem o saramură, evident cu mămăligă, și ne deschideți patru berici, mai de la fund, și-arată spre lădoiul parțial acoperit cu șervete jilave, Dar o saramură à la Sadoveanu, îi scapă, și celălalt, sastisit încă de la ora asta, își extrage din chelie un pix imaginar cu care descrie volute curioase, Poate à la greque, à la russe, dar de Sadoveanu... n-am auzit, A, eram convins ! Bine, aduceți ce-aveți, și tranzistorul cuiva grohăie deodată, foarte aproape de ei, un shake vechi de trei milenii și zise Loretei, S-a zis cu atmosfera calmă, și ea țipînd precum Cleopatra la Richard Burton, N-aud ce-mi spui ! și el, aplecat peste masă, fără să vrea i-aruncă fumul țigării-n ochi, Ziceam că iar sîntem în inima Vezuviului, Eei și tu ! Parcă poți scăpa vreodată, răcni ea, și-l mîngîie, îi ia obrajii între palme, sînt răcoroase acum palmele ei, și e din nou albă, de cretă, epiderma ei punctată cu pistrui, vara pistruii o invadează, dar calmul, dar visarea, dar izolarea lor s-au rupt în zăngănit de vase, în replici, într-o muzică de bazar rural, într-o forfotă inutilă și alunecă amîndoi în acea atmosferă de superficialitate, tranzitorie...

Acolo, în spate, îi așteaptă camera din clădirea citadinizată, culoarul luminat discret, un hotel, nu o locuință, unde obiectele, știu ei, par să aparțină unei expoziții pop-art, unde totul exală o degradare șpilcuită, unde lipsește dimensiunea căldurii, știu că le va fi greu s-adoarmă într-o asemenea cameră, unde-i va vizita urbanitatea lor ascunsă, abandonată în oraș, în apartament, Iubitule, o aude, Nu te mai frămînta. Oricum, eu gătesc mai bine decît ăștia. Dacă m-aș fi angajat aici **cordon bleu**, cîștigam triplu față de, Mă gîndeam la altceva. Îți place berea, Merge, e rece, Toate merg, merg dar nu alunecă, Valeriu, te rog, sîntem în vacanță, e soare, sîntem departe de, Nu te poți ascunde de nimic, declară el, bătos și bate darabana cu inelarul într-o pată proaspătă pe fața de masă, Val, de cine să te ferești, și-i cuprinde iar, peste masă, fruntea între palmele ei albe, răcoroase, Am zărit ciuperci, după masă să culegem cîteva, Le poți deosebi, Găsim noi pe careva să ne-ajute să nu ne otrăvim, da, totul e să nu se lase înfrînți, seduși de gestica și replicile convenționale din jur, din lume.

Vezi și tu ce văd eu, o aude, ochii lui se acomodară greu, vede și nu distinge, apoi distinge, dar parcă cețos, prin ochii altcuiva : două auto-

traian t. coșovei

La sfîrșitul cuvintelor

Pe țărmul pustiu, prin suburbiile valurilor
ascultam povestea firului de nisip,
plînsetul ierbii de mare aruncată la mal, zgomotul
pleoapelor tale închizînd țărmul.

Un abur subțire acoperă tot
ce aș fi vrut să vă spun despre mine.
După această pagină nu mai urmează nimic, la capătul
acestei străzi nu veți mai auzi nimic despre mine.
La sfîrșitul cuvintelor nu mai e demult nimic de făcut.

La sfîrșitul cuvintelor, pe țărmul sălbatec
ca un om singur deschideam scoicile întîmplării.
De unul singur, cu lama ruginită a cuțitului
înjunghiam pe la spate materia.

Capcane pentru lupi

Această toamnă a început într-o joi.
Am avut vreme să aprind focul, să privesc fumul ridicîndu-se
peste cîmp.
Am avut vreme să așez în păduri capcane pentru lupi
(după scrîșnetul lor, după urma de sînge să găsești
drumul spre casă).
să-mi amintesc foarte exact felul în care
mîinile tale ating ca o renunțare
rafturile subțiri ale farmaciei.

Neîmpiedicată de nimeni, toamna a început.
Am ars frunze uscate, a fost liniște ca înaintea marilor ploi.
Am privit pușca pîndind într-un colț, cartușele înșirate
pe masă.
Capcane pentru lupi, dragostea mea –
(după liniștea lor să găsești drumul spre casă),
capcane pentru lupi scîncesc și se tînguie în întuneric.
Capcane pentru lupi strălucesc ca acoperișurile Bagdadului.

La naiba, mai bine un debit de tutun !
Și timp să descriu armura de fălci a speciilor puternice,
refuzul sîngelui de a vorbi la trecut.
Să-mi amintesc foarte exact
părul tău lung prin care se-anunță scufundarea Titanicului,
degetele tale nesfîrșite care bat viața mea la mașină.
Degetele tale (superb lăcuite) care scriu
viața mea cu literă mică.

Omul cu valiza

Despre omul cu valiza nu pot spune aproape nimic.
În lumina scărilor are ochii Sfîntului Augustin.
Pe întuneric are ochii lui Donald, rățoiul.
Amîndoi am împărțit același cartier al veseliei – cînd totul
s-a sfîrșit,
împreună am plîns la capătul liniei de tramvai.

Fără să ne cunoaștem,
am ascultat cum se izbesc fluturii în geamul sălii
de așteptare.
Fără să ne salutăm, ne-am încălzit mîinile
la ceaiul nopților de noiembrie.

Un om cu o valiză plină cu piese de bicicletă uzate
în cea mai frumoasă dintre lumi.
Așa trebuia să se întîmple.
Așa trebuia să se întîmple.

Amîndoi am fost categorici în fața ghișeelor.
Amîndoi am rămas neînduplecați în fața dulapurilor „fichet".
Pitié pour les forts !
Pitié pour les forts, am strigat împreună !
Niciunul nu a văzut cum răsare soarele peste piramide.
Niciunul nu a privit cum își duce Sena înecații la vale.

Proprietăreasa n-are decît să vorbească.
Omul din colț să ridice din umeri.
Paraliticul de pe scări nu ne poate face nimic.
Amîndoi ne-am plătit datoriile pînă la capăt,
amîndoi am exagerat cu fericirea.
El, cu o valiză de carton coborînd scările –
eu, răscolind după ceva ascuțit cu care să-l aștept la ieșire.

Pitié pour les forts !
Pitié pour les forts, am strigat în același timp.
Odată și odată așa trebuia să se întîmple.

Cuțitul și pîinea

Cei din camera de alături au adormit de mult.
În sfîrșit, pîinea, cuțitul sînt și ele pe masă.
Pentru ei toți aș putea acum să deschid robinetele casei.

Noaptea e deasă. Tu, dragostea mea
ai să descifrezi ani de zile firul acestui poem.
Oricum, bătrîna proprietăreasă nu va ști niciodată nimic.
Cuțitul va străluci îndelung între bucata de pîine
și cei de dincolo care încă respiră !
Pe zid sînt ultimele fotografii de familie. Curînd,
chibritele se vor stinge, curînd
îi voi uita pe toți.
Pe zid sînt urmele adînci
ale celui care s-a tîrît înaintea mea la fereastră.
Dacă dai tencuiala deoparte, mai poți găsi acolo
semnele lui de adio.

Dar n-am fost eu cel care pleacă – nu eu
am așezat acolo pîinea, cuțitul.
N-am stins chibritul pe scară, n-am plîns la perete,
n-am întrebat :
Eu în numele cui tai această bucată de pîine ?
Eu în locul cui am trăit ?

muzică

Arcuri peste timp

Creația muzicală românească din anii construcției socialismului cunoaște o deosebită deschidere în ceea ce privește orientările stilistice, tematica, genurile muzicale; de la creația corală, cîntecul de masă, cîntecul de muzică ușoară cu vădite semnificații politice pînă la genurile ample, cum sînt oratoriul, cantata, simfonia, opera, creatorii noștri au arătat că sînt permanent preocupați să valorifice în lucrările lor moștenirea înaintașilor și, în primul rînd, sugestiile de o nespusă prospețime ale folclorului românesc. Ultimilor douăzeci de ani le sînt însă caracteristice unele trăsături care se cer aici pe scurt precizate. Deși variate stilistic, lucrările din această perioadă — perioadă în care țara noastră a cunoscut cele mai profunde prefaceri din milenara ei istorie, pe drept cuvînt numită Epoca de Aur a României moderne, Epoca Nicolae Ceaușescu — pleacă de la considerarea profund responsabilă a rolului artistului în cetate, rol de sensibil detector al prefacerilor sociale, transfigurînd în paginile cu portative izbînzi în muncă ale omului de tip nou, izbînzi care sînt totodată victorii în permanenta luptă pe care fiecare dintre noi o duce pentru a-și modela personalitatea în conformitate cu exigențele noii epoci. Inspirate așadar din înaltele comandamente ale vremii, lucrările cunosc o deosebită varietate tematică : unele pleacă de la ideea că victoriile de astăzi sînt o consecință firească a luptei poporului nostru pentru libertate socială și națională, altele își propun să concureze reportajul ca gen în zugrăvirea nașterii, creșterii și împlinirii mărețelor ctitorii de azi ; de asemenea, putem enumera pagini în care preocuparea dominantă a compozitorului este aceea de a da putere de convingere unor nobile sentimente, în timp ce anumite lucrări merg mai departe, rostind răspicat că, fără pace, viitorul omenirii apare ca o absurdă prelungire a prezentului.

Credem că cel mai relevant gest

artistic al contemporaneității este cel întreprins de compozitorul Gheorghe Dumitrescu, care își propune să „prindă în limbajul specific muzicii (la care se adaugă valențele textului alcătuind ceea ce numim genul liric) paginile cele mai semnificative din gloriosul nostru trecut de luptă. Există în aceste creații un fior al autenticului, o trăire a trecutului, o știință de a surprinde amănuntul semnificativ pe de o parte care, însoțite de procedeele componistice binecunoscute ale maestrului Gheorghe Dumitrescu, dau ascultătorilor sentimentul valorii necontestate. Pe aceeași linie am putea așeza creații cum sînt oratoriile „Un pămînt numit România" de Liviu Glodeanu, „Țară-pămînt, țară-idee" de Liana Alexandra, cantatele „Cîntare unui ev aprins" de Cornel Tăranu, „Patria" de Doru Popovici, operele „Tinerețea eroului" de Cătălin Ursu, „Interogatoriul din zori" de Doru Popovici, „Pădurea vulturilor" de Tudor Jarda, baletele „Văpaia" de Mircea Chiriac, „Primăvara" de Cornel Trăilescu, „Balada anilor eroici" de Sergiu Sarchizov și multe altele. Bineînțeles, între amintitele lucrări există diferențe notabile însă toate se reunesc în jurul a două linii de forță : prima privește inspirația responsabilă din subiecte de interes ardent ale epocii noastre și ale istoriei naționale, a doua se poate rezuma spunînd că cvasi-totalitatea lucrărilor de tipul celor amintite mai sus folosesc consecvent, ca tehnică de compoziție, procedee desprinse din folclorul nostru, diferențele dintre ele, din punct de vedere stilistic, fiind generate nu de sursa de la care se pornește (folclorul) ci de direcția în care este acesta prelucrat.

Viorel Crețu

film

«Tema»

Filmele lui **Gleb Pamfilov**, cineast cu o operă restrînsă, dar trainic înscrisă în memoria spectatorilor **(Prin foc nu se trece, Începutul, Cer cuvîntul, Valentina)**, rămîn remarcabile prin forța analizei la care este supus un conținut dedicat fie cuplului măcinat de divergența aspirațiilor, fie universului feminin surprins în variate perspective etice, fie condiției artistului în lumea contemporană.

Recenta premieră semnată de cineastul sovietic — **Tema** — reunește leit-motivele familiale, o pondere deosebită căpătînd însă portretul creatorului aflat la ora unui bilanț lucid și necruțător, care certifică un dramatic eșec artistic și uman.

Kim Esenin, dramaturgul adulat și recunoscut la sfîrșitul anilor '50, este după două decenii înfrînt de propria abdicare în fața avantajelor materiale, în fața unei glorii întemeiate pe meritele trecutului, glorie care supraviețuiește prin inerție. Aflat la odihnă la Suzdal, scriitorul are revelația existenței unui poet-țăran, mort cu ani în urmă, a cărui operă se afirmă odată cu trecerea timpului, precum și aceea a unei posibile renașteri a inspirației circumscrise unui sentiment de dragoste îndreptat spre Sașa, muzeografa care-i dezvăluie legenda Cîntezoiului, artistul care „veghează în clopotniță cînd toată lumea doarme". Mai mult decît atît, intensitatea problemelor existențiale surprinse fără voie de dramaturg într-o convorbire a Sașei cu tînărul incapabil să lupte pentru adevăr și dreptate, atras doar de tentația nostalgiei într-o dezertare simbolică va sublinia densitatea și bogăția unor posibile teme de mare rezonanță etică, formativă. Degradarea morală și profesională sugerată de cineast nu este absolută, probabilitatea unei posibile reveniri din fluxul convenționalismului și pragmatismului subînțeles carierei lui Kim, devine o opțiune deschisă într-un destin implacabil situat sub semnul întrebărilor puțin sau deloc convenabile.

Deloc izolat de propriile angoase, personajul principal este un fel de „clasic în viață" debusolat de îndoială, de cașcada înfrîngerilor ascunse. Personajul complementar — Sașa, muzeografa anonimă care-i oferă tema probabilei reveniri la autentica dimensiune profesională, rămîne exemplar pentru capacitatea de dăruire, de forță morală menită să schimbe o existență, să corecteze un destin.

Cineastul supune tangențial judecății spectatorului, dar cu aceeași forță de persuasiune, trei ipostaze ale finalității operei de artă și a ecoului ei în conștiința contemporanilor, ipostaze sugerate de responsabilitatea artistului în fața semenilor (Cijikov), de conștiința unui divorț între aspirație și realitate (Kim) sau de sumara și superficiala subordonare a efortului artistic conjuncturii momentului efemer (Pascin).

Conceput într-o riguroasă unitate stilistică de factură clasică, filmul are în cuprinsul fiecărei secvențe o mare diversitate de tonalități de la absurd la parodie, de la dramatic la rizibil, de la ridicol la sublim, de la poezia autentică la răbufnirea prozaică etc. Forța adevărurilor degajate din opera cineastului nu se naște din delimitările nete, fie în planul dialogului, complet epurat de elemente aforistic-discursive, fie în planul interpretării, unde actorii, inspirat conduși, asimilează firesc atît elemente de tumultuoasă trăire interioară, cît de distanțare ironică față de conturul personajului. **Mihail Ulianov (Frații Karamazov, Fuga, Viața particulară)** și **Inna Ciurikova** (soția regizorului, cunoscută spectatorilor noștri și din **Amintirea unei mari iubiri)** oferă intensitate și dramatism confruntării personajelor, care rămîn reflexive și elocvente în fiecare cadru, construind tipuri umane inedite, impunînd autoritar caractere aflate într-o tulburătoare rețea de relații umane.

Laureat al Marelui Premiu acordat anul trecut de juriul Festivalului internațional din Berlinul de vest, filmul lui **Gleb Pamfilov** rămîne o [illegible] tă pledoarie pentru cinste [illegible] pentru adevăr și sinceritate, [illegible] profundă meditație asupra [illegible] scriitorului contemporan, [illegible] tinului operei de artă.

Călin [illegible]

buze ONT își descarcă încărcătura de trupuri pe-o alee, cîteva zeci de copii, țîncii sar, se zbenguie, țipă, se bucură, se deslănțuie.

Se îndepărtară privind numai dalele din ciment și smocurile ierbii strecurate, țișnite din interstiții și el nu mai încuie ușa cu cheia, nu observă nici c-a lăsat-o întredeschisă, oricine trecînd pe culoar, i-ar putea, să le fie de bine și se prăvălesc într-un somn forțat, al oaselor și sîngelui și mușchilor jupuiți și sînt vag amețiți, totuși dornici să uite, să viseze o altă zare, alte exigențe și visară amîndoi roșii însorite și prăfuite și pepeni pîrlind despicați cu miez galben gustos și prune cărnoase și-o plajă pustie unde se-aleargă, se hîrjonesc numai ei doi pînă cînd un ciine-lup, cu botniță, se repede hămăind rînjind asupră-le dintr-un tufiș osos de trandafiri și el se feresc, țipă, se zbat să-l alunge și, transpirați leoarcă, aproape sufocați în patul îngust se trezesc speriați, apoi rușinați, apoi bucuroși că totul n-a fost decît un pîrlit de vis, perdeluța acoperind parțial fereastra fîlfîie, e curent, da, ușa e întredeschisă. Stai, te rog, nu cobori, dacă te vede. Ce să mai vadă. Totuși, te rog, și se ridică alene, încă somnoroasă. Bravoo, halatele noastre pe jos, papucii prin pat. Și nici noi nu ne simțim mai bine, glumește el. De ce, iubitule, mă simt perfect. Dacă am reușit eu s-adorm după amiază, și încă atîtea ore. Eram obosiți, încearcă el o digresiune. Ce obosiți, poate căzuți, zice ea, acum dinaintea micii oglinzi atîrnată deasupra chiuvetei. Cît crezi c-o fi ceasul, o mai aude. Este seară oricum, la ce bun să-și mai privească ceasul, e opt sau șapte sau nouă, doar nu-i controlează nimeni, măcar aici să se elibereze și ei de sinapsele vieții citadine, dinspre minigolf se grupează și se repede, în valuri, regimente de țînțari și musculițe, intră și țînțarii în costul biletului și, sus, dincolo de regatul veverițelor, luna pare scrisă cu solzi brumați de știucă, da, iată-i afară, înaintează pe dalele orînduite inginerește, în șir indian, printre peluzele fasonate, ajung și unghiile lor, datorită scaunelor joase, din burete, ating iarba coafată, moale acum. În preajma nopții și sclipind confuz ca dîrele melcilor, ceva sau cineva se zbînțuie pe ring, jocul luminilor orgii ințeapă ochii oricărui om normal, dacă e vreunul pe-aici, la discotecă. Nu-i ciudat s-o deschidă tocmai luni. Nu, o aude. Crezi că ăștia stau bine cu planul. Știi, schimbă el vorba, înafara lui Picasso, nici unul n-a zugrăvit. Lasă pictura, aici am venit să ne liniștim. Abia așa m-aș liniști, recunoaște el, și-și furișă palma să-i mîngîie părul ce-i îmbracă umerii goi, poartă o rochiță albă, prinsă în bretele, și-i spuse. De fapt, nu de pictură-i vorba. Amin prea mult, nu crezi ? Amin să mă exprim pe mine, cum sînt și atît cît însemn, iar asta mă dezavantajează. Valeriu, hai să ascultăm muzica lor, lasă treburile pentru mîine, poimîine, mai avem cîteva ore de vacanță și. Poate că ai dreptate, iată, mă sacrific și apreciez că niște Martini nu ne-ar cădea rău. Nu-i prea scump ? Este, cum să nu ! Dar nici noi nu-l bem zilnic. Bine, dacă vrei tu. Pentru că, reia el apropiindu-și capul de ea să nu fie obligat să-i strige, vacarmul urcă pe măsură ce aleargă minutele spre non-vacanță, non-plajă, non-izolare, pe ring aproape că nu mai e loc, toți și toate se freacă, se lipesc, se unduie, se despart, se împușcă, se amenință, își promit, își iau adio, treaba lor, deci zise aproape de urechea ei. Pentru că am întîrziat flagrant, afirmarea mea și celelalte, am aproape 40 de ani și. Nu, n-ai patruzeci. Bine, nu-i am, deși ce mai contează mărunțișul ! Și-ncă n-am spus ce vreau eu, ce pot, Valeriu. Valeriu, acum palma ei umezită, albă, albul cretan, plimbată peste bărbia lui. Hai să dansăm, să facem ceva (Ca ei, ca toți ăștia, fu cît pe-aci să zică), lasă-ți gîndurile la garderobă, vorba proverbului arab. Loreta, ai început să mă pastișezi, chestia cu proverbul. Mai bine așa ceva decît altele. Da, mai bine, cedă el realizînd (întîia oară de cînd s-au livrat lacului Cernica, colet lacom !) că-și cere drepturile nu strategia feminității ei ocrotitoare, potolitoare, nu, ci exact deceniul care-i desparte, vîrsta ei este a înfloririi depline, fiindcă a învățat că sînt femei-în-floare, așa cum, tradițional, sînt fete-în-floare și altă-dată (în oraș, în apartament !) ar fi bătut cu pumnul în masă dacă l-ar fi întrerupt exact cînd și-ar fi exprimat un asemenea regret, o atare nostalgie în răspăr, da-da, pe cînd aici, acum, două, trei mii de magnetofoane asurzesc aerul serii-nopții și saxofonul se jeluie, clarinetul țopăie decupînd oxigenul în folii de magneziu și piculinele chițăie ca niște cobai iradiați și trompeta suduie, suduie ca un corn englez deghizat, tot îi era greu să stea în scaun, tot nu puteau conversa sotto voce. Ar trebui să prind, să vînez orice fărîmă de vînt, murmură. Orice boare prielnică, numai așa n-o să-mi scape nimic, sau n-o să-mi scape prea mult. Prea m-am obișnuit să-mi transform gîndurile în secrete, murmură, și vocea răgușită a disc-jokey-ului anunță un program hard rock, ce va preceda o suită de punck rock, foarte bine, băiatul arată straniu și hazos semănînd cu întruchiparea unei glume biologice și păstrează lîngă scaunul său rotativ o fetișcană care bîțîie agresiv din mădulare și e posesoarea unui trup foarte expus și băiatul își ia avînt, ridică microfonul, orga de lumini sclipește din caracatița ochilor ei multicolori și magnetofoanele țiuie, piriie, behăie, acaparează și o hoardă de puștani se reped, se agață, se incolăcesc, se calcă, fiecare dansează singur, dacă dans e bîțîiala, icnetul, forfota brațelor, a tălpilor și genunchilor și glasurile lor zumzăie, șuieră, pleșcăie, strigă, indicînd amenințări din apocalipsul fercheș al întîlnirilor de karate și se sparg baloane și vuiesc șrapnele și explodează petarde și sparg rup calcă dau buzna guarzii irochezii apașii malgașii berberii și Valeriu închise ochii o clipă și în locul vermutului ăsta spălăcit, își imaginã un amfitrion apărînd, ca la Valea Călugărească, la unchiul său, cu două sau trei sticle exhumate din beciurile povîrnite, intesate cu pînze de păianjen și puțind pe la colțuri a umezeală și mucegai și ciuperci bolnave și petice textile ajunse la putrefacție și a borcane de toate capacitățile, prăfuite și morminte pentru gîndaci sau șoareci sau cîrpe de vopsea, dar sticlele, două sau trei, întunecoase ca muiate în catran și prăfuite și sigilate și o singură dată, numai, purtate pe scări cu grijă sfîntă și aduse la lumină fără ca o clipă purtătorul să le schimbe înclinația inițială, veche, din beciuri, produceau o liniște absolută, tăiată brusc de izbucnirea colectivă de entuziasm total la vederea lor : constituiau, într-adevăr, o garanție că vor bea vin, nu poșircă, nu etichete, nu sirop țărănesc ci vin, VIN, și cînd deschise iar ochii, zări, s-o atingă cu răsuflarea, pe fetișcana blondă a disk-jockey-ului, de fapt zări numai fusta ei ca o frunză de laur, e drept argintată, strălucitoare. Aferim, un Caragiale nu-i posibil în limba franceză. Ce zici ? N-aud, îl imploră Loreta. Nu-i bai, meditam la condiția estetică a dansului modern. Aa, și ce-ai găsit ? răcnește ea. N-am prea găsit, urlă el înghițind cu noduri băutura sălcie în care se topesc vizibil așchii de gheață. Poftim ? N-aud, vino mai aproape, băiatul a coborît între timp pe cimentul văgăunii sale, la fel prietena lui, care se mlădie acum ca o naiadă vaporoasă, și el manevrează butoane și manete și așteaptă, poate, ca pe terminalul mașinilor lui inteligente zornăitoare aluminate să răsară o dispoziție ștampilată parafată, cum că i se oferă, în sfîrșit, un salariu de opt mii și o dublă garsonieră și un serviciu permanent, nu numai sezonier, dar nu, degeaba, cheful i se sparge în noi ranchiune. Hai, strigă Loretei, ea nu-l mai aude, dar îl urmează, o trage-smulge din înghesuiala frenetică, entuziastă, bîțîită, se furișează amîndoi ca niște vinovați, probabil că în urma lor unii fluieră, alții agită brațele și-și pregătesc puștile-mitraliere să-i secere pe trădătorii care și-au părăsit camarazii, komando-ul, e clar, din nou gîndurile, urbanitatea, presiunea remușcărilor. Mă duc să iau un carton cu mititei sau peste prăjit, strînge tu lucrurile. Cînd vine autobuzul. N-am idee, nu cred că mai tîrziu de nouă jumătate. Să nu stai mult acolo. Nuu, promite el...

Dar o fericire continuă mi se pare un nonsens, șopti. Ba eu nu cred la fel, răspunse după un timp Loreta. Chiar și ca expresie înțeleasă în sine, susține el, tot înălțîndu-se în perne. Ai văzut vreodată un drum de țară în care zac urmele roților de căruță ?... Asa. În făgașuri de-astea ne-nfigem viața, mulțumirea, fericirea dacă vrei, și sînt cînd mai adînci, cînd mai vagi, iar pe alocuri nu sînt deloc înfipte în pămînt. Cum să vrei o fericire veșnică. Ei, uite-așa ! declară ea simplu. Nuu, termenii se exclud. Atunci, norocul meu e că n-am văzut pînă acum drumurile-alea de țară, glumește ea. Ai potrivit ceasul să sune mîine ?... Și lumina stinsă și din nou vremea se scurge ca acomodare, nu a pupilelor, nu a bătăilor inimii, mai degrabă a sufletului, a fluxului de gînduri pompat continuu, înainte și înapoi, gîndurile, amintirile basculează, clivează și fiecare din ei, acum, în întunericul subit, pare să rămînă cu sine, să-și aparțină integral, deși se ating, deși șoldurile lor prizează fierbinte, deși degetele li se unesc într-un pumn comun, cald și liniștit, da, și o distinge (și-o imaginează ?) iar adolescentă și-i mîngîie din privire talia zveltă, pulpele și gambele lungi scînteind în soare, destinse, dumnezeiești și privirea ei calină umbrită de sprîncenele puternice, (pe-atunci) nepensate și se lasă învăluit de mireasma ei de tinerețe și libertate și fericire, și ochiul lui vîră lacul Cernica într-o căldare imensă care sclipește din albastrul său palid și peste care se agită arome dogoritoare de vegetație acvatică, se agită miraje, miraje, miraje...

(Fragment din romanul cu același titlu)

Poeme de a.i. zăinescu

Iubire, floare de pelin amară

Iubire, floare de pelin amară,
Iubire, rază de cireș desculț,
Ce bine-n soren că se coboară
Ochi mai fierbinți ca noi și mulți ;

Ce bine că-ntr-un vis, pesemne,
Ori în surîs, în prea fragil,
Mai suie-adînc, ne mai dă semne
O stea cu țipăt de copil

Si-n locul ei ca-n două steme,
Pe ceru-același ce-l străbați,
Răsar din nori bătuți de vreme,
Doi pomi cu trunchii-mbrățișați.

Pornesc spre ei și mii de fluturi,
Se-aprind albine către noi,
Din floarea-aceeași care-o scuturi,
Un fruct de arde-n amîndoi

Și prin grădina-aceasta toată,
Ori sub blestemul ei ce-l ții,
Vom ști cu mamă și cu tată,
Cu fiice s-auzim și fii

Că-n felul tău nimic nu duce
Spre lumi ce nu-s ori nu au grai,
Trăiești mereu ca-ntr-o răscruce
De nopți și-i ziuă unde stai

Prin tot ce-atingi o stea coboară,
Un vis e-n tot ce vezi și-asculți,
Iubire, floare de pelin amară,
Iubire, rază de cireș desculț.

Se duseră dureroasele

Se duseră dureroasele
Stele-n cer, dar cum, de ce ?
Mi-a căzut din ochi o pasăre
Și ca ea lumina e.

Mi-a căzut din ochi o pasăre,
N-o mai văd, nu o cuprind,
Prin părinți, cît mai rămaseră,
Lacrimile-s ca un gînd

Jeluiau pe toți cu jalele
Moarte și ele-n cuvînt,
Ca-ntr-un trandafir la poalele
Unui alb și gol mormînt.

Ce era e-așa un fel de
Ceață doar și nu ce-aprinzi,
Luna-n cimp mai umblă verde,
Galbenă-i însă-n oglinzi.

Și-apoi nopți cîte se-aflaseră,
Toate-s prinse căpătîi,
Gura mea din acea pasăre,
Ochii mei, cerul dintîi.

Jeluiau cu jale multă
Ierbi și ape, nori străvechi,
Se duseră să le-asculte
Stelele de-un timp perechi.

Se duseră dureroasele
Stele-n cer, dar cum, de ce ?
Mi-a căzut din ochi o pasăre
Și ca ea lumina e.

Curcubeu

Dar tu exiști, exist și eu,
Tu lanțul parc-al unui curcubeu,
Mi-l legi de-auz pe ochi mi-l lași
Ca o-mpletire proaspătă de pași.

Boltirea miinii ce-ntr-adins
Pare-a striga și cată-n necuprins,
O legănare ca de aripi doar și doar
Păzirea lacrimei din nori care tresar.

Mișcarea inimii ca-n spuza unei flori
Ce-o-ntrezărim și-n palme uneori,
Fără-a ne ști și totuși ca un gînd,
Parcă-am pluti și ne-am visa pe rînd.

Dar tu exiști, exist și eu,
Ții lanțul parcă-al unui curcubeu,
Mi-l legi de-auz, pe ochi mi-l lași,
Ca o-mpletire proaspătă de pași.

O sete albă

Mi-s ochii-atît de singuri uneori,
Gîlgîitori precum un stup de nori,
Ți-ar plînge poate ca un rîu la piept,
Te-ai rezima de umărul meu drept,
Mi-aș pierde miinile, le-aș regăsi
Tot mai fierbinți și goale-a doua zi,
Din mierea albă-a lunii cînd ai vrea
Să guști dar vezi că-i tot o rază-a ta,
O sete albă, strînsă ca-n ferești
Prin care ning ninsori nepămîntești.

Fug anii

Fug anii, rînd pe rînd, și iată,
Parcă-ar răsfringe-albastru un cireș
La pieptul cărui, cîteodată,
Mai stăm și azi sub norii deși.

Prin vîrf de crengi adînci și rare,
Privim la noi ca printre scări,
Sub niște-oglinzi, se pare-amare,
Fierb stele iar și cad pe mări

Și-n lume-atîtor cîte ținem
Chemați de ea sau rătăciți,
Vom ști că-n valea dintre inimi
Mai e și-un rîu de-ndrăgostiți.

Este-o fîntînă-acolo, poate
Un deal ce fumegă-ntr-adins,
Un cer în urmă cu de toate,
Mai blînd și-n veci de necuprins.

Pe-aceeași clipă ce ne smulge,
Stăm martori, totuși, mult prea des,
Ca-n oseminte-apoi de fulger,
S-avem și-un altfel de-nțeles

Și-n pleoapa stelelor domoale,
Sub raza-atîtor cîte vin,
Fug anii, fug în rotocoale,
Se duc dar parcă-ar mai și sta puțin.

Tu poate nici nu ești

Tu poate nici nu ești și mă cutreieri iară,
Mă amintești cum luna către sud,
Ci-mbată-mă cu miros de sudoare-amară
Și fă-mă iar să te mai văd, s-aud.

Mai urcă-mi iarăși spre cuvinte o seară,
Cuvîntul pretutindeni să-nverzească ud,
Precum un măr tăiat în două să-mi apară
Și-ascuns de raza ochiului tău crud ;

Iar cînd vorbirea iar va fi să-nsemne
Prețul absenței lung și fără semne,
Ori ne vom întreba : noi ce-am făcut ?

Vom ști că-n toți doar patima se cerne,
Cum ceru-i gol, pornirile-s eterne
Și duc mereu spre-un alt și alt trecut.

Alt curcubeu

Dar tu exiști, exiști precis,
Rupi carnea de pe mine-n vis,
E-un curcubeu deasupra și tu-mi treci
Ochii prin el ca printr-un snop de legi.

Rupi umerii de braț și mi-i înveți
Numai cu-aripi ce nu-s și trec spre-ngheț,
Iar miinile apoi mi le-nrudești
Și cu pereți ce ard și cu ferești ;

Cu ușile-adormirii cînd
Stau treaz și nu ești decît gînd,
Răsună pragul însă, cad mirări
De foc și-n ochi și pe-ntrebări,

Iar pașii-aceiași, ca-nnoptați,
Nici nu mai știu ce vor și devin frați,
Surori sînt zilele, nu le răspunzi
Decît pe-un cer cu nori și mai afunzi.

Dar tu exiști, exiști precis.
Rupi carnea de pe mine-n vis,
E-un curcubeu deasupra și tu-mi treci
Ochii prin el ca printr-un snop de legi.

Un braț de lemne

...Dar și sufletul – un braț de lemne
Pe care să le mai aprindă – cine ?
Piatra-i cuvînt și iarba-i încifrată-n semne,
Chibritele sînt ude, plouă,
Marea-i absentă, plouă,
Ceru-i absent și fulgeră,
Din cîte două tunete, grăbite amîndouă,
Un pumn de cenușă doar,
Un mic rest de nori,
O grămăjoară roșie,
Deci...

...Cine ?

Mai înainte de suflet

De seceta aceea grea din priviri
Și mai ales de strălucirea ei funestă,
Capcana albă, norii străvezii
Ai secetei și gîtul,
Să ne ferim de gîtul lebedei, a spus,
El poate fi amănunțit
În mii de și mii de alte cîntece,
Și totul poate fi ultim,
Ultim ca și cîntecul
Mai înainte de suflet,
Mai înainte de trecerea
Lunii printr-un fir de geam.

Batem palma

Strîns de miini, tras de picioare,
Și-mpletit în rădăcini,
Batem palma, pămîncioare,
Pămînt bun, numai ciorchini.

Pămînt alb, de gheață-mi pare –
Ori de foc, numai tulpini,
Batem palma, să crești mare
Cum crescuși și-n alți vecini.

Batem palma, pămîncioare,
Palma batem și-adormi lin,
Storci din piatră și ulcioare
Cînd doar miere, cînd pelin.

Batem palma, n-ai scăpare,
Batem ochii că-s prea plini,
Bate gura că n-o doare
Și vorbește ca-n străini.

Batem palma, frățioare,
Palma batem, cel puțin,
Pămînciar și pămîncioare
Cresc doar grijile ce vin.

Batem palma, lumea n-are
Alt trecut și nici alt chin,
Inima știi tu-n ce boare
Mai bătu și-a fost s-o-nchini.

Și-amiroși precum o floare,
Fluturi țeși că nu-i senin,
Batem palma, palma oare
Sau doar lungi oase de crin ?

plastică

p

Expansiunea formelor

Ion Mândrescu, la 34 de ani, este mai mult decît o promisiune în aria sculpturii românești, este o certitudine, o ideală împlinire prin operă (a doua expoziție personală la **Simeza**, după cea de la **Orizont** din 1984) și prin probitate profesională, prin etică artistică. Bucovinean la origine (este născut la Suceava, 13 iunie 1954), cu o zestre sufletească bogată, în permanență sincer, incapabil să trișeze, Ion Mândrescu este prin vocație un spirit al tensiunilor lăuntrice, al trăirilor între concept, ca expresie abstractă, și realul formelor posibil-concrete. Zbaterea lui, așa cum o exprimă cu o rară forță lemnul, bronzul și marmora, cele trei personaje asupra cărora sculptorul își impune voința, între cerul și pămîntul atelierului său, este asemeni luminii, mereu cu vechi și noi înfățișări, se contopește în propriile lui metafore care sînt ridicate la rangul ideii. Absolventul Institutului de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu", secția sculptură, promoția 1980, clasa prof. Geta Caragiu, a avut și are curajul să-și asume rostul său, să-și imprime sieși și artei sale semnul care-l alege sub blazonul lucidității: fiecare lucrare a sa pune întrebări, solicită răspunsuri provocînd în spectator o reală tensiune.

Faptul că vine dintr-o zonă atît de bogată în manifestări de esență spirituală, lăcașuri unice prin structura și iconografia lor și vetre ceramice din vremi imemoriale cu forme evoluînd din credințe în ritual și invers, ca o vămuire în sine a frumosului, și-a pus pecetea, programatic sau nu, discret sau manifest pe faptul său de creație; Ion Mândrescu comprimă **timp-vatră-om** într-un spațiu simbolic apt să-i rostească etapele sale civilizatorii. Apelul în timp vizează condiția ontologică a semnului uman, undele bronzului sintetizînd un alfabet scormonitor și dătător de revelații, alfabet al volumelor contrarii într-o permanentă motivare; o mișcare sacră către un somn etern, o înlemnire de valori.

Volumele ființează în preajma cercului, a fragmentelor sferice. Formele se precipită într-o focalizare centrată într-un invizibil punct în care se reflectă apele luminii absorbind umbrele. Volumele invită la dialog formal și ideistic; implică expansiunea formelor. Ca orice artist autentic, Ion Mândrescu, nu-i un tip explicit, enunțiativ; demersul său plastic se desfășoară totdeauna în spațiu — spațiul-timp — cel născător de lucruri, „generator de forme și generat de formă", cum bine intuiește Anca Drăgoescu. Sculpturile sale ne dezvăluie o lume interioară omogenă (**Sinteză I, Recurență, Omul, timpul, spațiul, Stratificare, Orizontul cunoașterii, Pînza, În marea trecere**), o lume în care autorul trăiește bucuria creației prin ordinea elementelor statornicite în limbaj prin pathosul său, prin mîna sa care ascultă de inteligență și reușește să dea bronzului ori marmorei valențe și sensuri plenare, dor universal.

Pînza de păianjen ne amintește de mandala hindusă ori de crestăturile din porțile tăiate sub semnul soarelui din nordicele coline ale țării. **Mandala** însemnînd cercul, gîndirea sferică, echilibrul dintre cer și pămînt, orientare astrală. Dar cercul solar și crucea de pe stîlpii porților nu înseamnă același lucru? Cînd pînza învăluie lemnul (**Sinteza I**) cînd este împînzită de semne cerești, de hieroglife mai mult sau mai puțin cunoscute și re-cunoscute (**Recurență**) sculptorul intuiește posibilul impas și-și propune complementar **Coloana** (lemn), o infinitate de etape omenești întru cunoaștere și irosire ori **Circularitate** (lemn), o imaginară vatră într-un dialog simbolic, o agora dominată de spiritul uman în care fragmentele se îmbucă după tehnica arhitecturii populare zămislind văzului un spațiu cu forme curgătoare, fluide. Iată de ce relație între abstract și figurativ, dintre post-modern și ancestrală tradiție este capabil artistul, fără a părăsi marile date ale artei.

Și mai convingătoare devin în contextul expoziției cele 17 reliefuri în bronz, șapte din ele fiind sugestiv botezate „Lupta cu inerția", continuă aspirație umană înspre lumină, o eliberare de beznă (**Eliberare**), o ieșire din propriile urme (**Sigiliu**) și o statornică întoarcere în **gînd**, în **spațiul ideii** (**Singurătate**). O expoziție de o rară unitate prin limbaj, cuceritoare prin împlinire. Un mare artist nu așteaptă coborîșul în vîrstă ca să fie recunoscut; el se rostește sigur de sine.

Ion Iuga

O carte despre Leonardo

Există cărți care deși sînt dedicate specialiștilor pot atrage marele public. O carte care este scrisă cu suflet și bineînțeles cu o mare știință nu poate să nu meargă la inima cititorului, chiar dacă ea cuprinde o mare notă de specialitate. În această categorie se înscrie și lucrarea apărută la „Meridiane", intitulată „Leonardo, structuri geometrico-plastice", elaborată de Zamfir Dumitrescu.

Autorul a semnat în urmă cu patru ani, la aceeași editură, o altă lucrare care se numea „Structuri plastice — structuri geometrice", prezenta lucrare cuprinzînd „o suită de studii privind forma operei lui Leonardo da Vinci. Aceste analize au în vedere caracterul structural geometric al desenelor, schițelor și picturilor realizate de marele maestru al Renașterii".

Zamfir Dumitrescu, predînd cursul de structuri geometrice la Institutul bucureștean de arte plastice, pe lîngă savante analize ale unor importante lucrări aparținînd lui Leonardo, doct interpretate din punct de vedere al perspectivei și al formării imaginilor optice, cu ochiul artistului și al profesorului, ilustrează concomitent, cu multă măiestrie, și un portret al marii personalități a Renașterii, acel om „senza lettere", care a influențat artiștii epocii și artiștii altor epoci, pînă la impresioniști și cubiști și care a fundamentat ideea conform căreia pictura e „una cosa mentale".

Analizînd structurile geometrico-plastice la Leonardo, autorul scoate în evidență „existența unor rigori structurale aplicate cu constanță, a unor percepte geometrice care sînt relevate în mod repetat, de la o lucrare la alta, devenind caracteristice".

Este ceea ce autorul caută să demonstreze cu ajutorul celor mai mult de 225 de figuri care însoțesc textul și care-i permit, să afirme : „Dacă Da Vinci a fost conștient sau nu de aceste jaloane structurale geometrice este mai puțin important. Dacă într-adevăr le-a utilizat deliberat, în spiritul investigațiilor noastre, sau într-unul apropiat de acesta, atunci el este pe drept cuvînt un artist dominat în egală măsură de rațiune și de sensibilitate, un spirit ce decantează ideea, turnînd-o într-o formă elaborată judicios : dacă sistemele structural-geometrice pe care credem că le descoperim, la distanță de 500 de ani, au fost rezultatul exclusiv al întîmplării, atunci Leonardo este un caz unic pentru modalitatea prin care opera sa plastică rezistă celor mai severe legi geometrice și matematice. Și într-un caz și în altul Leonardo da Vinci ne apare genial prin moștenirea pe care a lăsat-o și prin vasta deschidere spre civilizațiile următoare".

Dar autorul nu se mărginește doar la studiul geometric, perspectival, ci el analizează cu multă finețe structurile personalității leonardești sub diferitele sale aspecte, pe care le corelează cu preocupările de arhitect, inginer, inventator, muzician, poet ale titanului, ca și influența sa asupra contemporanilor în frunte cu Dürer și în egală măsură a generațiilor ce i-au urmat. Pornind de la cele afirmate de chiar maestrul Leonardo, „fiecare pictor se pictează pe el însuși", Zamfir Dumitrescu îl portretizează : „Setea de cunoaștere faustiană a neobositului artist, risipit cu generozitatea enciclopedică în sensul unor preocupări atît de diverse, duce la performanța unor portrete de o investigație psihologică remarcabilă în care misterul se amestecă cu verosimilul, idealul cu prozaicul".

Florin Colonaș

contemporanii noştri

ELOCVENŢA COMPARATISMULUI

Răspîntiile culturii

Unii oameni, nu dintre cei mai numeroşi, fac să ţi se lumineze privirile de cum ii zăreşti ; însă nu neapărat ei, ci poate alţii, dintre cei ce se intîmplă să fie dedaţi şi scrisului, fac să ţi se lumineze sufletul de cum le deschizi cărţile. Iar faptul că Edgar Papu exercită o asemenea inriurire benefică, elevat reconfortantă, in ambele ipostaze arătate, dă naştere unor intrebări la care ne-ar ajuta cu aflarea răspunsului doar autorul insuşi.

Contemporan cu secolul competiţiei dintre cele mai mari certitudini şi indoieli, — cum il va fi străbătut Edgar Papu, pină la implinirile sale de acum ? Fiindcă in alcătuirea-i lăuntrică, pe care i-o putem totuşi bănui, instăpinitoare s-ar părea că e o sensibilitate ca de miozotis, mereu gata să se inchidă la impactul cu ultragiile unor vremuri de răspintie. Numai că unei asemenea simţiri atit de dilematice prin sine, ii putem deduce — de astă dată cu temeiurile oricitor verificări — contrapartea fecund intregitoare a unei intelecţiuni pururi treze şi scormonitoare, de o vastă şi altitudinară curiozitate existenţială, prin excelenţă deschisă şi deschizătoare a fiinţei intregi către solicitările vieţii. Aşa, retractilele nedumeriri (-uimiri) ale unei sensibilităţi ce tinde doar să ia act de toate cu cite vine in atingere sint aduse invariabil la starea de stimul şi de hrană ale unui **intellego** cu propensiuni de cuprindere universală a lucrurilor. Incit, fără a cuteza să impingem mai departe antenele năzuinţei noastre (poate indiscrete) de inţelegere, ne convertim supoziţiile de mai inainte în intuiţia că lumina pe care o iradiază viaţa şi opera lui Edgar Papu işi are izvoarele intr-o rodnică bipolaritate lăuntrică. Spre a-i parafraza esenţialele deslușiri ce a dat despre marile categorii stilistice ale culturii lumii, am spune că bipolaritatea aceasta e a unei baroc-deschise „sensibilităţi defensive" şi a unei romantic-deschise „intelectivităţi sumative" (adică „ofensive" fără vreo silnicie faţă de sine şi de existenţă, subtil penetrantă alveolar, cu funcţie şi acţiune de **Stimmung**). Iar aşa fiind, poate că ştiuta apoftegmă după care clasicismul e un „romantism imblinzit" ar trebui să vizeze şi domesticirea intr-anume fel revigorantă a barocului. O asemenea lărgire de sensuri, in virtutea căreia i se subinţeleg şi clasicismului unele specifice posibilităţi de **deschidere**, pare să nu vină in contrazicere cu una din rarele, parcimonioasele autodefiniri ale autorului, din **Prezentarea** cu care işi preceda in 1985 cartea **Apollo sau ontologia clasicismului** : „Am fost considerat multă vreme un eseist clasic şi, ca atare, atunci cind s-a anunţat cartea mea despre baroc, se intrebau unii cum voi infrunta această materie cu totul anti-clasică. Din acel moment s-a văzut că aşa numitul meu «clasicism» era numai un deziderat ideal şi că mă regăseam minunat in mediul formelor deschise."

Cu adaosul la care ne-am incumetat, „formele deschise" pentru care işi manifestă via preferinţă Edgar Papu omologhează, sincronic şi diacronic, **lumina** : ca emblemă şi regim al devenirii marelui hermeneut in viaţa de aievea, in opera pe care o construieşte de peste o jumătate de secol — cu nedesminţit tinerească superbie. Comiliton, dintre cei iviţi mai la urmă, cu atitea spirite eminente din multiplu afirmata generaţie interbelică, n-a avut (deoarece, prin inzestrare, nici nu putea avea) senzaţia pe care Sainte-Beuve i-o atribuia lui Baudelaire, ca alibi pentru propria explicitare a **Florilor răului** : că, pasămite, venit după atiţia mari predecesori intru romantism, şi-ar fi strămutat inspiraţia intr-o „Kamciatkă bizară", de vreme ce în zonele marilor grinare „toate lanurile fuseseră secerate". De altminteri, nici imprejurările obiective, social-istorice şi larg culturale din principalul răstimp al formării lui Edgar Papu, nu erau dintre cele ale inhibării elanurilor ; trecuse momentul in ordine existenţială „inchis" al primei conflagraţii mondiale şi — odată cu Unirea cea Mare — venise generoasa epocă „deschisă" care, in anii studiilor sale universitare (1927—1932) şi ai primelor afirmări (eseistica filosofico-estetică de la **Revista de filosofie** şi de la **Revista Fundaţiilor**, volumul de debut **Răspintii — forme de viaţă şi de cultură** din 1936), era incă departe de celălalt teribil moment „inchis" in propriu-i coşmar, războiul mondial de-al doilea. In atare context socio-cultural ivindu-se, neuitind holocaustul dement care-i marcase anii fragezi cu o timpurie disciplină a veghei spiritului, estimind cu luciditate „răspintia" vestitoare de noi cataclisme, Edgar Papu s-a inscris — de pe un iniţial bine definit făgaş al său — ca netimorat şi nepripit emul al lui G. Călinescu, Mircea Eliade, Constantin Noica, E. M. Cioran, Mircea Vulcănescu, dar mai cu seamă al lui Tudor Vianu, faţă de care trebuie să fi nutrit sentimente ca de la fratele mai mic la cel mai mare, in ordinea cugetării şi a preocupărilor congenere. Sub asemenea auspicii, — de scrutare a **trăirilor** (=concept antropologic raţionalizator-totalizant, elaborat dintru inceput intr-o cuprinzătoare accepţie proprie de către Edgar Papu şi vizind exhaurientul pe planul **ontologiei** valorilor), de identificare a **structurilor** ce vertebrează după lăuntrice legi de neconfundat inextricabilele procese şi intruchipări din lumea noosferei, de circumscriere a **funcţiilor** menite să pună in lumină raţiunea specifică de a fi a toate cite fiinţează in lumea spiritului, — şi-a inaugurat hermeneutul neobositele-i explorări ale culturii autohtone, ale culturilor planetei, după o strategie a cuprinderii tuturor tărimurilor ce le sint constitutive. Iar la popasurile dintre două expediţii, ca nişte „jurnale de bord" a căror profundă originalitate rezultă din autenticitatea **trăirii** şi din rigoarea artistă ce supraveghează intratextual spontaneitatea **numirii** celor ce erau de comunicat, au fost lăsate pe ţărmul ferm al tipăriturilor cărţi precum : **Artă şi imagine** (1939), **Soluţiile artei in cultura modernă** (1943), **Giordano Bruno. Viaţa şi opera** (1947), **Călătoriile Renaşterii şi noi structuri literare** (1967), **Evoluţia şi formele genului liric** (1968), **Feţele lui Ianus** (1970), **Poezia lui Eminescu** (1971), **De la Alpi la Marea Nordului** (1973), **Arta şi umanul** (1974), **Din clasicii noştri** (1977), **Barocul ca tip de existenţă** (1977), **Existenţa romantică** (1980), **Orizonturi la inceput de veac** (1982), **Motive literare româneşti** (1983), **Apollo sau ontologia clasicismului** (1985), **Despre stiluri** (1986).

☆

Chiar numai simpla inşiruire a atitor titluri are de ce să intimideze. Şi totuşi, imprejurarea aceasta nu prea explică de ce diferiţi „clasici" ai criticii şi istoriei literare sint citaţi fără a fi citiţi, in vreme ce suficiente pagini de revistă şi de carte recentă arată că un contemporan de erudiţia şi farmecul lui Edgar Papu este citit fără a fi citat. Monumentalitatea operei să aibă vreun rol in uitarea autorului ?

Oricum ar fi, şi prin precizările de tip strict teoretico-orientativ, şi prin rezultatele aplicării lor, opera lui Edgar Papu oferă prilejuri de foarte actuală şi ramificată reflecţie. Încă din inceputurile sale, cărturarul acesta atit de exigent cu sine respecta neabătut un principiu pe care l-a enunţat in **Prologul** monografiei consacrate barocului (1977) : „Autorul, oricare ar fi el, trebuie să aibă [...] ceva efectiv de spus" asupra subiectului căruia i se dedică. Iar prin complementaritate, ii dezvăluia principiului acestuia implicaţii şi mai cuprinzătoare : „Nu neapărat orice trebuie să figureze in cultura noastră, ci numai ceea ce ii este necesar. O materie depăşită sau de ordin cu totul secundar sau, in sfirşit, o simplă pseudo-problemă pot să ne şi lipsească." Mai inainte, in **Scurtul prolog** al cărţii despre Eminescu (1971), referindu-se la „erudiţia imensă" pe care au acumulat-o cercetările inchinate poetului naţional, Edgar Papu opina că „ea trebuie folosită cu un anumit discernămint selectiv" : şi cit de oportună era formularea unui asemenea deziderat, s-a putut vedea din felul cum au fost utilizate argumentele erudistice in mai multe cărţi eminescologice ale deceniului de faţă. In fine, tot in cartea despre **Poezia lui Eminescu**, marele cărturar era de părere că putem „deveni mai largi [...] in folosirea mijloacelor" de a inţelege problemele ce se ivesc intr-un domeniu de cercetare sau in altul. Iar in continuare, detaliindu-şi modul anume de a proceda, oferea o seamă de deslușiri cu valoare de indreptar pentru concepţia de la temelia operelor sale de după aceea : „Vom folosi adică, pentru aceeaşi problemă, critica literară in sens axiologic, teoria literară, stilistica, istoria literară, folclorul, literatura comparată şi istoria culturii [...] Ne vom feri, insă, de o expunere strictă şi sistematică, păstrindu-ne deplina libertate a mişcării. După cum va fi cazul, vom anticipa, vom amina, vom alterna, vom amplifica, vom reduce sau vom elimina cu totul una sau alta din căile metodice amintite, atunci cind vom crede de cuviinţă. Suveran va rămine nu complexul de metode, ci specificul problemei tratate, prin variabila facultate de a aduce la o convergenţă unitară pluralitatea de priviri indreptată asupra ei".

Edgar Papu, in intreaga lui operă, a infăptuit numeroase acţiuni de pionierat fără să trintească uşile in urmă. A pornit de la ceea ce se realizase, continuind iniţiativele anterioare in spiritul a ceea ce inţelegea că „ii este necesar culturii noastre". Cartea sa despre **Evoluţia şi formele genului liric** (1968) e — cum singur arăta in **Cuvint introductiv**, spre a-i face inteligibile in chip potrivit obiectivele şi a semnala ceea ce ar mai fi rămas de făcut — „prima lucrare de acest fel, apărută la noi", deci fără vreun „antecedent de care să se sprijine şi pe care să-l perfecţioneze." Însă, aşa cum fusese infăptuită, „panorama" aceasta s-a folosit substanţial celor ajunşi la viaţa poeziei in privinţa dobindirii unei perspective limpezi asupra liricii mondiale, rămînind şi acum o lucrare de referinţă in domeniu. In **Poezia lui Eminescu** (1971), hermeneutul se intemeia pe precedentul „regretatului Perpessicius, a cărui strădanţa de o viaţă intreagă pentru cunoaşterea integrală şi exactă a poetului a decis la noi o nouă eră in orientarea studiilor eminesciene". Innoirea semnalată de Edgar Papu viza neostentativ chiar propria-i carte, — fundamentală in privinţa punerii in lumină a principiului **coerenţei integrale** a scrisului eminescian, a „infrangibilei unităţi" pe care incercatul exeget o contrapunea teoretic şi o demonstra in fapt impotriva celor ce credeau a descoperi in opera poetului tot felul de discontinuităţi. Monografia **Barocul ca tip de existenţă** (1977), un model al genului nu doar in perimetrul cultural autohton, se justifica in intenţia autorului nu numai prin faptul că pină la acea dată nu apăruse „nici o monografie despre baroc" la noi ; de tot atita importanţă era imprejurarea că „existenţa amplă a unui baroc românesc", multă vreme ignorată, risca să ducă la supralicitări ori la minimalizări deopotrivă de arbitrare, in absenţa unei riguroase confruntări cu devenirea şi realizările acestui mare stil artistic pe alte meridiane.

Ceea ce conferă o frapantă originalitate in primul rind operelor acestora, dar şi celorlalte, este **ineditul relaţionării** unor imprejurări, procese, fapte adeseori bine cunoscute, fiecare in parte, dar care, supuse unor alăturări contrastive ori contigui ce numai marii şi sedimentatei erudiţii ii este la indemină, dobindesc neaşteptate inţelesuri. Printr-o tehnică a **medierilor** pe cit de subtilă şi de transaristotelică — logiceşte vorbind, pe atit de supravegheată ontologic in toate nexurile ei, e vorba aici nu doar de o situare la nivelul **teoretic** cel mai de sus al mult recomandatelor de ştiinţa actuală cerinţe ale **interdisciplinarităţii**, ci şi de o artă a lucrului interdisciplinar de la care prea puţini reprezentanţi ai ştiinţelor zise exacte şi ai celor umaniste se pot revendica. Mişcarea dezinvoltă neostentativ, de eleganţa firescului, a gindirii printr-o pădure de concepte dintre care multe trebuie — şi sint — redefinite migălos, polemica amiabilă cu puncte de vedere şubrede in totalitatea lor sau numai in parte, frecvenţa metaforei exegetice constant sugestive şi luminind dintr-odată (cit o lungă demonstraţie) inţelesurile dificile, crearea de vocabule intru-totul plauzibile — prin „rumânirea" unor termeni latineşti şi din limbile surori —, trebuitoare pentru iscusinţele explorării unor tărimuri incă nefrecventate, — iată ce ne intilnim la tot pasul, in cărţile consacrate lui Eminescu ori marilor stiluri ale barocului, romantismului, clasicismului. Sint, toate acestea, roade ale unei erudiţii in creştere sumativ-arboricolă, ca acelea de care aflăm din nişte pătrunzătoare pagini ale scrierilor lui Edgar Papu ; roade ale enciclopedismului neprisoselnic, strict funcţional, ale **enciclopedismului necesar** care vine din tradiţia tuturor momentelor de culme ale ideaţiei şi creaţiei româneşti.

Şirului de spirite enciclopedice ce vine prin timp spre noi de la Cantemir, Heliade, Hasdeu Eminescu, Iorga. G. Călinescu, Mircea Eliade, i s-a adăugat in anii noştri Edgar Papu.

George Munteanu

Edgar Papu în anii tinereţii

De cite ori — din ce in ce mai rar — trec pe strada Polonă mă opresc in faţa fostei case in care locuia Edgar Papu prin 1929—1934 pe vremea studenţiei noastre. Era şi este şi astăzi, o căsuţă scundă, aş zice amărită, dar cu o cameră spre stradă, incăpătoare, in care, in unele zile de mare sărbătoare, ne adunam mai mulţi tineri, in acea vreme.

Iată, transcriu dintr-o pagină de caiet intim din noiembrie 1931 numele celor care participaseră la un aşa-zis „zaiafet" cu fete drăguţe ca surorile Puica şi Mimi Enăceanu (actriţa de mai tirziu), Rodica Burileanu („un ghem de fetişcană inteligentă şi simpatică", aşa cum o caracterizam, colegă cu mine la Drept şi care a devenit puţin mai tirziu nevasta lui Eugen Ionescu, academicianul francez de astăzi) ; poate erau acolo şi Lila Teianu, nepoata lui Francisc Şirato, precum şi Anişoara Odeanu, care făceau parte din acelaşi cerc, iar dintre băieţi : Costică Fintineru, autorul romanului „Interior" ; Eugen Ionescu, care-l imita in chip irezistibil pe Iorga, pe Vianu şi pe comicul de cinema Stan ; Ion Zurescu, preocupat de arta plastică, apoi critic ; Emil Cioran, incă de pe atunci publicist dinamitard, ajuns astăzi unul din cei mai mari prozatori ai Franţei ; Mircea Nădejde, Luca Dumitrescu şi alţii neamintiţi in cele citeva notaţii de jurnal.

Il vizitam des in epoca aceea pe Edi, cum il numeam pe Edgar Papu şi-l numesc şi azi cind ne vedem destul de des locuind in acelaşi cartier. Era şi este şi azi nespus de harnic şi studios, tare cuminte, cu un chip, aş zice, de copil şi ochi de mirare, de o rară distincţie sufletească şi de o candoare care stăruie şi azi la cei 80 de ani pe care-i implineşte după o viaţă de trudă şi de păţanii vrute şi nevrute.

Îmi amintesc cu nostalgie de intilnirile noastre din minuscula lui cămăruţă in care unul din pereţi era zugrăvit, pictat de Bob Bulgaru, dispărut in plină tinereţe din cauza unei boli necruţătoare. Era, cred, cel mai bun prieten al lui Papu. Deşi făcuse studii serioase de filologie la Facultatea de Litere din Bucureşti, el devenise, din mistuitoare pasiune, pictor de mare talent, cu predilecţie pictor al copiilor.

Debutul lui Edgar Papu ca scriitor cu cartea „Răspintii. Forme de vieaţă şi cultură", apărută in 1936 sub auspiciile Societăţii Române de Filozofie m-a surprins in chip deosebit prin ponderea scrisului şi viziunea cumpănită a unor „probleme de estetică şi de supraestetică apropiate de idealul clasicismului goethean".

Au trecut de atunci mulţi ani in care nu ne-am văzut, dar ori de cite ori ne-am intilnit a fost un prilej nealterat de imbucurare.

De asemenea, prietenul meu s-a bucurat de preţuirea pe care i-au acordat-o mulţi dintre foştii studenţi ai profesorului universitar Edgar Papu care şi astăzi desfăşoară o neostoită activitate de cărturar, nesecată incă la adinci bătrineţe, dind in vileag cărţi după cărţi.

Îi urez din toată inima să rămină tot atit de lucid şi activ cum e astăzi şi cu acelaşi entuziasm pentru indeletnicirea sa de scriitor — fără a claca in nici un fel — pină la virsta de 100 de ani.

Arşavir Acterian

A zidi şi a crede

Mai dreaptă decit bradul e trestia care, fragilă fiind, este mai tare ca stejarul. Fragilitatea, nu de trestie ci de frunză, a profesorului Edgar Papu este notorie ce o viaţă. Intr-o viaţă de om, ba chiar intr-o viaţă mai scurtă, de frunză, s-au spulberat miriade de frunze, s-au prăbuşit păduri de brazi, s-au năruit stejari, s-au uscat, sub ochii noştri răniţi, atitea pustiuri toride sau ingheţate, dar această trestie şi frunză de om a rămas fragedă, işi emană clorofila care azi ne invie. Ce miracol al firii, ca să zicem aşa ! Şi cită nevoie am avut, intr-o groază de ani, de acest om ce reprezintă, ca puţini alţii, fragilitatea şi tăria spiritului.

Prin opera lui Edgar Papu cultura română a cucerit o deschidere spre universul de care avea absolută trebuinţă, ca de o consolidare nu exterioară, ci interioară.

Spre această fintină a trecutului, care este o cultură, orice cultură, sapă mulţi. Unii cu secreta speranţă că vor găsi izvoarele seci — iată, pe-aici n-a fost şi nu va fi nici o cultură ! — alţii cu dorinţa la fel de pidosnică de a descoperi alt soi de curgeri freatice decit acelea care umplu de obicei găurile fintinilor ; alţii, cei mai excesivi, cu ambiţia de a descoperi numai găuri negre, in spaţiul unor anume culturi, aceştia fiind profeţii entropiei : pe aici nu există decit găuri negre, cultura — cind va fi să fie — va reprezenta un fenomen minor, de compensaţie, simplă strădanie de sincronism.

Edgar Papu nu s-a impăcat cu asemenea idei, ca toţi cei mari ai culturii noastre. Faţă de antemergători, diferenţa fiind totuşi aceea că Edgar Papu n-a făcut cauză expresă din combaterea unor asemenea negaţii decit prin ultima secţiune a operei, cea de senectute. Domnia-sa n-a spus, precum Călinescu, după cronicar : „Nasc şi in Moldova oameni", a pornit altfel, dinspre universal spre parohial şi probabil aceasta a iritat. Edgar Papu a făcut o afirmaţie cu mult mai simplă şi mai contrariantă : „În Moldova nasc oameni ca şi ceilalţi mari oameni". Iată scandalul. Nu pentru **acel şi**, cu care lucraseră G. Călinescu şi Miron Costin, ci pentru acest **ca** sau **precum**, particule admise in gramatică dar nu şi in jocul gramatical dintre culturile mari, mijlocii şi mici.

Acelaşi păcat l-a făptuit şi prietenul domniei-sale, Constantin Noica, atunci cind a incercat să introducă in sintaxa filosofiei citeva propoziţii, conjuncţii, lexeme care n-ar fi răsturnat gramatica gindirii, ar fi modulat-o sau modelat-o intrucitva, printr-o particularitate dialectală — **a fi intru** — să spunem, dar şi aceasta a provocat scandal. Se pot admite **Sein** sau **Geist** ca noţiuni sau concepte, fiindcă aparţin cuiva, emană de la un nume notoriu şi au o istorie, dar nu se poate admite un abstract verbal precum **fire**, care gindeşte singur despre sine, cum nu se pot admite **sinele** şi **sinea** sau particula **intru**, toate ingăduindu-şi temeritatea de a face filosofie neautorizată prin nici un manual. La fel, ca să extindem perspectiva, făcuse artă neautorizată unul Brâncuşi.

Dar inainte de a se pronunţa asupra culturii româneşti şi a stilului de dezvoltare al acesteia, sincronic sau (şi) protocronic, Edgar Papu se pronunţase in chip erudit asupra culturii europene, de la care s-a autorizat impunindu-se in timp drept cel mai ales indrumător al nostru in miracolul acestei culturi, din epoca greco-romană la Renaştere, şi de aici pină spre timpul recent, deslușindu-ne spectacolul epocilor, stilurilor, formelor de cultură in inlănţuirile lor genetice. Din raportul timp-cultură a rezultat o morfologie, din raportul cultură-stil a rezultat o sintaxă a formelor, nişte moduri de a fi. Din raportul stil-formă a rezultat o geneză a formelor, tulburătoare ca insăşi geneza viului. După Lucian Blaga, nimeni n-a meditat la noi mai profund şi mai revelatoriu asupra modului de a fi in şi prin cultură. **Tetralogia stilurilor** va rămine, după **Trilogia culturii**, o carte fundamentală a culturii noastre, o mare carte a culturii europene, cu un **distinguo** : a fost gindită şi scrisă aici.

Acest **aici** obligă. Era normal, era legitim ca Edgar Papu să mediteze, din perspectiva care-l autorizează, şi asupra **culturii române**, să-şi ingăduie această preocupare, aplicind consideraţiile şi judecăţile anterior formulate şi asupra fenomenului românesc. Ştiinţific, ginditorul nu putea folosi o altă măsură, nu putea recurge la o altă metodologie, la alt sistem de recunoaştere şi evaluare decit acelea dovedite valide anterior in **Feţele lui Ianus**, in **Călătoriile Renaşterii**, in **De la Alpi la Marea Nordului** şi in alte studii, unde alternanţa sincronism-protocronism este prezentă, fiind formulată la fel de clar ca şi in cartea **„Din clasicii noştri"**. Acelaşi raport şi de complementaritate şi de opoziţie intre cei doi termeni, intricaţi unor procese de morfologie a culturii din ariile cele mai diverse. În cazul culturii române, itinerariul meditaţiei era desigur altul, dar materia rămine aceeaşi : stiluri, forme, opere, personalităţi. Un poet precum Eminescu, un polihistor precum Cantemir, nu se pot evalua cu alte măsuri decit alţii ca ei. Nu se putea inventa o nişă, minusculă, pentru valorile **culturii române**, care să fie plasată eventual **intr-un alt spaţiu**, pe un alt continent sau nicăieri, numai pentru a subdimensiona fie valorile, fie măsurile la care acestea se supun. Un demers novator, un act intemeietor sint aceleaşi, tipologic, oriunde, iar a le stabili calitatea şi a le fixa istoricitatea ţine de recunoaşterea lor ca atare. Ce fel de recunoaştere, s-a spus, cind asemenea valori sint necunoscute ? O recunoaştere in sine ? ! Polemica in legătură cu protocronismul a pornit de aici, postulindu-se nerecunoaşterea sau necunoaşterea unor valori, in plan universal, ca principiu al negaţiei. Aici e cheia chestiunii. Dar atunci, intrebăm, ce facem cu culturile necunoscute sau nerecunoscute, nu le mai scriem istoria ? Cind le-o scriem, abia pe măsură ce sint cunoscute şi recunoscute ? Cum le-o scriem, inventind alte măsuri, alte criterii de evaluare, special elaborate pentru aceste culturi „necunoscute şi nerecunoscute" ? Geograficeşte vorbind, vom folosi două sisteme in măsurarea Americii, unul ante şi altul post-Columb ? ! Cine va fi şi cind va veni acel Columb care să ne descopere, cine va fi acel Amerigo care să ne boteze, cum ne vom numi după aceea ? Va mai purta acelaşi nume „înălţimea Eminescu" sau „înălţimea Cantemir ?". Vom avea soarta craterelor de pe faţa nevăzută a Lunei, care incă n-au fost recunoscute şi numite ? Sau ni se rezervă destinul acelor seminţii sau culturi necunoscute care, abia după dispariţie, devin „prada integrală a cunoaşterii" ?

Profesorul Edgar Papu, in popasul său apogeic de azi, va zimbi desigur la asemenea infernale presupuneri. Va zimbi angelic. Domnia-sa a tratat cu blindeţe franciscană nişte enormităţi polemice, care nu l-au atins, cum n-au atins nici spiritul constructor al culturii române pe care domnia-sa il intrupează, azi, in chip strălucit. Îi privim circumferinţa operei, o evaluăm de la bazament la cupolă, cu măsurile pe care ni le-a incredinţat, şi sintem covirşiţi de dimensiunea-i monumentală pe care nici timpul, nici cicălitorii din margine nu le pot atinge. La opere se opun opere. O cultură este o competiţie a monumentelor, iar Edgar Papu, ca mare arhitect de cultură, ne-a dăruit prin opera sa un monument.

Dar, curios, nici un orgoliu, nici o undă de vanitate, acel teribil orgoliu sau acea pitorească vanitate care au controlat existenţa unor fantastici constructori de la noi, precum Haşdeu, Iorga, Călinescu. La Edgar Papu, construcţia exclude trufia pe care in chip firesc ar trebui s-o includă dimensiunea rinascentistă a operei, cu ambitusul ei sublim. Ei bine, nici o retorică exterioară actului de a zidi, nici un pas in afara perimetrului operei. Din acest punct de vedere, profesorul este un prerenascentist, un maestru care s-a supus cucernic ordonanţei edile, lăsind-o să se intrupeze, mai intii, pentru ca apoi să grăiască singură. Această atitudine edilă devine ea insăşi model şi-i mulţumim celui care ne-a dăruit-o.

Dar pentru ce să-i mulţumim, intii şi intii azi, in acest ceas sărbătoresc ? Pentru zidire, pentru stilul de viaţă ? Pentru tot, şi, mai presus, pentru arta de a zidi şi de a crede, **ca stil de existenţă.**

Paul Anghel

Seninătatea creaţiei

Puţini oameni am intilnit care să ilustreze mai pregnant ceea ce voi numi **exemplaritatea culturii** ca Edgar Papu. Erudiţia in sine nu e deloc o garanţie a culturii ca **mod de existenţă**. Intilnim frecvent inteligenţe foarte bine informate in diverse domenii sau in propria profesiune, cu posibilităţi creatoare deja cristalizate in cărţi. Simţi insă, incă de la contactul cu opera lor, şi te convingi, de indată ce te apropii de omeneasca-le fiinţă, că le lipseşte **ceva**, un lucru esenţial, greu de explicat in cuvinte, dar care ar putea fi rezumat in sintagma **adevărata cultură**. In cazul marilor personalităţi există o **rotunditate** a fiinţei lor, in sensul că **viaţă şi operă**, in ciuda relativei lor autonomii, se reintilnesc in aceeaşi plasmă a personalităţii. Pentru a motiva neimplinirea viaţă-operă, teoreticienii moderni au inventat teoria celor două euri — **empiric** şi **creator**, intre ele existind o incompatibilitate funciară. Conform acestei opinii, poţi fi un individ reprobabil in viaţă, dar un fel de „sfint" in operă. În fapt, cultura a dat roade cu adevărat acolo unde **ruptura ontologică** a fost depăşită. Altminteri, ea se vede ameninţată să eşueze, in cel mai bun caz, intr-o competenţă unilaterală.

La Edgar Papu, vasele comunicante dintre viaţă şi operă n-au suferit nici o atrofiere, apropriindu-şi seninătatea vechilor inţelepţi şi fervoarea căutătorilor de comori. Omenia lui — semnul celor aleşi — este, probabil, supremul dar al culturii. Edgar Papu are un suflet mare, aidoma tovarăşei lui de viaţă, admirabila Doamnă Papu. Edgar Papu răspunde la scrisori, chiar şi celor necunoscuţi, e ospitalier şi fermecător in conversaţie. Şi, peste toate, e de o modestie nedezminţită — de unde imi imaginez, şi lipsa de agresivitate a scrisului său. Unii au tras, de aici, concluzia că nu e un luptător sau ceea ce se numeşte un polemist de rasă ; iar, la noi, se ştie, mai cu seamă polemiştii şi-au asigurat succese răsunătoare şi bune poziţii. Nu este adevărat. Edgar Papu este unul dintre marii noştri **polemişti**, dacă aşa trebuie să se numească un **căutător de adevăr in cultură**. Cărţile lui sint rodul unei opţiuni fundamentale, de o adincă originalitate. O muncă imensă, răbdurie şi de durată l-a călăuzit spre a deschide noi pirtii în cultura noastră şi europeană. Astfel, a evitat epigonismul cultural, devenind creatorul unei direcţii proprii — **ontologia stilurilor**. În clipa de faţă, doar un singur critic român se mai poate mindri cu o asemenea faptă culturală — Adrian Marino, creatorul **ideocriticii**.

Cred că ontologia stilurilor colective n-ar fi fost posibilă fără o subtilă vocaţie polemică. Nu se ştie suficient că viziunea lui Edgar Papu asupra stilurilor colective este revoluţionară, ontologia propusă de autorul român fiind comparabilă, in domeniu, cu a lui Chomsky asupra **gramaticii generative** sau a lui Piaget privind **epistemologia genetică**. Ce altceva propune Edgar Papu decit o pătrunzătoare „gramatică generativă" a stilurilor, văzute ca **tipuri de existenţă ?** El a depăşit, in acest chip, simpla istorie şi caracterizare a stilurilor.

Revenind la ideea de **polemică**, să subliniez faptul că Edgar Papu a intronat un mod perfect urban de a polemiza, respectind opiniile altora şi neconsiderindu-le infailibile pe ale sale. E o altă consecinţă a veritabilei culturi. Mi-amintesc de polemica sa, de acum citiva ani, cu regretatul Şerban Cioculescu, pe tema Eminescu. El are totdeauna grijă, bunăoară, să precizeze că obiecţiile „adversarului" i-au fost de folos spre a-şi limpezi propriile păreri, fără să treacă cu vederea ceea ce crede că e greşit in afirmaţiile celui cu care **dialoghează**. În atare privinţă, Edgar Papu este un **european** desăvirşit, nu numai prin vasta lui erudiţie. În altă ordine de idei, aceasta i-a şi permis să regindească, pe noi temeiuri, locul culturii noastre in lume, prin **protocronism**, concept de larg răsunet, chiar dacă neinţeles şi denaturat de unii. Din aceleaşi imbolduri, l-a regindit pe Eminescu, deschizind perspective indrăzneţe şi fecunde pentru eminescologie.

La optzeci de ani, Edgar Papu este acelaşi om de cultură insetat de **deplinătate**. L-am revăzut recent şi mi-a vorbit de proiectul unei cărţi privind raportul dintre filosofie şi alte ramuri ale culturii la personalităţile de prim rang, de la noi, comparativ cu Europa. Ce altă urare, in afară de sănătate, i s-ar putea adresa decit să-şi ducă gindul la bun sfirşit ?

Theodor Codreanu

PLEDOARIE PENTRU RE-UNIVERSALIZAREA OMULUI...

Urmare din pag. 1

vilizaţia Renaşterii". Pe axe similare se aliniază o lucrare din 1973, „Între Alpi şi Marea Nordului (Eseuri asupra artei germane)" ca şi „Existenţa romantică — Schiţă morfologică a romantismului", (1980) ca şi comentariile „Despre stiluri" (1986).

În fond, cărţile lui Edgar Papu cresc prin adiţiune de fragmente — in modul in care un poem e şi arhitectură strofică. Totalitatea nu poate fi concepută fără fragmente, din a căror juxtapunere pe direcţii clare rezultă sinteze, demonstraţii centrate pe o idee verticalizantă, pe un fenomen tipic. Explorator nu numai al literaturii, ci al tuturor formelor artei in conjuncţia lor, ginditor şi moralist modern, Edgar Papu caută in ele forme constitutive ale existenţei : viaţa insăşi, in mişcarea ei spre un punct de mirã. În 1943, el examina **„Soluţiile artei in cultura modernă"**, studiu urmat, in 1968, de **„Evoluţia şi formele genului liric"** (reeditare 1972), de **Arta şi umanul"** (1974) ; apoi de **„Barocul ca tip de existenţă"** (două volume, 1977). De la tinereasca incercare de acum aproape cincizeci de ani, **„Artă şi imagine"**, pină la **„Apolo sau ontologia clasicismului"** (1985), teoreticianul-filozof al artei şi estetician — nu incetează să-şi pună intrebări, să propună răspunsuri. Exemplar informat in domenii felurite, il vom vedea trecind cu dezinvoltură de la arhitectura Parthenonului la Michelangelo şi Botticelli, de la Rafael la Kandinsky, de la Beethoven la Gershwin, totdeauna preocupat de uniunea germinală a artelor, investigind corespondenţele (in nota Baudelaire), inregistrind crizele, eşecurile, relaţiile artelor cu tehnica şi ştiinţa. Frecvent, autorul de studii severe cedează pasul eseistului de amplă erudiţie, umanistului tentat de interferenţe şi asociaţii de idei, lansind o observaţie ingenioasă ori recunoscind cu probitate meritele altor comentatori. A considera viaţa din puncte de vedere complementare, solidare, a racorda in viziuni integratoare — care devin **teze** — geniul creator concretizat in arhitectură, in literatură şi pictură, in muzică şi a vedea-o in ritmurile (de la clasicii antichităţii pină la mişcările de avangardă din secolul nostru) nişte **corsi** şi **ricorsi**, iată disponibilităţi cu efecte certe asupra lectorilor. Raţionalist riguros in estimarea cauzelor evoluţiei lucrurilor, dind metafizicii ceea ce i se cuvine in ordine individuală, Edgar Papu, filozof al istoriei, face antropologie culturală apropiat ca mobilitate intelectuală lui Petru Comarnescu iar, ca substanţă, de formulările rafinatei Alice Voinescu.

Scenarii din cele mai personale aduc in primul plan fenomenul creator românesc, ale cărui straturi sint forţate pe secţiuni reprezentative. Ne introduc in dinamica lor volumele : **„Feţele lui Ianus"** (1970), **„Poezia lui Eminescu (Elemente structurale)** din 1971, **Din clasicii noştri (Contribuţii la ideea unui protocronism românesc)**, din 1977, **Orizonturi la inceput de veac** (1982), **Motive literare româneşti**, (1983), Exegezele mută atenţia lectorilor de la **invăţăturile** lui Neagoe Voevod la Alecsandri, la Mateiu I. Caragiale şi Nicolae Labiş. Înainte de toate, Edgar Papu e un fin interpret al poeziei eminesciene, cu contribuţii de ordin stilistic (despre categoria „departelui", despre „concentrarea intensivă"), cu remarcabile consideraţii desp[illegible] bestiarium şi grotesc, ca şi despre destinul operei in universalitate. „La virsta de 33 de ani, cind s-a stins scinteia unuia din cele mai strălucite spirite ale omenirii, nici Dante nu dăduse **Divina Comedie**, nici Shakespeare nu zămislise pe **Hamlet**, nici Goethe pe **Faust**. Îndrăznim de aceea să distingem in poetul nostru pe un mai nefericit egal al lor..."

Traducerile din spaniolă, din germană şi din alte limbi — realizate de Edgar Papu intre [illegible] din Cervantes (**Don Quijote** — in colaborare cu Ion Frunzetti) din Ramon del Valle [illegible] şi J. Villafane, din Eugenio Montale, din Garcia Lorca şi Kurt Held, probează, p[illegible] pledoaria criticului pentru inscrierea [illegible] versalitate a valorilor româneşti, [illegible] schimburilor cu alte culturi. Dintr-[illegible] acordat de Edgar Papu, am reţinut, [illegible] altele, dezvăluirea că dimensiunile [illegible] ar fi putut fi mult mai mari — [illegible] ideile şi informaţiile autorului. A[illegible] cantarea severă, extragerea mig[illegible] ţelor. Scriitor de perfectă urban[illegible] cultivind consecvent un elevat [illegible] umanistul — acum la un fru[illegible] versar — e de şase decenii in[illegible] intelectuală proeminentă. Toat[illegible] converg in teza despre um[illegible] apropierea generaţiilor in me[illegible] ţii ale tuturor timpurilor [illegible] simpatie pe Edgar Papu, [illegible] mătate de veac la Iaşi. Î[illegible] aceeaşi afecţiune intele[illegible] AD MULTOS FELICES [illegible]

POST RESTANT

CORNEL MĂRĂCIN, Sudiți, Ialomița : „Dor nemărginit“ exprimă o realitate dureroasă ; desigur, mai sînt fii care, odată ajunși școliți și domni la oraș își uită părinții de la țară. Realizarea însă lasă de dorit, neieșind din șabloanele obișnuite. Reveniți.

FARAON EUGENIA, Huși : Și nouă ne place poezia, dar rubrica aceasta se adresează exclusiv prozatorilor. Adresați-vă „Poștei redacției“.

ION TEODORESCU, Slobozia : Ne-a plăcut. Deci, „O formă de relief“ :

„Cele patru mașini, oprite în marginea drumului național, claxonau pînă ce un ins vinjos făcea semne cu mîna să se înceteze. Atunci, din lanul revărsat dinspre orizont, se auzea vocea unui copil strigîndu-și silabisit mama.

Cîte nu se pot întîmpla ? !

— Și eu, cu ani în urmă, am pățit-o, începu destăinuirea cineva. Tot după ouă de prepeliță fusesem.

Claxoanele nu conteneau. Excursioniștilor le era teamă să se împrăștie în căutarea rătăcitorului. Îi urmărea, de lîngă o cumpănă, omul cîmpiei. Și, în timp ce vulețele se încîlceau în umbrele înecăcioase ale plopilor, el a făcut primii pași. Lumea înmărmurise de parcă, în sfîrșit, se găsise cine să înfrunte clocotul acela. E greu de spus cîtă vreme a trecut pînă ce omul cîmpiei a revenit aducînd copilul care, văzînd ce de lume se adunase, desfăcu degetele arătînd tuturor cum, în palma sa, lucea ou de prepeliță.

Trofeul acelei întîmplări îl mai păstrez și acum (cînd eu spun : omul cîmpiei ; cînd orășeanul delimitează : țăran ; iar dicționarele precizează : Țară + suf.-an).

Caut să le deprind destinul cînd, din mîna bobului de grîu, sînt scoase la lumină dovezile iubirii lor de țară ; sînt martor cînd, aceleași mîini, care au rărit sfecla ori au smuls pălămidă, redau, unui vechi ceasornic, sunetul cunoscut ; și tresar fascinat cînd licărul acela de secunde ar izvori din adîncul cîmpiei.

Desigur că este oarecum riscant să mergi la cîțiva metri în urma oamenilor cîmpiei — roua, strînsă în adînciturile pașilor, se întîmplă să te cuprindă (ca oceanul — dezlănțuit — coaja de nucă) ; pentru că oamenii cîmpiei nu-s obișnuiți să meargă în șir indian, în conformitate cu o tacită aliniere, ci numai piepții este drumul făcut de ei ; ci numai unul alături de altul au existat. Și chiar astfel pornesc dimineața spre lanuri, după un ritual din care nu este greu să desprinzi verticalitatea morală — cît de lesne afirmată și prin trudă (cîtă ?) dăinuind — de care și tînărul scriitor este legat ; și tot de la oamenii cîmpiei am aflat primele noțiuni de teoria literaturii, căci nu degeaba ei, zi de zi, arată că lucrul bine început este pe jumătate făcut.

Unul dintre acești extraordinari oameni ai Bărăganului ialomițean îmi spunea :

Cît de apăsat mi-o fi fost pasul, eu niciodată nu am călcat în picioare pămîntul, ci totdeauna mi-a fost drag să-l străbat.

Că sînt pătimaș cînd vorbesc despre oamenii cîmpiei, rogu-vă să-mi fie îngăduit gestul, căci — și cînd ești căutător prin impunătoare biblioteci și ți se întîmplă să nu găsești calea întoarcerii din lanul de litere în care ai pătruns — de fiecare dată, de lîngă o cumpănă, se va găsi cine să facă întîiul pas ; un om obișnuit — deosebindu-se, poate, de alții prin aceea că mîinile lui au devenit o definitorie formă de relief în vastele întinderi de pămînt fertil“.

DINU CRISTIAN, București : „Ziua de miercuri“ s-ar putea să fie o zi norocoasă. Așa că, trimiteți o fotografie și cîteva date personale. În rest, răbdare.

IKA TOMGUȘ, Buzău : „Sînt ani de cînd scriu un fel de „atelier continuu“. Sînt ani de cînd tot vreau să trimit la POST-RESTANT din aceste însemnări. Încă nu știu dacă sînt și literatură, nu numai viață.

Acum îndrăznesc să trimit cîteva rînduri, cu gînduri bune, pentru acești — 30 de ani — Pentru mine, LUCEAFĂRUL există întotdeauna. Numai bine și... încă o «STELUȚĂ» !“.

GRIGORIU ALEXANDRA, București : „În versul „...și pînă mîine mai este o mie de ani“ („Ultimele frunze“ de Rodian Drăgoi) subiectul este „o mie“ și nu „ani“. Deci obiecția d-voastră cade, nu ?

MAGDALENA POPA, București : Pseudonimul nu-și are rostul, atîta timp cît talentul d-voastră este incontestabil. „Schiță pentru o despărțire“ este o schiță frumoasă, însă așteptăm și altele pentru a vă debuta, chiar dacă vă declarați „poetă“.

CONSTANTIN COSTACHE, Galați : Nici un semn ? Ori sînteți pe mare ? „Cîntăreața de ocazie“ rămîne o ocazie pe care ați pierdut-o ! Iar „Visul“ elevei din clasa a IV-a Constantinescu Raluca e încă un vis de copil. Or, „visele copiilor“ apar în revistele pentru copii.

DECEBAL ALEXANDRU SEUL, Izvorul Sucevei : Noi avem atîta răbdare, încît vă citim și reluările. Și nu numai răbdare, ci și încredere.

M. C. GIURGEA, Odobești : N-am înțeles nimic din „Mitul și rațiunea“ ! Ați copiat de undeva credințele și obiceiurile tribului maori (Noua Zeelandă) și de ce ? Și pentru cine ?

DANIEL BURCIU, Voluntari : Ce-ați mai făcut ? Sînteți student ? Mai scrieți poezii ? Mai sînteți îndrăgostit de literatură ? Iată cîteva întrebări la care vă invităm să răspundeți.

MARIANA BODOLICĂ, Iași : N-ar fi rău să fiți mai selectivă în ceea ce ne trimiteți. Pentru că nu tot ce zboară se și mănîncă și nu tot ce se scrie se și citește.

Iulian Neacșu

CUMPĂNĂ Așchii

I. Un lan de Floarea-Soarelui — rotițele galbene ale unui imens orologiu demontat pe cîmpie.

II. Mari curente literare au însoțit revoluții și războaie.

III. Două caise, două mere, două prune prea lipite una de alta, de obicei, fac viermi.

IV. **Cîteva cuvinte despre metafizică.** „Metafizic“ a rămas un cuvînt misterios, pe oricare dintre noi ne poate pune în incurcătură. Grecescul „meta“, așa cum ne spun dicționarele, înseamnă „după“, iar „physike“-„fizică“. Există o înțelegere filozofică a termenului, o înțelegere populară a lui, vizibilă în producțiile folclorice pe care le cunoaștem și o înțelegere poetică. Fiecare dintre ele caută să se delimiteze de înțelegerea lui religioasă. Noi existăm într-o lume fizică. Dacă acceptăm și existența metafizicului, gîndim o lume duplicată. Gîndirea folclorică ante-creștină concepea cea de-a doua lume amestecată cu lumea reală, iar prezența ei devenea observabilă în anume momente, în anume ceasuri, în anume ținuturi. Folclorul creștin este contaminat de religie, trăiește în simbioză cu ea păstrînd, totuși, amintirea unor mai vechi tipare, iar cea de-a doua lume, lumea cealaltă, este vecină și contemporană cu personajele de basm, fără să amenințe cu aureola înfricoșătoare a apocalipsei. Gîndirea filozofică tradițională leagă metafizica de o mișcare primordială ca fiind exterioară naturii strict fizice ; deci, ceva în afara ei și care o premerge .Gîndirea filozofică modernă vede orice mișcare înăuntrul lucrurilor și esența ei, prin asta, este ne-metafizică. Nu vorbesc despre Cutare sau Cutare autor, ci despre înțelegerea centrală a termenului într-un anume domeniu. În religie, metafizic înseamnă, în primă și în ultimă instanță, divin. Poate exista o „poezie metafizică“ programată după rețetele gîndirii folclorice, după cele ale filozofiei tradiționale sau ale gîndirii religioase. Din punct de vedere poetic este o metafizică falsă (vezi V.). Particula „meta“ a prefixat multe cuvinte : metaforă, metalimbaj, metalogică, metaliteratură, metateorie (etc.), deci se poate vorbi de productivitatea ei. Un comentator literar sau altul, după ce scrie despre 50 de cărți de poezie, fără să fie un om religios, un gînditor supus unor norme excesiv tradiționale, are un anumit sentiment de nemulțumire cînd, peste atîtea pagini, nu vede și puțină metafizică. În ce constă această insatisfacție ? Poate că el se gîndește la un loc geometric al poemului unde își dau întîlnire frumusețea, binele și adevărul, locul geometric fiind spiritul lui de finețe. Poate că despre altceva e vorba, despre acel ceva pe care îl aflăm numai în momentul cînd îl rostim cu măsura expresiei. Dar diminuarea metafizicii, în favoarea concretismului, în favoarea obiectului însuși, fără umbră, fără ecou, fără corespondență în regnuri multiple, provoacă un mic rictus polemic. Poate că celelalte domenii, de cîte ori își puneau probleme metafizice, deveneau poetice și că poezia este singura îndreptățită, în continuare, să le conțină în formele ei specifice. În ce am spus mai înainte nu am pomenit cuvîntul **muzică**. Nici exprimarea nu a fost muzicală, a fost aproape neutră din punctul de vedere al muzicii. În absența muzicii, despre metafizică spunem prea puțin .

V. (În mod firesc, cititorul va simți aluzia literară ; pentru că există autori care extrag metafizica poetizînd folcloric, filozofic sau religios. Aceste moduri de poetizare sînt „mai precise“ în comparație cu alt mod, de poetizare a retoricii, cu amestecuri întîmplătoare, cum se mimează, utilizîndu-se metafore din domeniile menționate mai sus. Este calea cea mai bătută, la îndemîna oricui și merită a fi luată în seamă de cercetători, deoarece faptele literare specifice ei participă la considerarea temperaturii lirice actuale. Și cum participă ? Strică media, edulcorează substanța poetică.)

VI. Despre **Antologii.** În sensul pe care Aristotel l-a dat cuvîntului „metafizică“, lucrare ce a urmat „Fizicii“ lui, putem considera orice Antologie ca pe o formă de metaliteratură : ea este realizabilă numai **după** apariția operelor ca atare din care se vor alege fragmente edificatoare.

George Alboiu

Critică și poezie

Urmare din pag. I

„punct central“. Pentru Irina Mavrodin și, în genere, pentru textualiștii actuali, poetica se suprapune în bună măsură peste definiția teoriei literaturii postulată cu cîteva decenii în urmă, de new criticismul anglo-saxon. Astfel poetica este : „orice teorie internă a literaturii ; alegerea făcută de un autor printre toate modurile posibile ale operei ; codurile normative construite de o școală literară, ansamblu de reguli poetice a căror aplicare devine obligatorie“. Pînă aci nimic deosebit, aportul personal al autoarei vădindu-se în stabilirea și circumscrierea ariei semantice și a funcțiilor critice ale conceptului de „poietică“, fără a fi neapărat și singulară. Am putea înregistra, de pildă, cu destul ani înainte, o carte cu adevărat de pionierat, **Prolegomene la o poietică marxistă**, privind însă chestiunea, preponderent, sub unghi filosofic. O primă accepție este dată de etimonul grecesc **poiein**, adică **a face**, și de aici derivare în „facere“ literară, corespunzînd într-un fel clasicului „proces de creație“. O conotație mai nouă și decisivă este aceea de facere și instaurare a operei ca operă literară. Un alt etaj semantic, și probabil cel mai important pentru conspectul teoretic al Irinei Mavrodin este acesta : scriitorul produce textul și, în același timp, conștientizează procesul elaborării lui în calitate de operă literară ce se adresează unui cititor implicit. Autorul modern se află într-un permanent întrăuntru-înafară în raport cu opera, el creează și contemplă sincronic, ceea ce creează, scrie și descrie ceea ce scrie. Iar dacă aș extinde reflecțiile Irinei Mavrodin la scriitorii actuali textualiști și textualizanți aș spune că ei scriu și mai ales descriu ceea ce scriu. Tocmai pentru că știu foarte bine cum fac și pentru cine o fac. În sfîrșit, ar mai fi de amintit și o altfel de „poietică“, ghilimelele sînt ale autoarei pentru a-l deosebi de termenul similar, aceea a cititorului care re-face textul prin actul lecturii. Conceptul este, în fond, echivalentul estetici receptării, dar într-un mod mai schematic. Așa încît traseul hermeneutic ideal este poietică poetică „poietică“. A face, a spune despre a face și a reface, însă cu întreaga multitudine de semnificații mai înainte enunțate. Autoarea se oprește totuși la binomul poietică poetică, încercînd să extragă toate consecințele posibile și reevaluînd prin el — mă refer la studiul purtînd chiar acest titlu **(Poietica și poetica)** — un număr de concepte și fenomene literare ca : oralitate și scriptualitate, eul creator, impersonalizarea creatoare, inspirația, „fabricația poetică“, subiectul zerologic, relația acțiune artistică — material — operă etc. Eșafodajul teoretic își găsește sprijin și se justifică prin exemplificări copioase din Stendhal și Proust dar și din Mallarme, Ion Barbu sau Thomas Mann. Interesant este că „greul“ demonstrației îl duce, chiar mai mult decît Proust, clasicul — dovedit atît de modern — Stendhal. De altfel, Irina Mavrodin îi consacră un pătrunzător și inteligent eseu, **Stendhal — Scriitură și cunoaștere**, relevabil atît prin interpretarea propriu-zisă, cît și prin dezvoltările și consolidările teoretice ale ideilor din volumul anterior. În sfîrșit, cel mai proaspăt demers critic al autoarei, **Punctul central**, se axează pe un concept blanchotian, căruia însă i se conferă conotații proprii ; punctul central ar fi un sol de loc geometric al operei unde se întîlnește poietica autorului cu „poietica“ cititorului. Aplicațiile sînt făcute, în special, pe „literatura de frontieră“, unde apar mai decis intențiile poietice ale scriitorului, și face posibilă, cu mai multă claritate, o poetică a textului : jurnal, corespondență, memorii și proze în „marginea“ literaturii ca **Dicționarul de idei primite de-a gata** al lui Flaubert. De o mobilă coerență a ideilor și înaltă proprietate și acuratețe a limbajului critic, dar suportînd și retușuri ori acuzînd unele omisiuni — încercările asupra scriitorilor români sînt încă timide — sistemul (sau mă rog, preliminariile sale) mi se pare o contribuție de toată însemnătatea, în procesul mai amplu, de individualizare a gîndirii literare teoretice românești.

Contrar așteptărilor, în poezie autoarea nu este cituși de puțin îndatorată criticului, eliberîndu-se de orice balast teoretic. În **Poeme**, 1970, și **Reci limpezi cuvinte**, 1971, marile teme-simbol ce străbat cărțile de la un cap la altul sînt **lumina, frigul și întunericul**, cu nenumăratele lor paralelisme. Dacă ele fac parte din tezaurul de arhetipuri ale imaginarului poetic, în schimb, valorizarea este a unei conștiințe scripturale moderne ; nu mai exprima sau reprezintă în mod obligatoriu ceva — lumină, egal cuvîntul divin, sau bucuria dragostei etc. — ci se semnifică pe ele însele, într-un fel de corporalitate a cuvîntului. Nu spun că nu primesc și un sens, intrînd în relații de convergență textuală, dar înainte de orice ele sînt cuvîntul lumină, întuneric, frig, rece etc. Așadar lumina nu „reprezintă“ fecunditatea, sau nu numai, ci este chiar rodirea limbajului în cuvinte. Sau frigul, recele, nu mai exprimă imperios o stare, o idee, nici măcar nu o sugerează, ci este pur și simplu o prezență fizică, materială și abia după aceea, dacă dorim și legăturile contextuale o justifică, putem să decelăm și să găsim alte semnificații. Această renunțare mallarmeeană la pre-concepția cuvîntului-simbol, deși parțială deoarece nu te poți niciodată scutura complet de reziduurile semantice originare, poate doar în poezia ludică, permite alianțe și semnificații poetice neașteptate. Sigur că nimeni, cu excepția probabil a lui Mallarme care s-a apropiat cu o obstinație neverosimilă de acest ideal — nu poate aboli, cum am mai spus, definitiv încărcătura semantică inițială a cuvintelor, și nici nu este de dorit.

În cel mai recent volum al său, **Picătura de ploaie**, autoarea face un pas mai departe spre poezia limbajului. Traducînd în termeni specifici, ea trăiește o stare și o conștiință poietică : „Plăcerea / și furia / de a crea / de a distruge / etcaetera / un spațiu de limbaj / de a-l tot goli / și a-l tot umple / cu obiecte de limbaj / puterea și zădărnicia / gestului încăpățînat și răbdător“ **(Iubire)**. Este însă o înaintare prudentă, nehotărîtă, făcută mai degrabă spre a o abandona, decît de a continua o cale poetică atît de fragilă. Poeta se întoarce spre concret, spre palpabil, implicîndu-se cu un soi de desfătare senzorială în imediatetea realului : „Sînt în contact cu universul / cînd tai această ceapă / în jurul ei se ordonează / pentru mine lumea vie / căutați-mă / acasă / în strugurii din vie / în focul dintr-o plită care nu mai este“ **(Ceapa)**. Este regretată acum inocența pierdută a unui limbaj poetic care să „exprime“, să descrie și să creeze, nu numai să se autosemnifice **(A scrie despre o plantă)**.

Voltă de 180 grade, surprinzătoare dar salutară, prin infuzia de energie și vitalitate, conferită discursului liric. În ambele ipostaze, critic și poet, Irina Mavrodin își construiește durabil și elegant un destin scriptural.

Maturitatea literaturii

Urmare din pag. 1

nu Ion este monstruos, cît excesiva presiune a orizontului economic impus lui de contrarii dezechilibrante.

☆

Refractar la lirism, nu și la o poetică a resentimentului, Liviu Rebreanu transformă adversitatea din veleitate contrariată în coordonată sistematică de comportament. De la inserția ei în limbajul literar marele romancier obține moștenirea cea mai însemnată : desfășurarea imaginarului în banalul cotidianului regăsit ca alteritate esențială. În fine, un gînd despre **artistul complet.** În Liviu Rebreanu fuzionează un mare apetit creator cu spiritul critic în acțiune. Încă din anii debutului, odată cu apariția primelor povestiri, Rebreanu ține în **Viața românească** o cronică dramatică. Erau anii 1911—1912.

Peste patru decenii, în volumul **Amalgam**, scriitorul adună o suită de conferințe, eseuri, interviuri și intervenții în probleme de cultură. Ca un arhitect al spiritului, Liviu Rebreanu meditează cu fervoarea intelectualului modern, cu „migala pe care o pune în toate, la finalitatea literaturii : omul, ca și la fratele său geamăn, **omul problematic.** Omul care dă maturitate unei literaturi.

Accesibilitatea creației

Urmare din pag. I

zia sau claritatea mesajului nu sînt cerințe indispensabile ale accesibilității. Există situații în care exprimarea vagă este preferabilă celei exacte. Alteori, formularea exactă a unor idei este îngreunată de terminologia inadecvată de care dispune o disciplină la un moment dat. „Am avut idei noi, scrie Montesquieu, a trebuit să găsesc cuvinte noi sau să le dau celor vechi accepțiuni noi. Cei care n-au înțeles aceasta mi-au atribuit păreri absurde“. De altfel, imperfecțiunea limbajului natural a fost resimțită din timpuri străvechi, de cînd oamenii au fost nevoiți să accepte existența inefabilului și a ininteligibilului. Pentru înțelegerea unor enunțuri ale lui Heraclit (supranumit Obscurul), Socrate se gîndea la sprijinul vreunui „scufundător din Delos“, metaforă în care exegeții și hermeneuții moderni își pot recunoaște strămoșul. Gr. C. Moisil menționează dificultatea de a exprima în limbaj natural unele teoreme din logica raționamentului nuanțat. La alt nivel al comunicării se referă R. Mucchielli, care constată tocmai slaba capacitate a limbajului de a transmite semnificații singulare, de ordinul impresiilor personale, „pe care înseși cuvintele le traduc prost, ele fiind făcute pentru semnificații colective“ (trad. D. Ghișe). Celor care înțeleg acest adevăr nu li se vor părea niciodată exagerate sentimentele de uimire și de admirație mărturisite în fața unor capodopere ale literaturii culte sau populare. „Mimesisul“ literar este foarte departe de „mimetismul“ de care ne vorbesc naturaliștii, pentru simplul motiv că realitatea **nu** poate fi **imitată** prin limbaj (exceptînd unele onomatopee, și acelea diferite de la o limbă la alta) ci doar gîndită, codificată, reprezentată, sugerată... Nu există, strict vorbind, decît poezie „de cap“, orice încercare de a depăși această condiție fiind sortită eșecului. La formă, la gust, la culoare, chiar la sonorități nu se poate ajunge, în literatură, decît prin **concept**. A rămas în istoria curiozităților avangardiste încercarea lui Isidore Isou de a traduce prin majusculele alfabetului grecesc realități acustice ca sughițul, sforăitul, gargara, strănutul, horcăitul, etc. Mesajul lingvistic ține de concept, de idee, iar unele idei ale noastre, chiar dintre cele clare, pot fi confuze (v. Leibniz), deci greu de comunicat. Pe de altă parte, cît de mult depinde gîndirea însăși de limbaj s-a subliniat de către numeroși autori (Herder, Humboldt, Sapir, Whorf, Noica, H. Wald). De cele mai multe ori însă, nu limbajul în sine este vinovat de eșecul comunicării, ci slaba noastră competență în exprimarea sau în receptarea mesajelor verbale. Unii scriitori încearcă să-și mascheze neputința de a se exprima eficient, printr-o pretins deliberată incifrare a mesajului, urmărind, chipurile, solicitarea efortului receptiv al cititorului. **Cînd nu ai de spus ceva interesant, recurgi la incifrarea banalităților.** Și în domeniul criticii, falsa exegeză, falsul demers hermeneutic pot avea efecte lamentabile.

Care ar fi condițiile fundamentale ale accesibilității ? După opinia noastră, nici o rețetă retorică nu poate înlocui cu succes talentul scriitorului, soluțiile stilistice pe care le găsește autorul însuși, atunci cînd le caută. „Scriitorul, dacă nu **vrea** (s.n.) să fie înțeles, atunci degeaba mai publică“, scrie Al. A. Philippide. Așadar, cel care scrie trebuie să **dorească**, înainte de toate, să se facă înțeles. Această dorință reprezintă nu numai „o datorie socială“ (Maria Corti), ci chiar semnul distinctiv „al scriitorului“ (J. E. Rodo). Ideea solicitării cititorului într-un **efort** de receptare este doar o mică escrocherie a celor care nu au nimic de spus. „Poezia solicită intelectul subiectului receptor ca și percepția, imaginația și afectivitatea sa, dar nu prin incordare, ci într-un joc delicat și liber, spontan și **fără efort**“ (s.n.), scrie Ecaterina Mihăilă, o specialistă în studiul receptării poetice. Nu este o idee nouă. Cuvintele frumoase, scrie și Eufrosin Poteca, sînt acelea „lesne de înțăles, încît să nu ostenească pre minte“. Criticii își pot aminti că „în domeniul oricărei discipline, este considerat mai capabil acela care știe să-și formuleze gîndurile sale în chip mai precis și să le predea în chip mai potrivit“ (Aristotel, „Metafizica“, trad. St. Bezdechi). Pentru marele stagirit „semnul distinctiv al celui care știe stă în aceea că el poate să învețe și pe altul“ (ibid.). După acest criteriu ar trebui apreciat și criticul „care știe“, iar nu după ghiveciul terminologic extras din ultimele teorii „en vogue“, textualiste sau de altă coloratură. La celălalt pol al comunicării, cititorul trebuie să dovedească, pe lîngă necesarele cunoștințe, bunăvoință în relația cu textul, dorința (iarăși !) de a-l înțelege pe autor. În lipsa acestei „bunăvoințe“, solicitată chiar de unii logicieni (Tarski, Bar-Hillel), textul cel mai clar poate deveni „inaccesibil“. Sentimentul cititorului este implicat în înțelegerea operei de artă, a cărei esență nu li se dezvăluie decît acelora care o iubesc cu pasiune (I. Itten), sincer și profund (J. E. Rodo). Așadar, dincolo de gramaticalitate, facilitate, lizibilitate, exactitate, claritate (dar favorizată de toate acestea), accesibilitatea se fundamentează pe dorința **sinceră** a oamenilor de a se înțelege unii pe alții. Restul e retorică.

DIN POEZIA COREEANĂ CLASICĂ

WAN CIHON SUK

Anii apuși, de căderi

Anii apuși, de căderi și măriri îi ingină
la „Poarta lunii“ tomnatica iarbă. Oftează...

La vremile demult apuse acuma tot visează
păstorul, doinind pe a castelului ruină.

Și lăcrimez eu, plecatul în astă largă lume,
pășind către-ntunerie dinspre soare-apune...

KIM SU-DJANG

Cineva, acolo...

Cineva, acolo sus, ascultă
tot ce spunem despre oameni — vorbe rele —

Cel ce ascunde fapta-i rea sub stele
nu poate tot mereu, în veci, să o ascundă !

Nimic nu iartă cerul cu stelele lui mari,
dați ascultare, dară, marilor demnitari !

KIM CIHON TSCHAK

Cel care are...

Cel care are caleașcă cu trei perechi de cai
nu trebuie să aibă și din bine partea cea mai...

Se poate întîmpla ca cineva să nimerească
în loc de iepure, cîinele care încearcă să-l
gonească ! !

Nu are a se teme doar cel care-și duce povara
și n-a-mpărțit cu domnii gloria și fala...

RI CIONG DJIN

Cu plasa...

Cu plasa aleargă, după palangi, prin iarbă,
dar prinde libelule-n ea băiatul rău !

Hei, libelulelor, din lunca verde, largă
de nu veniți la mine o să pieriți în hău !

Ah, perfidia asta și prefăcătoria
pe care le ascunde-n ea chiar și copilăria...

Poetă anonimă

Cînd soarele...

Cînd soarele spre seară către apus coboară,
cerul și apa au culoarea părului de cerbi...

Tipa o rață pierdută prin unduloase ierbi,
prin stufăriș sau prin pădurea seculară...

Dusă-i... Tîrzia toamnă-i de-acuma pe trecute,
de tine veste n-am demult, iubitule, iubite...

Cînd la oglindă...

Cînd la oglindă mă așez în fapt de seară
prin ierbi mă văd zburdînd, în largul cîmpului...

O, de-aș putea, cînd noaptea vine iară,
obrazul să mi-l culc pe brațul dragului...

Ce rost mai are gîndul la focul dorului
cînd singură-s pe lume... Și dragul nu mi-l,
nu-l...

În românește de
Nicolae Nicoară

din LIRICA SOVIETICĂ

HRACIA HOVHANNISIAN

R. S. S. ARMEANĂ

Poetul Hracia Hovhannisian (n. 1919) este una dintre valorile sigure ale liricii armene contemporane. Beneficiind de o experiență de viață marcantă încă din anii tinereții (și-a întrerupt studiile filologice pentru a face armata, a urmat cursurile unei școli militare și a luptat pe front, a lucrat la Asociația armeană pentru relații de prietenie și culturale cu străinătatea și la Comitetul de radio), el a dat expresie poetică de variată tonalitate, în principal gravă, dar neexcluzînd ironia și satira, propriilor sentimente și observațiilor de viață care trădează un sensibil cunoscător al lumii morale a individului. Pe lîngă volumele de poezii **Cîntecul vieții mele** (1948), **A doua întîlnire** (1951), **Tăcerea mării** (1964), **Trandafir sălbatic** (1968), **Nemurire** (1970), **Cîntec părintesc** (1977), **Dangăt nocturn** (1982) și altele, a publicat schițe, eseuri, publicistică. Lirica sa a fost editată în volume antologice apărute în 1971—1972 și 1980. Este laureat al Premiului de Stat al R.S.S. Armene pe 1979 și laureat al Premiului „Avetik Isahachian“ pe 1982. A condus săptămînalul „Gracan tert“ („Gazeta literară“) în 1955—59 și revista lunară „Sovetacan gracanutiun“ („Literatură sovietică“) în 1982—88. Este președintele Uniunii Scriitorilor din Armenia Sovietică. Traducător din limba rusă, Hracia Hovhannisian a fost, la rîndul său, tradus în numeroase limbi, inclusiv în română **(Antologie de poezie armeană clasică și contemporană** — BPT, 1981). Versurile prin care propunem această nouă întîlnire cu poetul armean fac parte din volumul **Cîntec părintesc.**

După despărțire

Îți auzeam iar pașii pe frunziș,
Cum iarba pașii zorilor i-aude.
Dar n-ai venit.
Tu n-ai venit.

Și seara, pe furiș,
Mi-a presărat pe suflet stele crude.

În apă sîngele-mi aprins se preschimba,
Și inima-mi fringea norocul alungat.
Văpaia furiei și-a durerii îmi urca
Pînă-n gîtlej.
Apoi...
Apoi s-a stins treptat.

Din încleștarea neajutorată,
Doar cîntul meu amar s-a zămislit.
S-a zămislit din greu și tainic,
Sfărîmîndu-mi crusta inimii, crăpată,
Cum din migdal rășina s-a ivit.

Istorie

Am fost răpus de sulița Semiramidei desfrînate,
Și Roma antică de moarte m-a lovit.
Sub perși, mi-a curs iar sîngele-n potop ca
riuri, revărsate,
Mi-e arsă limba-n foc pășii, nelegiuiți.

Cu lancea bizantină mi-au stigmatizat pe piept
o cruce,
Copite de trăpași arabi m-au sfîrtecat.
Am fost urcat pe rug de mîini mongole-ntinse
să m-apuce
Pumnalul turc în inimă m-a înjunghiat.

M-au spînzurat de-arțarul verde din ograda
părintească,
Mi-au ferecat cu lanțuri grele sufletul,
M-au ars, m-au biciuit, m-au îngropat de viu să
mă sfîrșească,
Dar eu tot mai exist.

Inscripție pe carte

N-am mers la serbare cu o arie sprințară,
Nici cu cîntecul de jale al orfanului pierit.
Față de prieteni, de femeie și de țară,
N-am fost vuiet tunător, nici rugă mută n-am
rostit.

Dacă nu m-am avîntat spre bolta nemuririi,
Nici nu m-am tîrît vreodată pe pămînt, printre
poteci,
Din minunile știute-ori tainice-ale firii,
Numai focul m-a vrăjit și fermecat pe veci de
veci.

Prezentare și traducere din limba
armeană de Sergiu Selian

REMEMORĂRI

Septembrie de aur și fum...

1.

La zece septembrie 1872, într-o noapte cînd aurul munților se muta în frunze, s-a săvîrșit din scurta sa viață pămîntească Craiul Munților, legendarul erou al Apusenilor, luptătorul pentru libertatea românilor din Transilvania.

Vestea morții a străbătut fulgerător așezările românești și mii de moți i-au urmat catafalcul spre locul odihnei sale, Țebea, aproape de gorunul lui Horea.

Presa vremii consemnează în rînduri îndurerate dispariția prematură a revoluționarului de la 1848—49.

„Nu e de ajuns că noaptea te culci pe vatra-ți udată de lacrimi fierbinți și aurora dimineții nu e farmec pentru tine. Nu e de ajuns, că din zori și pînă în noapte, în patria-ți română ție-a dat de seculi a lupta și suferi. Mai cad încă și brazii, care te-au umbrit, se sting și luceferi care ți-au luminat !... O ! Românime ce ai păcătuit !“

Exprimînd durerea profundă a întregii națiuni îndoliate, editorialul ziarului **Federațiunea** continuă astfel : „Și astăzi Iancu nu mai este !

Nu auziți vijîitul arborilor, nu simțiți cum se ridică și scade pămîntul sub voi ; brazii și stejarii plîng și suspină munții, căci a murit decoarea și mîndria lor, Iancu ; îl plîng muntenii nedespărțiții săi soți de arme, cu care adeseori, în umbrele munților ținea svaturile de bătălie și împreună cu ei se bucura pentru succesele armelor lor ; și unde seara, înconjurat de rezoluții săi tribuni, la via flacără a focului, se cufunda în coșde adînci. Îl plînge Ardealul, scumpa sa patrie și poporul român, pentru al cărui nume și libertate și existență a purtat spada romană și a băgat frica în oasele boierilor și a negrilor dușmani ; și națiunea întreagă, de la mare pînă la munți, este în doliu și varsă lacrimi la scumpul sicriu“....

În acest început de septembrie, gîndul meu și inima mea se îndreaptă spre Țebea, și raza privirii mele se face floare călătorind spre locul unde se odihnește nemuritorul tribun.

2.

După cum se știe, Avram Iancu a murit în urma unei hemoptizii puternice, lucru atestat de mărturiile contemporanilor venite să spulbere zvonurile răuvoitoare care circulau pe seama morții sale : „În dimineața zilei de 10 septembrie 1872 l-a găsit stăpînul casei Ion Stupină, pe targă, mort, cu fluierul lîngă el. Vărsare de sînge, cauzată prin ruperea unei artere care a fost cauza morții“. (Pasaj redat în ziarul **Tribuna Nouă** din Arad).

3.

Unul dintre membrii comitetului care se ocupa cu funerariile, Dumitru Popa, a plecat la Deva pentru a aduce un taraf de lăutari. Ziarul „Alföld“ scrie că pe întregul drum parcurs de acest taraf s-au cîntat : „Marșul lui Iancu“ și „Deșteaptă-te române“. Distanța de doi kilometri și jumătate dintre Baia de Criș și Țebea era înțesată de mulțimea venită să asiste la funeralii. Trei zile și trei nopți au bătut clopotele în acel septembrie de aur și fum vestind muntenilor moartea iubitului lor Crai.

4.

Ziarul maghiar „Hazánk és Külföld“ va scrie cu obiectivitate : „Iancu cel onest și serios a fost inamicul faptelor neomenoase. Acei maghiari care au căutat scut la el, au fost părtași de cea mai onestă tratare. Acesta e un fapt pe care nimeni nu-l poate nega : Iancu căuta lupta pe față, el a vrut să se războiască ca soldat“. Ziaristul Lukás Béla precizează idealul său politic : „Năzuințele lui Iancu nu se pot și nu este iertat să se condamne, pentru că scopul lui a fost curat și dezinteresat : a elupta o soarte mai bună pentru poporul român“.

5.

Pentru frumusețea și simbolul ce le transmit relatez, a nu știu cîta oară, scena cînd la primăria din Baia de Criș, la cîteva zile după înmormîntare s-au prezentat doi țărani necunoscuți, au descălecat, au întrebat cît a costat înmormîntarea Craiului Munților, au plătit și au plecat călări refuzînd să-și spună numele...

6.

În acest septembrie de aur și fum să ne amintim de acea scrisoare-proclamație adresată de Avram Iancu revoluționarilor maghiari, scrisoare din care răzbat înțelepciunea și diplomația sa politică :

„Voim iară a vă spune și exclamăm : de aveți în cer un Dumnezeu și pe pămînt o patrie, luați alte mijloace de a trata cu noi, convingeți-vă deplin că între noi și voi armele niciodată nu vor decide, însă nu întîrziați“.

În acest septembrie de aur și fum, sus în cimitirul de la Țebea moții se vor duce cu flori de toamnă în mînă și vor sta o clipă descoperiți în fața mormîntului celui care a fost Craiul Munților

Inima mea va fi acolo...

Mircea Micu

LIRICĂ BULGARĂ contemporană

LIUBOMIR NIKOLOV

Liubomir Nikolov poetul bulgar al cărui versuri le tipărim în alăturatul grupaj de traduceri, e un poet foarte prețuit în țara vecină și prietenă. L-am cunoscut în vara anului 1987, la Bușteni, cu prilejul unui Colocviu literar organizat de Uniunea Scriitorilor și foarte repede am înțeles că avem în Nikolov și un îndrăgostit de România și de literatura română dreptul care am făcut cuvenitul schimb de cărți cu autograf. Nikolov s-a grăbit să tipărească în prestigioase reviste bulgare traduceri din lirica noastră, impresii de călătorie, plasîndu-se și în ipostaza insolită a intervievatorului cu ocazia unei vizite făcute la Sofia de tînărul critic Mircea Scarlat.

Nu știu dacă și poeții din Bulgaria se răsfață, ca noi, alcătuindu-se (și realcătuindu-se) în prea multe generații dar eu îl cred pe Nikolov ca reprezentind liniile de forță ale unui poet tînăr deși trecut, ușor, de tinerețea întîie, pe deplin exprimat de o activitate prodigioasă.

Cititorul va întîlni o voce modernă, un poet al fabulei metaforice neostentative, un gînditor stenic, deși neocolit de melancolii, daruri ce-l recomandă pe Nikolov ca pe unul dintre scriitorii cei mai buni ai momentului. Și, credem, nu numai...

G.T.

Căutătorul

Răstorni bărci,
pietre ; despici scoici
cum deschizi cartea
ce nu te trădează.

Nu înțelegi
de ce această toată mișcare
aproape de țărmul
ce-i numai groapa de gunoi, a mării.

Lasă-ți libere mîinile de orice
și-ai să vezi :
în fața ta e o apă adîncă,
doar ochiurile năvodului tău sînt prea mari.

Chiparoșii din Delfi

Îi înțeleg abia acum ;
ei sînt pace, învăluire.

Orice timp e bun.
Și din orice timp trăiește doar
începutul...

Sperietoarea

Anii o dezbracă, tăcuți,
peticele îi curg. De-abia se mai mișcă
deasupra viei,
verdea cruce din cîrpe.

Rodul a fost cules pînă la ultimul bob
doar mîna de pene putrede luminează.
Pasărea s-a deprins cu sperietoarea
cum înțelepciunile lumii
cu moartea...

Liniște

Acum sînt doar o apă ostenită
ce sparge stincile cu frunți amare.
Pe fruntea mea, sarea albită.

Astăzi sînt mare bătută de soare.
Tărmurile nu mă văd nicicum,
nici înlăuntrul meu, nici dincolo de mine:
pînă acum auzeam glasuri de fum
acum sînt singur ca o odaie fără de nime.
Un zid : tăcerea ce se sporește,
tăcerea pe care se-nalță mîini de poeți.
Liniștea mării și ea se vechește
și zăpezile-și toarnă, din ceruri, pale săgeți...

Mănăstirea Alejda

Iată că am pășit pe Lună...

În jur, catacombele —
cratere.
Nisipurile au culorile
fâinii de cranii.

Undeva, sub noi
copacii fumegă.
Undeva, sub noi
frunzișurile pălesc.

Să fie îngeri sub Alejda ?
S-ar putea.
Să fie doar cărăbuși ?
S-ar putea.

Totul e posibil
aici...

Boii bunicului meu

Bătrînii boi, ca peștii îmi par.
Noi coborîm încet, sub brazde,
ei plutesc mari și întunecați
pe deasupra.

Zilele lor : frunzișul de sub nori,
grăunțele încolțirii.

Ei trag după ei totul :
plugurile,
războaiele,
țara...

Și gîndurile înțelenite le pot trage !

Potcoavele li se rod,
ei nu.

Îi strig : Rijko, Belko !
batem lutul, desculți
și lutul înțepă.

Haide să mergem, le zic,
prin văzduhuri...

În românește de Crișan Iliescu
și Gheorghe Tomozei

VLADIMIR BAȘEV

Nu scriu pentru prima oară despre tînărul meu prieten, Vladimir Bașev, care ar fi împlinit la 28 iulie vîrsta mea : 53 de ani.

Oricum el pentru mine rămîne același entuziast, cu care m-am cunoscut în vara lui 1952, cu care m-am reîntîlnit după aceea la Helsinki, la București, la Sofia, oraș în care mi-a fost primul cicerone.

Îi cunosc bine viața și opera, prietenii, fie că sînt ei Liubomir Levcev, Petăr Karaangov, Nicola Ingeov. O cunosc bine pe vestala care luminează vatra memoriei sale, maica atît de dragă mie, Katia Bașeva.

Vladimir Bașev, ca și prietenul meu Nicolae Labiș, rămîne o amintire frumoasă, la care ne vom întoarce întotdeauna ca să luăm tărie și izvorul veșnic viu al romantismului revoluționar.

Niculae Stoian

Magazinul de ceasuri

Tinerei comuniste elvețiene, Maia

De ce ai tăcut ?
Termină-ți vorba, firese
Și timpul orologiului lase-l !
Și cîte aș fi putut să sporovăiesc
Cu Maia cea blondă din Basel.

Stăm singuri
într-un oraș ce turbat
pe mii de șasiuri tot vine și pleacă
și-n fiece colț luminat
Brigitte Bardot se dezbracă.

Sub acest cer impestrițat
de reclamele lungi
ca de paste
chiar fețele damelor de consumație
într-a străzilor feerică agitație
păreau atît de caste.

Spatele-ntorcînd orașului în noapte
ca niște ființe, de iubire dornice,
au pătruns, comentînd în șoapte,
în luminoasa lume
a unui magazin de ceasornice.

Ah, lumea aceasta nu se poate descrie,
chiar de-ai luat-o de-a rîndul,
cu cîntecul ei,
fiece mașinărie, repetîndu-l.

Cîntau păsărelele
și zăngăneau clopoțeii
doar pendulele făceau tărăboi...
parc-o poiană dăduse năvală cu mieii
și turma de oi.

Păpuși cu flaute,
făceau piruete,
improvizînd încîntătoare piruete.

Și fiecare scenă fascinantă,
doar două lagăre avea
ca placă turnantă,
doar două săgeți indicatoare
împărțeau timpul în cîte-s sub soare —
clipe, minute, zile și luni
în strigăte de oameni buni, de nebuni,
în cîntece și în ziare interzise
în desfăcuți mușchi
sau creiere deschise...
Coroanele de aur
se răsturnau pe milele pătrate
însuflețind cohorte și armate.
Din nou, cînd am ieșit afară,
orașul numai vuiet,
numai pară,
întreg-un tumult în urechi,
de parcă ar fi fost un orologiu vechi,
și singuri noi în cosmica viitoare,
asemeni celor două săgeți indicatoare.
Puțin de noi pășindu-i
orașu-abia-și tînea, de zgomot, răsuflarea,
Noi însă ne continuam mișcarea.

În fața vagonului

De mama nu-i chip
să te despărți ușor.
Stă-n fața mea mută.
Și chiar dacă de pe cer
Nu se scutură vreun nor,
se simte o ploaie măruntă,
la început cernută.
Și se-nvîltoare — această ploaie
cu năvala de lacrimi șiroaie
De-ajuns ca-n acest ultim ceas greu
să mint că nu ea plînge,
ci eu.

Antene

Antenele cu degetele-nfipte
în nori deși și în ea vîne,
iar rădăcinile sînt undeva în mine
atît de-adînc și dureros
ființa prinde să răsune
străpunsă ca liniile de forță
ale curentului de-naltă tensiune

Antenele ?
Antenele mi-au scos acoperișul
luîndu-mi mîngîierea trecătoare
care m-ascunde de lume,
cu care m-ascundeam de lume,
să stau sub bolțile fremătătoare
și numai mie-anume
să mă dedic
cu toate clipele, oricît de trecătoare.

Antenele !
Antenele
rîd și plîng
se-nconvoaie de bucurie și chin
sfîșie cerul și inima
ca să-mi văd nelinștitul destin

Cînd tot pămîntul geme,
e liniștea un lux,
o cremene ce nu se teme
să scoată scîntei,
țîșnind, alelei !

Înțelegînd că veacul e foarte drept
Cînd și de la poet cere,
privirile să-i fie bisturie,
să aibă bărbăție în piept
și în mușchi multă mînie.

Recviem

În memoria doctorului Gheorghi Velcev

De mult biserica ne-a excomunicat,
Fiecare ardem pe rug iradiat.

Ardem pe vatră, o flacără-naltă
Torente de electrozi ne asaltă,
licărind, după cum le e seama
în alfa, în beta, în gama...

Și deodată unul dintre noi dispare,
și deodată, unul dintre noi, băieți,
cu care petrecurăm ultima-nserare,
nu o să-l mai vedeți,
zace pe jos în ploaia
de alfa și de beta
ce se scurge pe pielea-i cum e creta...
Ce este alfa ?

Rotire de sori depărtați,
ce din ceruri ne scrutează,
trimițîndu-ne cîte-o rază.

Spune-mi : ești bălat sau universu-nireg,
Uriaș ești sau pigmeu
Și materia ta, ca să te înțeleg,
mai dăinuie sau demult a-ncetat, tot mai greu

Astfel, în loc de necroloage
materia ta, infinit repetat,
cu inima a încetat să mai bată.

Astfel, în loc de necroloage,
doar întrebările străpung fiece zid.
Pe brațele atît de slăbănoage,
un cadavru în flăcări, îl ducem, tihnit
curînd stingîndu-se-n cenușă în foc mocnit.

Precum în bătălie și tu cazi și-n muncă brav,
doar, flacără, mai dăinuie ființa,
o să se-nfunde-ntr-un pămînt jilav,
sub propriile picioare așternînd velința.

Demult de fapt, pămîntul e un rug,
ne mistuie cărarea sub picioare,
Descoperirea e în noi,
chiar dacă sîngele ne doare,
în ardere ni-i taina cea mai mare.

Băieți, e cumplit să îngheți
cu tine-n întîlniri și amiciții,
îmbrăcat sau gol,
fără de zodii, echinocții sau solstiții.

Băieți e cumplit să treci în uitare,
disprețuind chiar buna moarte,
doar capetele să ardă cu inflăcărare,
avînd de recunoașteri parte

Strădaniile să ni se recunoască,
Iar operele-arzînd să capete valoare,
chiar palmele ce ne așează-n lut,
să ne lumine veșnic, ca niște proiectoare.

În românește de Raluca Tulbure
și Niculae Stoian

Grace Ogot și literatura kenyană contemporană

Grace Ogot este președinta și fondatoarea Asociației Scriitorilor din Kenya și delegata țării sale la Națiunile Unite. Ca scriitoare, Grace Ogot și-a dobîndit faima mai ales prin romanul său **The promised Land** (East African Publishing House, Nairobi, 1966), una din cărțile cele mai cunoscute ale literaturii contemporane din Africa Orientală.

Grace Ogot și-a legat indestructibil numele de locurile natale (Kisumi și lacul Victoria), de stirpea, comunitatea și graiul matern **Luo**, de felul acelora de a gîndi numit **Harambee**, devenind astfel o autentică exponentă a Kenyei și a Africii în general.

Ca majoritatea scriitorilor din țara sa, Grace Ogot scrie atît în limba engleză și Kiswahili cît și în limba maternă : ultimul său roman **Simbi Nyaima** este scris în graiul natal Luo, (apărut în 1986), fapt premeditat și împlinit de scriitoare în intenția programatică de a oferi tuturor vorbitorilor graiului său posibilitatea de a citi și de a-și cunoaște astfel propria istorie. De altfel, primul roman elaborat de Grace Ogot în graiul Luo, **Miatla**, a fost transpus pentru scenă, textul devenind cunoscut practic în toată țara, de la Nairobi la Kindu Bay. Cei mai vîrstnici spectatori au fost și cei mai entuziasmați, recunoscîndu-și pe scenă propria moștenire culturală, bucuriile și speranțele. Grace Ogot militează prin propriul exemplu pentru reconsiderarea și păstrarea graiurilor autohtone în ciuda tendințelor vădite de a fi eliminate de engleză sau Kiswahili.

Grace Ogot abordează frecvent în povestirile și romanele sale (mai ales în cartea sa **The Graduate**) tema femeii kenyene și a celei africane în general, luîndu-i apărarea în sensul eliberării sale de ancestralul complex de inferioritate, atît în cadrul familial cît și în cel mai larg, socio-cultural.

Intervievată de Don Burness care a publicat recent o culegere de interviuri cu scriitori africani : **Wanasema. Conversation with African Writers** (Ohio University), Grace Ogot ține să precizeze, în pofida unei opinii critice răspîndite, că proza kenyană actuală nu se reduce la un singur autor, ce-i dreptul foarte cunoscut : Ngugi : e-adevărat că în librăriile din Nairobi cărțile acestuia se găsesc mai tot timpul și că se bucură de popularitate, scrise fiind în întîmpinarea gustului curent, dar asta nu înseamnă că alături de Ngugi nu există și alți autori mai tineri cu cărțile lor. Grace Ogot pledează astfel pentru Daniel Mailu despre care crede că este un mare scriitor și autor al unui tip de roman „ce te face să fii atent pe text pînă la sfîrșit. Scrie bine despre aspecte pe care mulți dintre noi n-am îndrăzni să le înfruntăm decît timid și o face cu dezinvoltură, astfel încît să fie citit de multă lume".

Grace Ogot menționează și nume ca Maja Mwaugi, Charles Mangua, Pamela Kola și Asenath Odaja, ultimii doi ilustrîndu-se ca scriitori pentru copii.

O altă preocupare semnificativă a lui Grace Ogot este situația din ce în ce mai prosperă a teatrului național kenyan și a mișcării teatrale autohtone ca formă directă dinamică de comunicare și conștientizare a maselor în privința propriei istorii și identității. În ultimii ani au fost reprezentate multe piese și nu numai la Teatrul Național dar și alte multe teatre din țară, scrise de autori din Kenya pentru spectatorii din Kenya. Fapt extrem de important pentru anii independenței, însuși președintele țării a încurajat inițiativa ca fiecare comunitate să aibă anual un Festival cultural în limba pe care oamenii locului o pot înțelege. Așadar, acest imbold dat dramaturgiei a dus la formarea unor comisii de promovare a operelor teatrale dedicate comunităților.

Grace Ogot, în spiritul acestei renașteri a teatrului original, a realizat o transpunere pentru scenă a propriei cărți, **In the Beginning**, zugrăvind cu mijloacele directe ale dramaturgiei, povestea neamului și a oamenilor săi începînd din anul 97 e.n., de la primele formațiuni, întemeieri și așezări pînă-n prezent. Ambiția manifestă a scriitoarei, prin această întoarcere documentară la obîrșii, este cea de a cultiva spiritul istoric și eroic al poporului său (răspunzînd totodată polemic preiudecății că numai omul alb are o istorie, un trecut, o tradiție), de a recupera străvechea istorie și cultură a Kenyei pentru edificarea unui viitor pe măsura aspirațiilor sale milenare de frumusețe, armonie și pace.

Geo Vasile

UN POET DIN KENYA

JOSEPH KARIUKI

Născut în 1929, ca fiu al Tribului Gikuyu din care provenea și Jomo Kenyatta, viitorul președinte al țării, Kariuki și-a făcut studiile universitare la Makerere în Uganda, continuîndu-le apoi la Cambridge, în vederea perfecționării cunoștințelor sale de limbă engleză. Actualmente poetul este profesor în țara sa. Poemul care urmează este unul de iubire, încă dificilă, între două persoane deosebite prin culoarea pielii.

Vino, iubirea mea

Vino, iubirea mea, departe de străzile
unde ochi dușmănoși ne despart
unde vitrinele răsfring ceea ce
ne deosebește ; doar adăpostul
încăperii mele te-odihnește.

Aici unde hulirea lor nu m-atinge
te pot privi doar pe tine ;
în ochii mei cei negri ochii tăi alburii
se vor topi.
Lumina luminărilor aruncă
două umbre negre pe perete
și-apoi doar una cînd de tine m-apropiu.

Cînd în sfîrșit luminile se sting
și cînd mîna ți-o simt în mîna mea
două suflări umane se logodesc
în timp ce clapele învie
neasemuita lor armonie.

În românește de
Geo Vasile

● **ENGLEZUL NOEL COWARD ESTE CUNOSCUT ÎN PRIMUL RÎND** ca autor a numeroase piese de teatru, romane și nuvele, ca actor de film și compozitor. În anul 1973, cînd a încetat din viață în vîrstă de 74 de ani, el a lăsat peste 50 piese de teatru, 25 filme la care a lucrat ca scenarist, regizor sau interpret, sute de cîntece, un balet, două autobiografii, un roman, cîteva volume de proză scurtă, nenumărate poezii, compoziții muzicale pentru film.

Recent, s-a dezvăluit o nouă fațetă a multilateralului său talent. La casa de licitație „Christie's" au fost vîndute cîteva tablouri purtînd semnătura lui. Cel mai scump tablou al lui Noel Coward a fost achiziționat pentru suma de 300 000 lire sterline, un preț care a făcut senzație.

Noel Coward a pictat vreme de treizeci de ani. Și, lucru ciudat, toate tablourile lui au ca sursă de inspirație Jamaica, pe care pictorul a descoperit-o la sfîrșitul războiului al doilea mondial și de care s-a îndrăgostit pentru tot restul zilelor. A început cu acuarele după care — la sfatul bunului să prieten, sir Winston Churchill, pe care îl vizita la Chartwell — a trecut la pictura în ulei. Manifesta o atitudine foarte critică și exigentă față de picturile sale, ne asigură Sheridan Morley autorul unei interesante biografii a multilateralului Coward și, recent, a unui cuprinzător articol publicat de „Sunday Express Magazine" sub titlul „Lumea necunoscută a lui Coward".

În anul 1955, Coward scria în jurnalul său : „În comparație cu multe dintre lucrările ce se expun lună de lună la galeriile londoneze, încercările mele de amator sînt mai îzbutite, au mai mult simț pentru culoare și spațiu și creează o nouă imagine despre Jamaica".

Lucru confirmat, acum, de interesul manifestat față de tablourile lui, și de prețurile mari la care acestea se vînd.

REVISTA STRĂINĂ

● **RAYMOND CARVER ESTE UNUL DINTRE REPREZENTANȚII DE PRIMĂ MĂRIME** ai prozei scurte americane. S-a născut în anul 1939 într-o așezare din statul Oregon. A debutat la sfîrșitul anilor '60, începutul anilor '70 cu trei volume de poezii: „Nu departe de Clamath", „Nesomn de iarnă" și „Elanii pleacă noaptea", precum și cu un remarcabil volum de proză scurtă intitulat „Ați putea face, liniște, vă rog...". Acest din urmă volum i-a adus renumele de scriitor cu o voce și un stil unice, fiind propus pentru premiul național de literatură.

Povestirile din acest volum amintesc flagrant de cîntecele cunoscutului cîntăreț progresist de rock Bruce Springsteen. Prin ce ? Prin faptul că atît Carver cît și Springsteen scriu despre oameni sărmani, care trăiesc fără a avea un loc de muncă, fără dragoste, fără legături cu semenii lor, la periferia societății.

Remarcabile sînt povestirile cuprinse în volumul „What We Talk About When We Talk About Love" (Despre ce vorbim cînd vorbim despre dragoste). Critica literară americană l-a catalogat pe Carver drept „scriitor minimalist", grupare în care au fost înregimentați — și Ann Beattie, Alice Adams, Bobbie Ann Mason, Jayne Ann Phillips, Barry Hanah etc., în ciuda opoziției ferme a acestora de a fi catalogați ca atare.

Într-un articol publicat în „Paris Review", Carver scria : „În recenzia la ultima mea carte, cineva m-a numit scriitor minimalist. Recenzentul a dorit probabil să-mi facă o plăcere, dar nu mi-a făcut-o. Termenul minimalist conține ceva care arată o slabă participare și o insuficientă prelucrare. În ce mă privește acest lucru nu este adevărat și nu-mi face plăcere."

● **ÎN VÎRSTĂ DE 44 ANI, MICHAEL DOUGALS, FIUL ACTORULUI KIRK DOUGLAS,** s-a impus mai întîi ca producător, și numai după aceea ca actor. Gloria de producător i-a adus-o filmul „One Flew Over The Cuckoo's Nest" (Zbor deasupra unui cuib de cuci), realizat în anul 1975, distins cu cinci premii Oscar. Ca actor s-a impus în conștiința spectatorilor în rolul inspectorului Keller din serialul pentru televiziune „The San Francisco Street" (Strada San Francisco). Cu toate acestea, Michael Douglas nu s-a bucurat îndeajuns de succesul la care îl dă dreptul talentul său. Aceasta și pentru că spectatorii și critica de specialitate au tendința perpetuă de a-l compara cu tatăl său, de acum o legendă vie a Hollywoodului.

Se pare însă că în ultima perioadă a început să-i fie dat cezarului ceea ce i se cuvine. Creațiile sale din „Fatal Attraction" (Atracția fatală) și „Wall Street", acesta din urmă în regia lui Oliver Stone, l-au acreditat definitiv ca pe un actor de mare talent, cu mari resurse. Pentru rolul din „Wall Street" Michael Douglas a fost distins cu Premiul Oscar pentru interpretare a unui rol masculin secundar.

În ambele filme, el a interpretat roluri de bărbați posedați de pasiuni devoratoare : în primul, de dragoste, în al doilea de patima banilor a puterii, a succesului. M. Douglas a reușit să demonstreze convingător că pasiunile necontrolate sfîrșesc prin a-l distruge pe cel mistuit de ele. „Fatal Attraction" este oglinda a ceea ce se întîmplă atunci cînd sentimentele umane își ies din albie : după un mariaj fericit de nouă ani într-un week-end furtunos, eroul întreptat de Michael Douglas cunoaște o femeie care face farmece... De aici drama eroului filmului, dar și norocul lui Michael Douglas de a da peste un rol cu substanță, de a realiza magistral o partitură care l-a catapultat în rîndurile celor mai de seamă actori de la Hollywood...

SPORT

Călător prin utopia toamnei

De mult nu ne-am mai frecat fruntea și tălpile de-o potcoavă de aur. Și iată că ne-a fost dat să trăim o miercuri de huzur și risipă, pe care nu știu cînd o vom mai putea repeta. Astăzi, cînd numărăm numai galbeni cu tortiță, în zi deschisă bucuriei ca un han la drumul mare, trebuie să spun cinstit că n-am crezut în asemenea zestre bogată. Mi-a fost teamă — culmea ! — că Steaua nu va putea trece de Sparta Praga, echipă în care evoluează opt internaționali de renume, dar minunații băieți din Ghencea au jefuit faimoasa uliță cehă de toate podoabele, lăsînd goi și fără pinteni păunii îngîmfării. Pentru asta mă dau din nou rob dragostei împărătești pe care le-am purtat-o multă vreme, începînd din noaptea cînd au inveninat fîntînile Sevillei. Predispus exagerărilor, ca oricе călător prin utopia toamnei, acum trec tocmai în zarea de mărgean, unde se bea vinul cu vadra și se mănîncă azimă coaptă între sini de fată ; și zic că Steaua e ursită să ațîțe focul deznădejdii pe multe vetre din Europa.

Uitînd supărările, așa cum am uitat pe prispă afară și zilele verii, mă adun să scutur o creangă de pelin (pelinul se înscrie în heraldica drumurilor ce duc spre marile orașe ale lumii) în pragul echipei Dinamo, care a dat la spate pasărea neagră, ce i-a tot ciugulit ochii norocului vreo doi ani la rînd. Foarte adevărat, Kuusysi Lahti nu e regina renilor din Nordul continentului, dar se pricepe totuși al naibii de bine să te vire în necaz. Cred că steaua micilor cerbi lopătari pe care-i crește Lucescu se va scălda, anul acesta, pe frunte de munți.

Victoria București a învins în Malta, conform tuturor așteptărilor ; o felicit, dar trebuie să fie conștientă că dansul în topitoriile de argint încă n-a început ; vulturul maltez e o poveste de seară blîndă și un film desuet.

Și acum despre nemaipomenita întîmplare de la malul Dunării. Am plecat spre schela Galați-lor în zi de marți, cu cerul vînăt, din care nu-nțeleg cum plopii, salcîmii și porumbul sugeau imense porții de lumină galbenă, iederа, hohote roșii, scaieții, mici logodne violete, iarba, legănare ruginie și băutură bețivană pentru oile bolborosind la marginea zării. În suflet mă întrebam, cu gîndul la bunul meu prieten Cornel Dinu, cine va da de belea : Oțelul sau Signora Juve ? Înginăm cu vîrful limbii în jurul măselei de minte :

Ieri a fost luni și azi e marți :
Pleacă Costea la Galați
Cu catiri însămărați
Și cu cai împovărați
Sarsanale,
Cu parale,
Căluși,
Cu gălbinei,
Cu tbinci,
Pe la cai murgi.
Și el, frate, ca să ia :
Bolovani de la cîrlani,
Lespejioare
La mioare...

Am refuzat cu strășnicie îndemnurile prietenilor din Brăila de a face un scurt popas (măcar cinci minute, mă !) la una din faimoasele cîrciumi purtînd nume scris grațios pe poarta toamnei cu cornițe de ied jertfit pentru pastramă : La Bandajatu, La trei morminte sau la Măgarul tăvălit (în ochiurile lor de geam, șișul joacă sclipiri molcome, ca vitraliile venețiene) și-am ținut întins drumul Galaților. Nu ca să văd clădirea școlii unde mi-am luat bacalaureatul — am închis ochii trecînd prin dreptul ei, (fiindcă și la vîrsta asta visez c-am căzut la examenele de geografie și matematică) și-am poposit în mijlocul unei mulțimi pătimașe ; orașul în veg clocotea de speranță, de dorul de victorie, și de credința naivă, și în cele din urmă adevărată, că minunile sînt posibile.

Una din cele mai mari echipe ale lumii (cine va mai fi cucerit atîtea cupe continentale și intercontinentale ca ea ?) Juventus, a cunoscut gustul amar al înfringerii într-un meci care va rămîne ca un vis frumos în istoria sportului gălățean.

Cornel Dinu și elevii lui au umplut Dunărea cu un cîntec amplu, fermecător, colindat de suferința bucuriei. Mi-au fost dragi băieții noștri de la marele fluviu, în frunte cu exbrăileanul Drăgoi, zis și Aripioară, dar trebuie să vă anunț că văzîndu-i jucînd pe Barros (cel mai bun jucător portughez al sezonului trecut) și pe danezul Laudrup, rămii, vorba unui prieten, cu buzele lipite pe frunză și pe flaut.

În pofida tuturor celor ce l-au pomenit de bine, eu declar că arbitrul turc Yusuf Namoglu mi-a lăsat impresia că a primit bir — și nu de la noi. Cu totul reprobabilă atitudinea antrenorului Dino Zoff care, aflat la prima înfringere în cariera lui de antrenor, a refuzat să mai ia parte la tradiționala conferință de presă de după meci. Îl asigur că Dunărea nici n-a suspinat, nici nu și-a schimbat cursul.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTA
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu, redactor șef adjunct, A. I. Tănăsescu
(secretar responsabil de redacție)

ROMÂNIA · București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII